Pilietinės Visuomenės Institutas

Vaidas Bacys
Darius Kuolys
Akvilė Kazlauskaitė
Agnė Markauskaitė
Ieva Petronytė
Henrikas Vaicekauskas
Neringa Vaicekauskienė
Irena Zaleskienė

PILIEČIŲ BENDRUOMENĖ MOKYKLOJE: NEFORMALAUS UGDYMO GAIRĖS

Projekto „Kuriame Respubliką“ patirtys

2015 m.

Leidinys parengtas įgyvendinant projektą „Kuriame Respubliką: visuomenės pilietinio veikimo kompetencijų ugdymas“ (projekto kodas VP1-2.2-ŠMM-10V-02-006), remiamą Europos Socialinio fondo ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšomis pagal Europos Komisijos Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programą.

Leidinį parengė: Vaidas Bacys, dr. Darius Kuolys, Akvilė Kazlauskaitė, Agnė Markauskaitė, dr. Ieva Petronytė, Henrikas Vaicekauskas, Neringa Vaicekauskienė, prof. dr. Irena Zaleskienė.

Projektą įgyvendino: Pilietinės visuomenės institutas.

Projekto partneriai: Ateitininkų federacija, Pilietiškumo, demokratijos ir teisės programų centras, Švietimo centrų darbuotojų asociacija, VšĮ „Mes Darom“, Istorijos mokytojų asociacija, Lietuvos gimnazijų asociacija, Lietuvos pagrindinių mokyklų asociacija, Lietuvos kolegijų direktorių konferencija, Lietuvos moksleivių sąjunga, Nacionalinė jaunimo reikalų koordinatorių asociacija, Lietuvos vietos bendruomenių organizacijų sąjunga, asociacija „Lituanistų sambūris“, „Transparency International“ Lietuvos skyrius, Vilniaus bendruomenių asociacija, Rokiškio, Jonavos ir kitų savivaldybių jaunimo organizacijos „Apskritieji stalai“.

© Pilietinės visuomenės institutas, 2015 m.

Turinys

Pratarmė **5**

1. Kam ši ugdymo medžiaga skirta? **6**

2. Kodėl vėl pilietiškumo ugdymas? **7**

3. Mokykla gali **10**

4. Idėjos ir vertybės: mokykla – mažoji Respublika **12**

Mokyklos, kaip mažosios Respublikos vertybės 16

5. Nacionaliniai projektai **18**

Atgal į ateitį 19

Auginkime vieni kitus 26

Skaidrumo laboratorija 33

Sėkmingai veikianti mokinių savivalda 39

6. Mokyklų projektų pavyzdžiai **43**

Asmens ir bendruomenės auginimas 44

Ukmergės Dukstynos pagrindinės mokyklos projektas „Kuriame draugišką mokyklą“ .. 46

Jonavos Raimundo Samulevičiaus pagrindinės mokyklos projektas „Aš Lietuvos pilietis“ 47

Kauno r. Domeikavos gimnazijos projektas „Auginkime vieni kitus“ 48

Utenos Adolfo Šapokos gimnazijos projektas „Draugui rodyk širdį“ 49

Kaišiadorių Vaclovo Giržado progimnazijos projektas „Balti gandriukai“ 50

Kėdainių „Aušros“ sveikatinimo ir sporto pagrindinės mokyklos projektas „Olimpietiška mokykla“ 51

Savivaldos stiprinimas 52

Palangos Senosios gimnazijos projektas „Kuriame Respubliką“ 54

Ukmergės Senamiesčio pagrindinės mokyklos projektas „Senamiesčio Respublika“ ... 55

Tradicijų puoselėjimas ir kūrimas 56

Pakruojo r. Balsių pagrindinės mokyklos projektas „Balsių kaimo etnocentro sodybos turtinimas ir platesnis pritaikymas visuomenės kultūrinėms reikmėms“ 59

Kauno r. Zapyškio pagrindinės mokyklos projektas „Atraskime upelį iš naujo“ 60

Kalvarijos Sangrūdos gimnazijos projektas „Leisk laiką prasmingai“ 61

Šiaulių Didždvario gimnazijos projektas „Objekto, praradusio istorinę atmintį, atgaivinimas“ 62

Alytaus Putinų gimnazijos projektas „Kuriame Respubliką“ 63

Anykščių r. Svėdasų Juozo Tumo – Vaižganto gimnazijos projektas „Svėdasų apylinkių istorinės aplinkos ir paveldo puoselėjimas“ 64

Jonavos Jeronimo Ralio gimnazijos projektas „Ralio dvasia mokykloje“..... 65
Kaišiadorių r. Žaslių pagrindinės mokyklos projektas „Žasliai: ir mano, ir tavo namai! Prisijunk!“ 66
Kelmės Vaiguvos Vlado Šimkaus vidurinės mokyklos projektas „Pažinkime kraštą per žmones“ 67
Rūpinimasis krašto gynimu 68
Palangos Vlado Jurgučio pagrindinės mokyklos projektas „Jaunimo pozityvi saviraiška Jaunųjų Šaulių bei aplinkosauginėje veikloje“ 70
Lazdijų r. Krosnos mokyklos projektas „Laisvės kaina“..... 71
Sąžiningumo ir atsakomybės ugdymas..... 72
Anykščių Antano Baranausko vidurinės mokyklos projektas „Skaidrumo laboratorija“.. 74
Panevėžio r. Velžio gimnazijos projektas „Švarioje aplinkoje kyla švarios mintys“..... 75
Utenos Vyturių progimnazijos projektas „Naudoju popierių – sodinu medį“ 76
Ūkinio savarankiškumo stiprinimas..... 77
Lazdijų r. Veisiejų technologijos ir verslo mokyklos projektas „Amatą mokėsi – vargo neturėsi“..... 79
Panevėžio kolegijos Rokiškio filialo projektas „Aš myliu savo darbą“..... 80
Vilniaus Užupio gimnazijos projektas „Kas mums iš to?“..... 81
7. Kas toliau?..... 83
1 Priedas. Praktiniai projektų rengimo ir įgyvendinimo klausimai 84
2 Priedas: Kūrybinės laboratorijos metodas..... 100
3 Priedas: Mokyklos, kaip mažosios Respublikos, vertybių ir veiklos sričių sąsajos 103

Pratarmė

Ši neformalaus pilietinio ugdymo medžiaga – tai idėjiniai ir dalykiniai pasiūlymai, skirti mokykloms, norinčioms sėkmingiau ugdyti savo mokinių pilietiškumą, sustiprinti savo bendruomenę, padaryti savo gyvenimą savarankiškesnį, prasmingesnį ir įdomesnį, tvirčiau susieti jį su Lietuvos Respublikos kūrimu.

Šie pasiūlymai kilo iš projekto „Kuriame Respubliką: visuomenės pilietinio veikimo kompetencijų ugdymas“, kuriame 2012–2014 metais dalyvavo per 300 Lietuvos mokyklų, per 12 000 mokinių ir mokytojų. Ugdymo medžiaga yra pagrįsta šių mokyklų bendruomenių pilietinės veiklos patirtimis. Ji kviečia prie Respublikos kūrimo prisidėti kitas mokyklas, mokytojus, mokinius ir taip šį pilietinio ugdymo projektą tęsti.

Leidinys pradedamas nuo svarstymų, kodėl pilietiškumo ugdymas yra svarbus šiandieninei Lietuvos mokyklai, kodėl mokyklų bendruomenės turėtų jam skirti daugiau dėmesio. Taip pat supažindinama su esamomis mokyklų galimybėmis savarankiškai plėtoti pilietiškumo ugdymą, kūrybingai jungti dalykų pamokas su neformalia pilietine veikla. Atskirame leidinio skyriuje aptariama, kokiomis idėjomis ir vertybėmis galėtų remtis šiuolaikinis pilietiškumo ugdymas, kokias idėjas ir vertybes turėtume perduoti jaunajai kartai, kad ši pajėgtų gyventi kaip laisva ir savarankiška bendruomenė. Leidinio branduolį sudaro konkrečių pilietinių veiklų aprašymai – projekto „Kuriame Respubliką“ metu sukurti ir įgyvendinti nacionaliniai ir mokyklų projektai. Jais remdamiesi, mokytojai ir mokyklų bendruomenės gali sėkmingai kurtis ir įgyvendinti savus pilietinės veiklos projektus.

Leidinyje pristatoma ugdymo medžiaga yra Lietuvos mokyklų praktiškai išmėginta, ji atitinka dabartinius bendrojo lavinimo mokyklos ugdymo planus, rekomendacijas ir padeda įgyvendinti Bendrosiose programose numatytus ugdymo tikslus ir uždavinius. Įsidėmėtina, kad šios programos tvirtai susieja ugdymo turinį su socialine ir pilietine mokinių veikla, su pačiu mokyklos bendruomenės gyvenimu, su kryptingu piliečio ugdymu.

Mokyklos bendruomenė, mokyklos vadovai, dalykų mokytojai, patys mokiniai gali knygoje pateiktą medžiagą pasitelkti neformaliam pilietiškumo ugdymui ir ugdymuisi – kurdamiesi ir įgyvendindami įvairius pilietinės veiklos projektus.

Taip pat sėkmingai ši neformaliojo ugdymo medžiaga gali būti naudojama formalioms mokomųjų dalykų pamokoms papildyti, atnaujinti, pilietinėmis veiklomis pagyvinti.

Šią ugdymo medžiagą galima pasitelkti formuojant ilgalaikę mokyklos pilietinės saviugdos programą, pasirengiant ir įgyvendinant savo mokyklos kaip mažosios Respublikos kūrimosi gaires.

1. Kam ši ugdymo medžiaga skirta?

Nacionaliniu projektu „Kuriame Respubliką“ siekta padėti mokiniams ir mokytojams patirti pilietiškumą kaip įdomią, prasmingą savo bendruomenės ir visuomenės kūrybą. Stengtasi susieti jaunimą su viešąja erdve – paskatinti atrasti Lietuvos visuomeninę tikrovę ir viešąją politiką kaip asmeninio dėmesio, rūpesčio bei įsipareigojimų vertą kūrybos lauką. Taip pat mėginta pažadinti jaunimo pilietinį potencialą – leisti jam pajusti savo pilietines galias ir sąmoningai jas nukreipti Lietuvos Respublikai kurti.

1518 metais Lietuvos didysis kunigaikštis Žygimantas Senasis buvo įsakęs visiems žmonėms, vežantiems į Vilniaus turgų malkas, duoti iš kiekvieno vežimo po rąstą Katedros mokyklai apšildyti. Tai, pasak valdovo, būtina daryti todėl, kad „Vilniaus mokykla nusistačiusi plėtoti pavyzdinius mokslus ir būti Respublikos garbe“. 1990-aisiais atkūrus Lietuvos Respubliką, daktarė Meilė Lukšienė parašė mokykloms „Pilietiškumo ugdymo programą“, kuri turėjo padėti ugdyti žmones, „suvokiančius laisvės vertę, turinčius doros pagrindus, gebančius valstybiškai mąstyti ir veikti“. Sujungti mokyklą su Lietuvos Respublika, paskatinti mokinius mąstyti ir veikti valstybiškai siekiama šia neformalaus pilietiškumo ugdymo medžiaga.

2013 metais priimtuose „Geros mokyklos koncepcijos“ nuostatose pabrėžtas įsitikinimas, kad šiuolaikiniame judriame, sudėtingame, kintančiame pasaulyje „ypatingai aktualus tampa asmenybės vertybinių orientacijų ugdymas – socialinis, pilietinis, dorinis asmens brandinimas“, kad švietimo bendruomenė turėtų gebėti pati „interpretuoti ir plėtoti idėjas“. Šiame leidinyje pristatoma neformalaus pilietinio ugdymo medžiaga paskatins bendruomenę sparčiau judėti Koncepcijoje nusakyta mokyklų veiklos tobulinimo kryptimi: „Gera mokykla – prasmės, atradimų ir mokymosi sėkmės siekianti mokykla, grindžianti savo veiklą bendruomenės susitarimais ir mokymusi“.

Projektu „Kuriame Respubliką“ norima atnaujinti pilietinį ugdymą šalies mokyklose taip, kad mokyklos, jungdamos formalias ir neformalias ugdymo formas, plėtodamos savarankišką savo bendruomenės gyvenimą, augintų ne tik sąmoningą, bet ir veiklų, įsipareigoti ir apsispręsti gebantį Lietuvos pilietį, todėl ši neformalaus pilietinio ugdymo medžiaga mokytojams ir mokyklų bendruomenėms bus naudinga keliais požiūriais:

Pirma, ji pateikia bendram mokyklos gyvenimui svarbių idėjų. Remdamasi medžiagoje aptarta pilietiškumo ugdymo būkle, pristatytomis pamatinėmis Respublikos vertybėmis ir idėjomis, mokykla galės nuodugniau apsvarstyti savo pilietinį ir politinį vaidmenį šiandienos Lietuvoje, sąmoningai pasirinkti šiam vaidmeniui reikalingą ugdymo kryptį, bendro gyvenimo būdą ir pilietines veiklas.

Antra, medžiaga siūlo konkrečių neformalaus pilietiškumo ugdymo praktikų, pilietinės veiklos projektų rinkinį, kurį mokyklos bendruomenė gali kūrybiškai prisitaikyti savo reikmėms, o mokytojai – savo dalyko pamokoms.

Trečia, šios medžiagos visuma padės mokyklai sustiprinti savo pilietines galias ir savarankiškumą, padės kurti savo bendruomenę kaip mažąją Respubliką.

2. Kodėl vėl pilietiškumo ugdymas?

Kodėl 25-aisiais atkurtos Lietuvos Respublikos metais mokyklų bendruomenės kviečiamos atsigręžti į pilietinį ugdymą? Kodėl po daugelio įvairių pilietinių iniciatyvų ir projektų, po įdiegtų ir atnaujintų pilietiškumo ugdymo programų šiandien dera apsvarstyti šio ugdymo paskirtį ir galimus būdus?

Į pilietiškumo ugdymą skatina gręžtis tiek vidiniai, tiek išoriniai Lietuvos visuomenei tenkantys iššūkiai. Stiprios socialinės įtampos, gausi emigracija, politinis susvetimėjimas liudija visuomenės pilietinio solidarumo stoką, nusilpusius piliečių ryšius su atkurta Lietuvos valstybe. Nuosekliau rūpintis visuomenės, ypač jaunimo, politiniu sąmoningumu, pilietiniu solidarumu, tautos kaip laisvos politinės bendruomenės tapatybe turėtume kylančių išorės grėsmių akivaizdoje.

Kuriant savarankišką Lietuvos mokyklą į jaunimo pilietiškumo ugdymą žvelgta kaip į vieną svarbiausiųjų ugdymo užduočių: kurtos bendrosios ir integruojančios programos, vykdyti mokytojų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo projektai, parašyti originalūs vadovėliai. Tačiau, prabėgus 25-eriems metams, kyla pagrįstas klausimas: ar skleisto piliečio ugdymo idėjos rado deramą atgarsį jaunimo sielose? Šiandien verta aptarti pilietiškumo ugdymo politikos ir praktikos veiksmingumą ne tik Lietuvos, bet ir europiniame kontekste.

Pilietiniam jaunimo ugdymui, mokinių pilietiniam veiklinimui skiriamas didelis dėmesys ne tik Europos šalių, bet ir viso pasaulio edukacinėse sistemose. Tačiau nuolat atliekamų tarptautinių palyginamųjų tyrimų rezultatai rodo, jog esama atotrūkio tarp švietimo politikos ir jaunimo pilietinės veiklos. Vis dažniau prieinama prie išvados, kad mokyklose šiuo metu siūlomas pilietinio ugdymo turinys, pilietinio veiklinimo metodai, veiklos formos ir būdai nebeatitinka šiandieninio jaunimo lūkesčių, poreikių ir interesų. Dėl to silpnėja mokinių motyvacija pilietiškai veikti. O ir pati pilietinės visuomenės būklė, viešoji erdvė nėra palankios jauno asmens pilietinei iniciatyvai, solidarumui, atsakomybei ugdytis.

Viešojoje erdvėje neretai teigiama, kad Lietuvos jaunimas esąs pilietiškai abejingas ir pasyvus. Tačiau Pilietinės visuomenės instituto atliekami Pilietinės galios tyrimai rodo, kad Lietuvos mokiniai turi daugiau pilietinės galios nei visa visuomenė: jaunimas aktyviau dalyvauja pilietinėse veiklose, jaučiasi turįs daugiau įtakos ir yra labiau nusiteikęs pilietiškai elgtis. Įsidėmėtina, kad mokinių pilietinė galia per pastaruosius metus išaugo, kai visos visuomenės pilietinė galia sumenko. 2012 metais mokinių pilietinė galia siekė 47,6 balus iš 100 galimų, visos visuomenės pilietinė galia – 35 balus. 2014 metais mokinių pilietinė galia išaugo iki 52,4 balo, o visuomenės smuktelėjo iki 34 balų. Taigi mokyklose telkiama didesnė pilietinė galia nei visoje Lietuvos visuomenėje. Taip pat yra prielaidų teigti, kad mokykloms skirti pilietiškumo ugdymo projektai stiprina mokinių pilietinę galią: 2012–2014 metais daug Lietuvos mokyklų ir mokinių dalyvavo projekte „Kuriame Respubliką“.

Nuo 2004 metų Švietimo ir mokslo ministerijos užsakymu atliekamų tyrimų apie Lietuvos jaunimo visuomeninį aktyvumą duomenys rodo, jog iš esmės pilietiškai aktyvaus jaunimo dalis yra nekintanti (apie 31 procentą). Panaši pilietiškai veiklaus jaunimo dalis išskiriama ir daugelyje kitų šalių, turinčių gilias demokratinio gyvenimo tradicijas.

Projekto „Kuriame Respubliką“ metu Pilietinės visuomenės instituto tyrėjų atliktas kokybinis tyrimas (2012 m.) atskleidė bendrojo ugdymo ir profesinių mokyklų mokinių ir mokytojų, kolegijų studentų ir

dėstytojų, savivaldybių, nevyriausybinių organizacijų, švietimo centrų, vietos žiniasklaidos atstovų požiūrį į jaunimo pilietinį ugdymą ir jo galimybes. Tyrimo metu išryškėjo keletas svarbių dalykų:

- formalųjį pilietinį ugdymą, Pilietiškumo pagrindų dalyką, jaunimas ir patys pedagogai vertina kaip mažai reikšmingą (pamokos nuobodžios, nereikalingos žinios, informacija nesiejama su praktine veikla, nerašomas pažymys, nėra egzamino). Todėl siūloma šiam dalykui skirti daugiau mokytojų dėmesio, stiprinti integracines veiklas, skatinti moksleivius *pačius* organizuoti renginius ir projektus, kalbėti mažiau dalykine, bet jauniems žmonėms labiau suprantama kalba, naudoti atvejų analizę (kad būtų aišku, kodėl svarbu šiomis temomis kalbėti), susieti pilietinio ugdymo dalyką ir pilietinės veiklos projektus;

- formaliojoje ir neformaliojoje veikloje vengiama diskutuoti su mokiniais apie politiką, nes pedagogams trūksta kompetencijų, žinių, kaip su mokiniais aptarti politines aktualijas neprimetant savo požiūrio, tačiau padedant jauniems žmonėms suprasti politinio gyvenimo procesus. Dalis mokytojų patys yra sutrikę, neturintys ne tik pilietiškumo ugdymo kompetencijų, bet ir aiškesnės vidinės orientacijos ir pasitikėjimo savimi, todėl pilietinis ugdymas gali būti simuliuojamas ir formalus. Tyrimo metu siūlyta mokykloje kurti pilietiniam veikimui palankią aplinką, remti ir skatinti vieniems kitus, ugdyti mokinių ir mokytojų kompetencijas, diskutuoti vieniems su kitais apie politiką, ugdytis pilietinį raštingumą;

- jaunimas pirmenybę teikia aktyviam pilietiniam veikimui, nes veikiant kartu atsiranda bendrumo su kitais jausmas, sulaukiama pripažinimo ir įvertinimo iš mokytojų, kitų suaugusiųjų, bendraamžių, randasi kūrybinės laisvės ir dingsta prievarta. Projektinę veiklą veiksmingesnę darytų: patraukli pati projekto idėja, „gera, sava“ projekto dalyvių kompanija, dalyvavimo motyvacija, galimybė kiekvienam pasijusti svarbiam ir reikšmingam, pagarbus, lygiavertis santykis tarp mokinių ir suaugusiųjų, galimybė realizuoti naujas idėjas, aktyvus projekto veiklos viešinimas, galimybė veiklose dalyvauti ir silpniau besimokantiems, ir blogiau besielgiantiems mokiniams.

Įvairių tyrimų duomenų analizė rodo, jog nei Lietuvos pedagogai, nei mokiniai nėra visiškai patenkinti dabartine pilietiškumo ugdymo būkle. Tačiau pozityvu yra tai, jog mokiniai ir mokytojai siūlo idėjas šiai būklei tobulinti.

Švietimo politikos formuotojai, pačios mokyklų bendruomenės, pilietinės organizacijos taip pat nelieka nuošaly – ieško būdų pilietiškumo ugdymo sistemai tobulinti, pilietiniam dalyvavimui skatinti.

Formalusis pilietiškumo ugdymo turinys Lietuvos mokyklose buvo iš esmės atnaujintas 2008–2009 metais: pereita nuo linijinio turinio dėstymo prie dėstymo pagal mokinio veiklos sritis, skatinančias atitinkamų kompetencijų ugdymąsi. Taigi šis ugdymas kreipiamas mokinių pilietinio veiklinimo, aktyvaus pilietiškumo kompetencijų ugdymo link. Jis orientuojamas į veikimą, ugdantį tris pagrindines kompetencijas: visuomenės pažinimo ir tyrinėjimo kompetenciją, dalyvavimo ir pokyčių bendruomenėje inicijavimo kompetenciją, socialinių ryšių kūrimo ir palaikymo kompetenciją. Įvairių klausimų svarstymas, problemų kėlimas ir sprendimų paieška sudaro sąlygas mokiniams kurtis savo pilietinį žinojimą (gilintis į problemą, ją reflektuoti, įjungti į savo patyrimo lauką), ugdytis gebėjimus ir vertybines nuostatas, bendrauti ir bendradarbiauti.

Projekto „Kuriame Respubliką“ kryptis ir veiklos iš esmės sutampa su formaliojo pilietiškumo ugdymo tikslais ir uždaviniais, apibrėžtais Bendrojoje pilietiškumo ugdymo programoje. Todėl mokyklų bendruomenės gali pagrįstai jungti formalųjį pilietiškumo ugdymą su šioje medžiagoje siūlomomis neformaliomis veiklomis.

Taigi atsigręžti į jaunimo pilietiškumo ugdymą ir skirti jam daugiau dėmesio mokyklų bendruomenes ir visų dalykų mokytojus skatintų šios priežastys:

- Lietuvos visuomenei šiandien kylantys vidaus ir išorės iššūkiai reikalauja rūpinti jaunosios kartos pilietiniu sąmoningumu, aktyvumu ir solidarumu, stiprinti laisvos politinės bendruomenės tapatybę;
- mokiniai turi didelį pilietinio veikimo potencialą ir mokykla turėtų sudaryti palankesnes sąlygas jam atsiskleisti, jį išplėtoti bei nukreipti jį Lietuvos Respublikai kurti ir stiprinti;
- atnaujintas formalusis pilietiškumo ugdymo turinys yra nukreiptas mokinių pilietiniam veiklumui, aktyvaus pilietiškumo kompetencijoms ugdyti, tačiau ugdymo metodai, formos, būdai išliko mažai pakitę;
- jaunimas pagrįstai pirmenybę teikia aktyviam pilietiniam veikimui, todėl neformaliajam pilietiškumo ugdymui mokyklose derėtų skirti ypatingą dėmesį;
- patys mokiniai pageidauja integruotų pilietinių veiklų – norėtų glaudesnių formaliojo ir neformaliojo ugdymo sąsajų, pageidautų, kad pilietiškumo pagrindų dalykas būtų jungiamas su pilietinės veiklos projektais, kad jie būtų skatinami organizuoti renginius ir įgyvendinti projektus; į šias mokinių nuostatas mokykla turėtų atsižvelgti ir jomis remtis.

3. Mokykla gali

Šiandien mokykla gali daug išradingiau, kūrybingiau ugdyti mokinių ir visos savo bendruomenės pilietiškumą. Tai daryti ją skatina esami ugdymo planai ir juos lydinčios rekomendacijos.

Pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrieji ugdymo planai rekomenduoja mokykloms, kaip formuoti ugdymo turinį ir organizuoti ugdymo procesą, kad mokiniai pasiektų geresnių rezultatų ir įgytų gyvenimui būtinų bendrųjų ir dalykinių kompetencijų.

Šie planai kartu teikia daug idėjų, kaip būtų galima integruoti formaliąsias ir neformaliąsias pilietines veiklas. Jie siūlo įvairius ugdymo proceso organizavimo būdus ir dalykų derinius. Ugdydama pilietiškumą mokykla gali remtis šiomis ugdymo planų suteiktomis galimybėmis.

Pirma, mokykla gali kūrybingai naudotis ugdymui skirtu laiku, juo varijuoti:

- intensyvinti mokymąsi: pavyzdžiui, per dieną dalykui skirti ne vieną, o keletą viena po kitos organizuojamų pamokų;
- perskirstyti pamokas – padidinti arba sumažinti iki 10 procentų dalykui mokytis skiriamų pamokų; perskirstyti dalykams skiriamas pamokas galima tarp keleto dalykų arba tarp visų dalykų;

Antra, mokykla gali keisti pamokinį mokymosi organizavimo būdą kitais būdais:

- iki 10 procentų dalykui skirtų pamokų organizuoti ne pamokų forma, o projektine ar kitokia mokiniams patrauklia veikla, kuri gali vykti ir ne mokyklos aplinkoje. Mokykloje gali būti susitariama, pavyzdžiui, kokiomis konkrečiomis dienomis per mokslo metus bus mokomasi ne pamokų forma;
- formuodama socialinių mokslų ugdymo turinį, mokykla gali 9–10 klasėse mokinių projektinio darbo (tyrimo, kūrybinių darbų, socialinės veiklos) gebėjimams ugdyti skirti 20–30 procentų dalykui skirtų pamokų laiko per mokslo metus;
- įgyvendinti dalį ugdymo turinio per pažintinę ir kultūrinę veiklą;
- kūrybingiau panaudoti socialinę veiklą, kuri pagrindinio ugdymo programoje yra privaloma ir siejama su pilietiškumo ugdymu, mokyklos bendruomenės tradicijomis, vykdomais projektais, kultūrinėmis bei socializacijos programomis. Mokiniai gali pasirinkti ir savarankiškai atlikti socialinę veiklą.

Trečia, mokykla gali integruoti kelis dalykus ir/ar kitas ugdomąsias veiklas:

- gali integruoti kelių dalykų ugdymo turinį, kai kurias kelių dalykų temas ar problemas, integruojamųjų programų ir dalykų ugdymo turinį;

- pati nuspręsti, kaip mokyti istorijos ir pilietiškumo pagrindų (pavyzdžiui, integruotai mokyti istorijos ir pilietiškumo, kai dalis įgūdžių ir gebėjimų įgyjama per dalyko pamokas, o kita dalis – įvairiose pilietinėse veiklose).

Planuodama savo veiklą, mokykla gali sėkmingai pasinaudoti patirtimi, sukaupta įgyvendinant projekto „Kuriame Respubliką“ mažuosius mokyklų bendruomenių projektukus ir tris nacionalinius projektus. Kurdamos ir įgyvendindamos savus pilietinės veiklos projektus, mokyklų bendruomenės gali pasitelkti kitose mokyklose jau išmėgintus ir pasiteisinusius įvairius ugdymo organizavimo modelius:

- organizuoti kultūrines pažintines dienas, kurių metu mokiniai įgyvendintų projektukus;
- intensyvinti ugdymo turinį;
- pasirengti individualius ugdymo planus;
- integruoti pilietinio ugdymo temas su kitais mokomaisiais dalykais, kurių metu būtų įgyvendinami projektai;
- projektus sujungti su organizuojama socialine veikla.

Pilietį ugdyti gali ir turi visas demokratinis mokyklos gyvenimas, grindžiamas mokytojų ir mokinių bendradarbiavimu, viešomis diskusijomis, tarimusi ir susitarimais dėl bendrų reikalų, solidarumu ir asmeniniais įsipareigojimais.

4. Idėjos ir vertybės: mokykla – mažoji Respublika

Pilietiškumo ugdymui yra reikalingi idėjiniai ir vertybiniai pagrindai. Kad mokytojai ir mokiniai suvoktų šio ugdymo paskirtį, pajustų jo prasmę, svarbu suteikti jam aiškesnę idėjinę ir vertybinę kryptį, susieti pilietiškumo ugdymą su Lietuvos tikrove, dabarties visuomenei tenkančiais iššūkiais ir Lietuvos Respublikos kūrimo uždaviniais. Mokyklai dera prisiminti tas tradicines idėjas ir vertybes, kuriomis remiasi laisvos piliečių bendruomenės gyvenimas, ir mėginti šiomis idėjomis bei vertybėmis grįsti tiek pilietinį mokinių ugdymą, tiek visą mokyklos bendruomenės gyvenimą.

Įsidėmėtinas ir šiandien aktualus išlieka 1915 metais Vilniuje atidarytos pirmosios lietuviškos gimnazijos tikslas – „stengties kiek galima išdirbti liuosus, atvirus, įsitikėjimu paremtus santykius“. Taigi dar neatkūrus valstybės siekta kurti savarankišką tautą kaip laisvų, atvirų, vienas kitu pasitikinčių žmonių bendriją. Ir šiandien Lietuvos mokykla gali būti atrandama ir kuriama kaip mažoji Respublika – savarankiška laisvų ir atsakingų žmonių bendrija. Taip kuriama mokykla bus tvirta Lietuvos Respublikos atrama.

Projektas „Kuriame Respubliką“ siūlo mokyklų bendruomenėms prisiminti laisvos Respublikos pamatus sudarančias idėjas ir vertybes, užmirštą pagrindinių sąvokų turinį.

Lietuviams visų pirma būtina atkurti ne demokratiją, bet politėją – laisvą politinę žmonių bendruomenę, nes nepasirūpinus politėja, neatkūrus Respublikos nebus ir demokratijos, – aiškino politologas Aleksandras Štromas Sąjūdžio metais. Po sovietinės okupacijos atgavus valstybę, pats svarbiausias uždavinys bus atkurti laisvą visuomenę – atgaivinti žmonių visuomeniškumą ir jų tarpusavio pasitikėjimo ryšius, – teigė sociologas Vytautas Kavolis. Šiandien mokyklai tenka grįžti prie nenuveiktų visuomeninių darbų: padėti atkurti pilietinę ir politinę Lietuvos bendruomenę, padėti jaunajai kartai atrasti patikimą ir kūrybingą ryšį su savo valstybe, su Lietuvos Respublika.

Respublika. Šiandien respubliką paprastai suprantame tik kaip valdymo formą. Tai labai siauras supratimas. XVII amžiuje gyvenęs pirmojo lietuvių kalbos žodyno autorius Konstantinas Sirvydas mums primena tikrąjį šios sąvokos turinį. Pasak jo, respublika – tai „bendrystė“, žmonių bendrija, visuomenė. Būtent taip respublika buvo suvokiama Antikos laikais ir senojoje Lietuvoje. Lietuvos Statutų kūrėjai aiškino, kad Lietuvos Respublika yra laisvų žmonių bendruomenė, kuri pati kuriasi savo gyvenimo taisykles – įstatymus – ir jų laikosi, kuri yra jungiama teisingumo, laisvės, bendrojo gėrio vertybių ir draugystės, meilės, solidarumo ryšių. Mes suburiame Respubliką, mes esame Respublika, – teigė lietuviai. Lietuvos jaunimui mokyklose daug amžių pasakota, kaip legendinis karalius Vaidevutis sukūręs lietuvių ir prūsų Respubliką: jis gyventojus ne tik išmokęs laikytis įstatymų, bet ir gamintis iš medaus midų – tam, kad kartu vaišindamiesi susidraugautų. Taigi Respublika yra žmonių susikurta ir nuolat kuriama piliečių bendruomenė – laisvų piliečių sąjunga.

Laisvė. Tai pamatinė, brangiausia Respublikos piliečio vertybė. Ji verta ne tik asmens turto, bet ir gyvybės aukos. Laisvę Respublikos žmogus supranta plačiau nei dabartinis liberalus žmogus. Respublikos piliečiui nepakanka negatyviosios, liberaliosios laisvės – laisvės nuo valdžios ir kitų žmonių kišimosi į jo privatų gyvenimą, asmeninę erdvę. Respublikos žmogus yra laisvas tuomet, kai jis dalyvauja tvarkant bendrus reikalus, kai jam privalomi sprendimai nepriimami jam už nugaros. Taigi tokia laisvė nėra lengva: ji neatskiriama nuo atsakomybės, nuo įsipareigojimo dalyvauti viešajame gyvenime, rūpintis bendruomenės reikalais. Žmogui reikia ugdytis, lavintis, įgyti tvirtą

moralinį stuburą, kad tokios laisvės naštą pakeltų, nepalūžtų, kad nuo laisvės nepabėgtų. Laisvas žmogus visada gerbs ir brangins kito žmogaus ir savo bendruomenės laisvę, rūpinsis kito žmogaus orumu ir tautos garbe.

Bendrasis gėris – viena svarbiausių Respublikos idėjų ir vertybių. Piliečio laisvė nėra savitikslė. Laisvas žmogus įprasmina savąją laisvę tarnaudamas žmonėms ir visuomenės gerovei – bendrajam gėriui. Respublikos pilietis rūpinasi bendruoju gėriu, nes mano, kad nesusikurs patikimos asmeninės gerovės ir laimės skurdžioje ir nelaimingoje visuomenėje. Tarnaudamas bendrajam gėriui, savo Respublikai, bendrapiliečiams žmogus tampa iš tiesų kilnus ir garbingas.

Draugystė – Respublikos žmonėms būtina vertybė. Jokia politinė ir pilietinė bendruomenė negali egzistuoti be piliečių meilės, be juos siejančių pasitikėjimo ir solidarumo ryšių. Bičiulystė Respublikoje branginama taip pat kaip laisvė. Laisvas žmogus turi mokytis bičiulystės. Senovės lietuviai kalbėjo apie *meilę Respublikai*, meilę bendrapiliečiams. Lietuvos Statutai skelbė, kad kiekvienas pilietis privalo eiti karo tarnybą ir posėdžiauti seimeliuose iš *meilės Respublikai*.

Tradicija – labai svarbi Respublikos atrama. Pilietinė bendruomenė telkiama, ugdoma šimtmečiais. Ją sudaro ne tik šiandien gyvenantys žmonės, bet ir tautos mirusieji bei gimsiantieji. Respublika kuriama remiantis tėvų ir protėvių patirtimi, mokantis iš jų pasiekimų ir nesėkmių. Piliečius į Respubliką telkia istorinė atmintis ir rūpestis būsimomis kartomis. Gyva ir praeičiai atvira istorinė atmintis yra Respublikos kūrimo laboratorija.

Politika Respublikoje yra garbingas viešų, bendrų reikalų tvarkymas. Tai rūpinimasis *poliu* – piliečių bendrija, jos likimu ir išlikimu. Tai atsakingas bendros tvarkos ir bendrojo gėrio kūrimas. Valdžios siekimas dėl asmeninių ar grupinių interesų, korupciniai žmonių santykiai, moralės principų ir bendrojo gėrio nepaisantys jėgos žaidimai nėra tikra politika. Save ir savo Respubliką gerbiantis pilietis nuo jaunystės turėtų domėtis viešaisiais reikalais, domėtis politika ir mokytis viešajame gyvenime dalyvauti. Taigi tikras pilietiškumas visada bus politiškas – nukreiptas į viešuosius reikalus. Senovės graikai nuo politikos nusišalinusį, tik privačiais rūpesčiais gyvenantį žmogų vadino idiotu – nemokša, netikša.

Tautiškumas, pilietiškumas, patriotizmas – svarbios Respublikos žmogaus savybės. Visos trys sąvokos glaudžiai susijusios ir neturėtų būti priešinamos.

Tautiškumas – žmogaus įsipareigojimas tautai ir valstybei, sąmoningas rūpestis tautinės tapatybės išsaugojimu ir kūrimu. Kalba, kultūra – esminiai, bet ne vieninteliai tautinės tapatybės dėmenys. Savarankiško politinio gyvenimo neturinti tauta paprastai tapatinasi tik su gimtąja kalba, tradiciniais papročiais – su kultūrine raiška. Savoje valstybėje gyvenančios tautinės bendruomenės svarbia tapatybės dalimi tampa teisės ir laisvės, susikurtos civilizuoto gyvenimo taisyklės, pilietinės dorybės – pilietinė, politinė raiška.

Taigi **pilietiškumas** – žmogaus įsipareigojimas valstybei, politinei bendruomenei, jo sąmoningas rūpestis sava Respublika – yra neatskiriama laisvos tautos tautiškumo dalis. Romos filosofas Markas Tulijus Ciceronas buvo įsitikinęs, kad pilietinę žmonių bendruomenę – politėją, respubliką – sieja tvirtesni ryšiai negu tautinę, nes į ją žmones jungia ne tik bendra kalba, genties papročiai, bet ir bendros vertybės, dorybės, įsipareigojimai, pačių susikurta ir saugoma civilizuota tvarka. Pilietinėje bendruomenėje gerbiamos asmens laisvės, teisės ir žmonių skirtybės. Natūralus vienybės siekimas čia suderinamas su pagarba kiekvienam žmogui ir jo savitumui. Kaip yra pastebėjęs graikų filosofas

Aristotelis, per didelis, skirtybes naikinantis, vienovės siekis gali sugriauti pačią pilietinę bendruomenę, paversti ją monotonija, o politėja esanti įvairių garsų simfonija.

Patriotizmas – ištikimybė ir meilė Tėvynei, protėvių ir tėvų kurtam kraštui – yra esminė piliečio savybė, jo dorybė. Mokykla, kuri rūpinasi Respublika, yra pilietinių dorybių ugdytoja.

Mokykla – svarbiausia Respublikos atrama. Daug amžių Lietuvoje buvo gyva Aristotelio mintis, kad politėja - respublika, valstybė – yra „laisvųjų bendrija“, kurios pamatas piliečių dorybės. Jei Respublika nesirūpina piliečių dorybių ugdymu, draugystės puoselėjimu, ji tampa tik prievarta grindžiama „karine sąjunga“, „ne laisvų žmonių, bet vergų ir šeimininkų valstybe“. „Respublika yra dora, jeigu valdyme dalyvaujantys piliečiai yra dori“, – teigė Aristotelis. O dorais tampama auklėjimo keliu. Būtent todėl be kryptingo piliečių ugdymo, be gerai išsilavinusių žmonių laisva Respublika žlunga. „Demokratinė respublika yra tobuliausia valstybinės santvarkos lytis. Bet tobuliausia valstybinės santvarkos lytis reikalauja sykiu didžiausio savo piliečių išsilavinimo bei išsiauklėjimo“, – tvirtino Stasys Šalkauskis.

Šios idėjos ir vertybės yra svarbios ir mažajai Respublikai – mokyklai, kaip laisvų ir atsakingų žmonių bendrijai, kuri savarankiškai ir demokratiškai sprendžia bendrus reikalus. Šių vertybių pagrindu brandinamas jaunų žmonių tvirtas charakteris, sąžiningumas, atsakingumas, stiprinami bendradarbiavimo įgūdžiai, ugdomi kūrybiškumas, iniciatyvumas ir pilietinė drąsa.

Kurdami mokyklą kaip mažąją Respubliką turime ugdyti jaunų žmonių smalsumą, pažinimo geismą, norą atrasti naujus dalykus ir išbandyti naujas veiklas, savarankišką ir kūrybinį mąstymą, drąsą ginti savo įsitikinimus ir pažiūras, ginti kitų teisę savo įsitikinimus turėti ir juos išsakyti, empatiją ir norą padėti kitam, gebėjimą apmąstyti savo patirtį ir iš jos mokytis.

Tradicinės Respublikos idėjos ir vertybės padarys pilietiškumo ugdymą prasmingesnį, jos bus svarbios puoselėjant ir kuriant mokyklos tradicijas, auginant mokyklos bendruomenę, stiprinant jos savivaldą. Šiomis idėjomis ir vertybėmis patikimai gali remtis laisvo ir atsakingo asmens ugdymas, jauno žmogaus tobulėjimas.

Amerikiečių lyderystės mokytojas Lou Vickery teigia, kad tik trys trumpi žodžiai apibūdina tai, kas išskiria sėkmingus lyderius iš visuomenės – **dar šiek tiek**: jie visi padarė tai, ko iš jų tikėtasi ir dar šiek tiek. Kiekvienas mūsų galime atrasti savo vaidmenį kurdami mokyklos bendruomenę, o kartu ir Lietuvos Respubliką: atlikti tai ko kiti iš mūsų tikisi ir **dar šiek tiek**.

***

Mokyklos kelias mažosios Respublikos link turėtų prasidėti nuo tikros savivaldos. Būtent mokydamasi savivaldos, tardamasi ir susitardama dėl bendro gyvenimo taisyklių, kuriasi laisvų ir atsakingų žmonių bendrija, gebanti savarankiškai ir demokratiškai spręsti bendrus reikalus. Pamatinėmis Respublikos vertybėmis grindžiama bendra kasdieninė veikla, bendras gyvenimas paverčia mokyklą mažąja Respublika.

Mažosios Respublikos kertiniai akmenys:

- Laisvė (asmens savarankiškumas, orumas, teisingumas, drąsa, atsakomybė ir įsipareigojimai).
- Draugystė (atjauta, pasitikėjimas, pagarba, bendradarbiavimas, tolerancija, lygybė).
- Gyva tradicija (tautiškumas, pilietiškumas, patriotizmas).

Mažojoje Respublikoje neturėtų būti toleruojamas elgesys, kuris kursto neapykantą, nesąžiningumą, baimę, prisitaikėliškumą, panieką silpnesniam.

Mokomieji dalykai ir pilietinė veikla turėtų kryptingai ugdyti mažosios Respublikos piliečių dorybes: garbingumą, atsakingumą, rūpestingumą, drąsą, patriotizmą ir meilę bendrapiliečiams. Turėtų puoselėti laisvai bendruomenei svarbias asmens nuostatas, savybes ir gebėjimus: kūrybiškumą, bendruomeniškumą, pagarbą tradicijai, mokėjimą tartis, susitarti, įsiklausyti, įsipareigoti, bendradarbiauti.

Leidinyje pateikiami nacionalinių projektų aprašymai ir mokyklinių projektų pavyzdžiai padės mokyklų bendruomenėms šias vertybes, nuostatas ir gebėjimus kryptingiau ugdyti. Mokyklos gali rinktis idėjas ir pavyzdžius savo pilietinei veiklai pagal sritis:

- Tradicijų puoselėjimas ir kūrimas.
- Asmens ir bendruomenės auginimas.
- Savivaldos stiprinimas.
- Sąžiningumo ir atsakomybės ugdymas.
- Ūkinio savarankiškumo skatinimas.
- Rūpinimasis krašto gynimu.

Svarbu, kad mokyklos pasirinktos šių arba kitų sričių pilietinės veiklos būtų bendruomenės nariams prasmingos, keliančios iššūkius, skatinančios kūrybą, asmeninį ir bendruomenės tobulėjimą. Taip pat svarbu sudaryti galimybes kiekvienam mokiniui šioje veikloje atrasti savo vaidmenį.

Mokyklos, kaip mažosios Respublikos vertybės

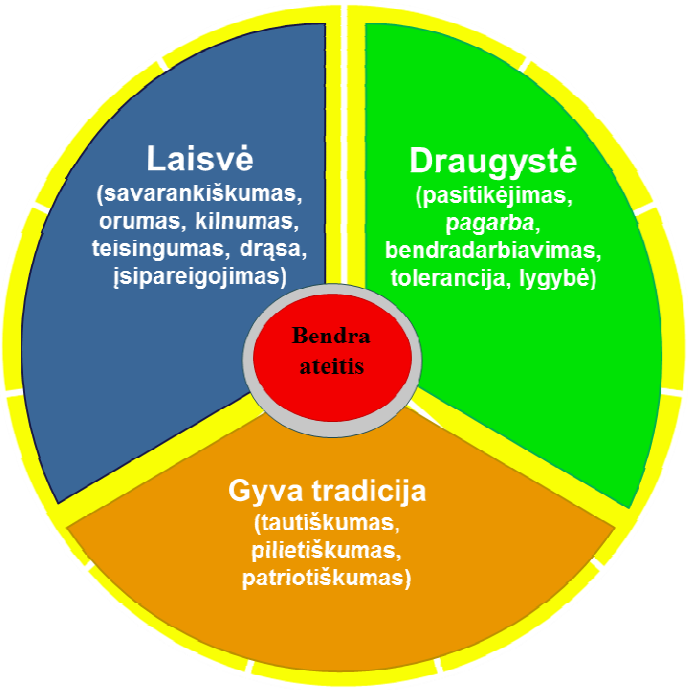

Projektukų sritys

Sričių ir vertybių sąsajos

5. Nacionaliniai projektai

Šioje leidinio dalyje pateikiami trys nacionaliniai projektai, vykę Lietuvos mokyklose projekto „Kuriame Respubliką“ metu. Kiekviena mokyklos bendruomenė, remdamasi išdėstyta medžiaga, gali imtis šių projektų ir juos sėkmingai įgyvendinti. Taip pat iš šių aprašų mokykla gali pasisemti idėjų ir patirčių rengdama ir įgyvendindama originalius pilietinės veiklos projektus.

Projektas „Kuriame Respubliką“, skirtas jaunimo pilietiškumui pažadinti ir jaunimo ryšiams su Lietuvos Respublikos sustiprinti, prasidėjo 2012-ųjų vasarą. Pirmojo etapo metu šimto dvidešimties Lietuvos mokyklų ir kolegijų bendruomenės – mokiniai, studentai, mokytojai, dėstytojai – trisdešimtyje savivaldybių rengė ir įgyvendino savo mokyklų projektus, kuriais sprendė svarbias bendruomenių ir visuomenės problemas.

Mokyklos ir vietos bendruomenės mėgino veikti kaip mažosios respublikos – kaip savarankiškos, demokratiškai bendrus reikalus tvarkančios laisvų ir atsakingų žmonių bendrijos. Ekspertų padedamos, 120 bendrojo lavinimo mokyklų ir kolegijų pasirinko joms labiausiai rūpėjusias visuomenės problemas ir ėmėsi jas spręsti. Moksleiviai ir studentai stiprino kartų bendradarbiavimą, mokėsi padėti kitiems, rūpinosi aplinka, istorine atmintimi, krašto kultūriniu paveldu, kūrė tikrą savivaldą, mezgė ryšius su svetur išvykusiais tautiečiais, skatino ūkinį jaunimo savarankiškumą, skaidrumą ir sąžiningumą ir įgyvendino daug kitokio pobūdžio projektų.

Iš 120 įgyvendintų mokyklų ir kolegijų projektų buvo išrinktos trys sėkmingiausios pilietinio veikimo idėjos. Jomis remiantis buvo sukurti trys nacionaliniai projektai, kuriuos įgyvendinti pasiūlyta visoms Lietuvos mokykloms:

- Nacionalinis projektas „Atgal į ateitį“ skirtas Lietuvos kaip tėvynės – tėvų ir protėvių žemės – geresniam pažinimui, išgyvenimui ir supratimui. Jo metu moksleiviai turėtų atrasti gyvą ryšį su savo gyvenama vietove, jos praeitimi, turėtų keisti savo kraštą ir naujai pažvelgti į kultūrinį bei istorinį krašto palikimą, jo žmones ir reikšmingas asmenybes.
- Nacionalinis projektas „Auginkime vieni kitus“ skirtas draugystės ryšių puoselėjimui, saugesnės ir draugiškesnės aplinkos mokykloje kūrimui. Jo metu vyresnieji mokiniai taps mažesniųjų mokinių globėjais, vyresniaisiais draugais: žaidžiant, kuriant ir veikiant kartu, padedant mokytis bus pasirūpinta silpnesniais bendruomenės nariais, kuriami draugystės ir pasitikėjimo ryšiai tarp įvairaus amžiaus mokinių, įveikiamos patyčios ir susvetimėjimas.
- Nacionalinis projektas „Skaidrumo laboratorija“ skirtas skaidrumui, teisingumui, sąžiningumui, pasitikėjimui ir savipagarbai ugdyti - tiek mokyklose, tiek vietos bendruomenėse, tiek visuomenėje. Jo metu bus stiprinamas moksleivių domėjimasis skaidrumo svarba bei korupcijos žala, mokomasi kasdieniniame gyvenime siekti teisingumo ir elgtis garbingai bei sąžiningai.

Bet kokios veiklos imtis ir ją sėkmingai įgyvendinti mokykloje padeda gerai veikianti mokinių savivalda. Todėl kartu su nacionaliniais projektais, kiekvienai mokyklai siūlome įsidiegti arba atnaujinti mokinių **savivaldos modelį**, kurio aprašymą rasite šio skyriaus pabaigoje. Realiai veikianti mokinių savivalda padeda bendram veiksmui suburti ir lengviau organizuoti komandas, efektyviai platinti informaciją, įtvirtina reguliarius, solidarius bendravimo ir bendradarbiavimo modelius tarp

moksleivių, taip pat – tarp moksleivių ir mokytojų, leidžia savarankiškumui bei aktyvumui plisti, lengviau generuoti naujas idėjas ateičiai.

O dabar siūlome susipažinti su kiekvienu iš nacionalinių projektų ir, pasirinkus vieną, du ar net visus tris, įgyvendinti juos savo mokykloje ar bendruomenėje!

Atgal į ateitį

Kas tai?

„Atgal į ateitį“ – tai vienas iš trijų Lietuvos mokykloms siūlomų nacionalinių „Kuriame Respubliką“ projektų. Jis skirtas Lietuvos, kaip tėvynės, – tėvų ir protėvių žemės, – geresniam pažinimui, išgyvenimui ir supratimui.

Šis projektas – tai sudėtinė projekto „Kuriame Respubliką“ dalis. Jis kilo iš Alytaus Putinų, Kalvarijos Sangrūdos, Šiaulių Didždvario gimnazijų ir Kauno rajono Zapyškio pagrindinės mokyklos pilietinių iniciatyvų, įgyvendintų pirmajame projekto „Kuriame Respubliką“ etape.

Kodėl kuriant Lietuvos Respubliką svarbu domėtis savo žemės praeitimi, jos kultūros palikimu, joje gyvenusiais ir gyvenančiais žmonėmis? Nes Respublika – piliečių bendruomenė – yra ne tik gyvųjų, bet ir prieš mus gyvenusių ir po mūsų gyvensiančių žmonių bendrija. Kad mūsų Respublika būtų gyva ir stipri, mums reikalingos mūsų tėvų ir protėvių patirtys. Žemė tampa mūsų Tėvyne tik tada, jei ji turi savo istoriją, jei mes mokame joje įžvelgti savo tėvų ir protėvių gyvenimo ženklus, jei šiuos ženklus branginame, jų neužmirštame. Per okupacijos metus daug Lietuvos kultūros paveldo dalykų sunyko ar visai išnyko, istorinė atmintis nusilpo. Jaunimas šiandien gali tautos atmintį atgaivinti, paveldą prikelti ir sudominti juo vyresnes kartas.

Taigi projektu „Atgal į ateitį“ siekiama paskatinti mokyklų ir vietos bendruomenes:

- domėtis savo kraštu, geriau pažinti jo istoriją, žmones, kultūros palikimą, gamtą;
- atrasti gyvą tėvynės istoriją kaip savą, įdomią, jaunam žmogui svarbią asmeninės patirties dalį;
- išmokti savo kraštą tyrinėti – ieškoti apie jį duomenų įvairiuose šaltiniuose, kaupti archyvinę, istorinę ir muziejinę medžiagą, ją eksponuoti, atrasti dar neatrastas ar užmirštas krašto įdomybes;
- kurti dialogą tarp kartų, pažinti svarbias vyresnių žmonių patirtis, užrašyti ir išsaugoti jų pasakojimus ir atsiminimus;
- atgaivinti, pažymėti vietos ir krašto įdomybes, pristatyti ir atverti jas kitiems;
- kurti, gaivinti vietos ir krašto žygeivių, kraštotyrininkų draugijas, sambūrius, išplėtoti Lietuvoje gyvą visuomeninio kultūrinio turizmo tinklą.

Kodėl verta šio projekto imtis?

Visų pirma, kartu veikdami ir patirdami daug įdomių įspūdžių jūs „atrasite iš naujo“ užmirštus ar mažiau žinomus Lietuvos ir savo vietovių istorinius, kultūrinius bei gamtos paminklus: surinksite apie juos medžiagą, juos sutvarkysite, pritaikysite turistų maršrutams, patys keliausite, šiuos maršrutus išmėginsite, juos „išviešinsite“ – padarysite žinomus visuomenei, užmegsite ryšius su kitų Lietuvos mokyklų turistų ir žygeivių grupėmis, keliausite vieni kitų parengtais maršrutais. Taip pat galėsite surinkti, įamžinti, nauju žiūros kampu įvertinti ir visuomenei pateikti visai Lietuvai, jos istorijai ir kultūrai svarbias žmonių patirtis, atsiminimus ir išgyvenimus.

Antra, mokyklos bendruomenė, kartu veikdama, taps darnesnė, draugiškesnė, atviresnė pasauliui ir istorijai, taigi – ir išmintingesnė. Ji įgaus drąsos kurti, veikti, dalintis idėjomis, ir jas kartu įgyvendinti. Įgytos sėkmingos patirtys suteiks pagrindą aktyviai dirbti toliau, kartu veikti tose pačiose ir kitose komandose.

Trečia, sustiprės projekto dalyvių asmeniniai bei komandinio darbo įgūdžiai. Bus atskleidžiami talentai – būsimų istorikų, muziejininkų, geografų, režisierių, aktorių, rašytojų, žurnalistų, kelionių gidų, renginių ir darbo organizatorių. Projekto veikla galės tapti prasmingu ne tik neformaliojo ugdymo, bet ir laisvalaikio užsiėmimu. Tai bus proga patirti, jog gali keisti aplinką, užsispirti ir pasiekti tikslą, nenuleisti rankų susidūręs su iššūkiais.

Ketvirta, projektas padės mokyklai atnaujinti, pagyvinti humanitarinių ir socialinių dalykų – istorijos, lietuvių kalbos ir literatūros, geografijos ir kitų – turinius ir bei metodus, papildys juos pačių mokinių atliekamais krašto istorijos, kultūros, gamtos tyrinėjimais.

Penkta, projektas padės mokykloms užmegzti tarpusavio bendradarbiavimo ryšius, sukurti ilgalaikius bendradarbiavimo tinklus, galinčius plėstis, įtraukti naujas bendradarbiavimo formas ir turinius.

Ką ir kaip veiksime?

Visas veiklas galima skirstyti į keletą etapų ir krypčių. Bendriausieji veiklos etapai gaivinant, puoselėjant, atkuriant krašto istorinę atmintį yra šie:

Pasirengimas veiklai

a. Komandos subūrimas. Nutarus imtis šio nacionalinio projekto reikėtų savo sprendimu visų pirma pasidalinti su tais, kam toks projektas galėtų būti įdomus. Pradėti galima ir nuo mažesnės iniciatyvinės grupelės – svarbu užsidegimas ir ryžtas. Šioje grupėje reikėtų aptarti, kodėl tokio projekto imatės, ko iš jo tikitės, kokios jo pagrindinės idėjos. Labai svarbu pradėjus veikti kiekvienam komandos nariui apie projektą papasakoti kitiems ir pakviesti (!) kitus prisijungti. Taip pat verta pagalvoti – gal susibūrusi jūsų projekto komanda galėtų veikdama tapti mokyklos Žygeivių klubu, Kraštotyros draugija, Atminties brolija, Valkatų ar Vaikščiotojų bendrija ar dar kokia nors pastovia ir moksleiviams patrauklia organizacija? Patarimas: atkreipkite dėmesį ne tik į visur dalyvaujančius draugus bet ir į (kol kas) ne tokius aktyvius – talentai slypi visur!

b. Vaidmenų, atsakomybių pasidalinimas komandoje. Projekto sėkmei labai svarbu, kad komandos nariai vieni kitus palaikytų, pasitikėtų vieni kitais. Tai lengviau pasiekti jau nuo pat pradžių aiškiai

pasidalinus atsakomybėmis – darbais, veiklos sritimis. Atsakomybėmis ir vaidmenimis pasiskirsčius, remiantis savanoriškumo principu, kiekvienam būtų malonu komandoje dirbti. Dėmesį reikėtų atkreipti ir į tai, kad pasidalinimas vaidmenimis ir atsakomybėmis susijęs su įsipareigojimu – kiekvienas pasižadantis ką nors nuveikti, turėtų būti rimtai pasiruošęs tai ir įgyvendinti. Jei konkrečios atsakomybės prisiėmimas atrodo kaip itin didelis iššūkis, rekomenduotina pradžiai prisiimti mažiau, bet realiai ketinamų nuveikti darbų.

Galimi vaidmenys ir atsakomybės komandoje:

- ***Darbų koordinatorius*** – atsako už komandos reguliarius susibūrimus, kitų komandos narių veiklos suderinimą, komunikaciją tarp komandos narių.
- ***Projekto viešųjų ryšių specialistas*** – atsako už koordinuotą informacijos sklaidą, komandos atradimų pristatymus mokykloje, bendruomenėje ir už jos ribų. Nors projekto viešųjų ryšių specialistas informacijos sklaidą koordinuoja, apie savo atradimus pasakoti galima ir net skatintina tai daryti visiems – tėvams, draugams, kaimynams, o gal net simpatiškiems bendrakeleiviams autobuso stotelėje.
- ***Projekto metraštininkas*** – atsako už medžiagos apie nuveiktus darbus rinkimą, pačių darbų aprašymą.
- ***Bendradarbiavimo koordinatorius*** – mezga ir palaiko santykius su kitomis mokyklomis ir partneriais (muziejais, bibliotekomis, seniūnija ir pan.).
- ***Interviuotojas, žurnalistas*** – susitaria su įdomiais žmonėmis dėl interviu vietos ir laiko, parengia klausimus ir ima interviu, pasirūpina, kad režisierius ir operatorius jį įrašytų
- ***Režisierius, operatorius*** – fiksuoja renkamą medžiagą, kuria dokumentinius filmus apie pasirinktus kultūros, gamtos paminklus, asmenybes;
- ***Kita.*** Pradėjus projektą įgyvendinti vaidmenų ir atsakomybių gali būti ir daugiau – muziejininko, archyvaro, gido, turistinių žygių vadovo ir kitų.

c. Mokinių savivaldos komandoje ir mokykloje sustiprinimas. Sėkmingam projektui labai svarbu, kad visi (ir ne tik mokiniai, bet ir mokytojai) į jį įsitraukiantys jaustųsi esą lygiaverčiai partneriai, galintys kelti savo idėjas, aptarti jas su kitais ir kartu su komanda jas įgyvendinti. Į kiekvieną mintį reikėtų atsižvelgti ir jas kartu aptarti. Projektui įgyvendinti labai svarbu pasitelkti mokyklos moksleivių savivaldą, jos institucijas. Jos gali padėti paversti jūsų projektą visos mokyklos reikalu, užtikrinti jo visuotinumą ir tęstinumą. O projekto metu susiformavę pasitikėjimo, pagalbos ir pagarbos vienas kitam, produktyvaus darbo santykiai gali sustiprinti pačią moksleivių savivaldą.

d. Projekto partnerių paieška. Pagalvokite, kas galėtų prie jūsų įgyvendinamo projekto prisidėti, kas galėtų jums talkinti, kam būtų naudinga kartu jį įgyvendinti. Gal jūsų partneriais galėtų būti vietos muziejus, archyvas, viešoji biblioteka, turizmo informacijos centras, seniūnija, savivaldybė, vietos kraštotyrininkai, aukštųjų mokyklų dėstytojai, iš jūsų vietovių kilę mokslininkai, į pensiją išėję jūsų mokyklos mokytojai, visuomeninės organizacijos, žygeivių klubai, vietos spauda, žurnalistai, kitos mokyklos? Užmegzkite su jais ryšius, pristatykite savo projekto idėją, susitarkite dėl bendradarbiavimo.

e. Projekto krypties mokykloje nubrėžimas. Susipažinimas su jau kitų surinkta informacija, objektų, įdomių žmonių, apie kuriuos informacijos stinga, nustatymas. Pradedant darbuotis visada svarbu susižinoti, kas būsimajame veiklos lauke jau nuveikta ir surasti bei pagalvoti, kaip savo darbu būtų galima prasmingai jau esančią informaciją bei kitų veiklas papildyti. Gal susibūrus verta visų pirma susirasti patį geriausią gidą ir išeiti su juo į ekskursiją po vietovę, seniūniją, miestą? O gal galima

pradėti nuo apsilankymo vietos muziejuje ir pokalbio su patyrusiu muziejininku ar kraštotyrininku? Taigi pasirengdami atlikite reviziją: galima susidaryti jau žinomų, įdomių vietos istorijos, kultūros, gamtos objektų suvestines, naudingų nuorodų internete, knygose, straipsniuose, muziejų ekspozicijose sąrašus. Jūsų projekto partneriai muziejininkai, kraštotyrininkai, bibliotekininkai, švietimo bei turizmo centrų darbuotojai čia galėtų labai pagelbėti, nurodydami informacijos šaltinius bei objektus, tad labai svarbu jau pačioje pradžioje identifikuoti žmones, galinčius padėti „atrasti“ savo krašto įžymybes.

Pagrindiniai klausimai čia būtų šie: Ar jūsų vietovėje, seniūnijoje, savivaldybėje yra įdomių, jums ir kitiems svarbių istorinių, kultūrinių, gamtos objektų? Kas apie juos yra žinoma? Gal yra menkiau žinomų, ignoruojamų, apleistų, užmirštų, sunykusių? Ar visos lankytinos jūsų vietovės vietos yra deramai pažymėtos? Ar apie jas galima rasti pakankamai informacijos interneto svetainėse? O gal jau žinomus objektus galima pristatyti kitaip, su nauja intriga? Ar jūsų mokykloje, seniūnijoje, savivaldybėje yra kraštotyros muziejai, ar jie gyvi, lankomi, ar turtingos, šiuolaikiškos ar nuolat kaupiamos ir atnaujinamos jų ekspozicijos? Ar jūsų mokykla turi archyvą, kokia medžiaga ten sukaupta ir kaupiama? Kokios įdomios, daug patyrusios asmenybės gyvena jūsų vietovėje, seniūnijoje, savivaldybėje ar kas nors yra surinkęs, įrašęs jų atsiminimus, pasakojimus? Gal seni ir vieniši jūsų vietovės žmonės turi išsaugoję turtingus šeimos archyvus – laiškus, dienoraščius, nuotraukų albumus, filmuotą medžiagą – ir neturi kam jų palikti? O gal jūsų vietovėje gyvena puikių pasakotojų, dainininkų, kurių dar nėra aplankę tautosakos rinkėjai? Taigi aptarę tokius klausimus, išsiaiškinsite, kokia prasmingiausia būtų jūsų veiklos kryptis – kas be jūsų pastangų liktų nenuveikta, neatrasta, neprikelta. Po argumentuotos diskusijos pasirinkite savo mokyklos veiklos kryptį arba kryptis.

e. Projekto tikslų, uždavinių ir siektinų rezultatų apsibrėžimas. Pasirinkus projekto kryptį, būtina komandos diskusijas tęsti toliau ir jose apsibrėžti pagrindinius projekto tikslus, uždavinius, sutarti, kokių galutinių projekto rezultatų ir kaip sieksite. Kaip tuos rezultatus pamatuosite, įvertinsite ir pristatysite? Kam tie rezultatai bus skirti, kokią išliekamąją vertę jie turės, kas galės jais naudotis?

f. Komandos įgūdžių formavimas. Su ankstesniame etape identifikuotaisiais pagalbininkais pasiruoškite veikloms: sužinokite, kaip teisingai aprašyti (ir kokią konkrečią informaciją reiktų rinkti) norint pristatyti istorinius ar gamtos paminklus, įdomias asmenybes; kaip reikia kalbinti pašnekovus ir atlikti interviu, kokius klausimynus bei anketas tiems interviu reiktų iš anksto pasirengti; kaip filmuoti, montuoti video medžiagą; kaip sutvarkyti objektus (kokius leidimus iš kokių institucijų (savivaldybės, urėdijos ar pan.) turite gauti, kokias medžiagas naudoti ir pan.), kur jūsų surinkta medžiaga bus kaupiama, saugoma, eksponuojama.

Veiksmas

1. **Veiklų pagal pasirinktąsias kryptis įgyvendinimas** (žr. aprašus žemiau).
2. **Nuolatinis atradimų pristatymas, dalinimasis informacija** su mokyklos bei miesto ar kaimo bendruomene, kitomis projekte dalyvaujančiomis mokyklomis, žiniasklaida. Be straipsnių ar informacinių pranešimų, radijo laidų, galite rengti parodas, pristatymus, dalinti informacinius lankstinukus ar rengti *flash-mobus*. Išlaisvinkite vaizduotę!

3. **Nuolatinis bendradarbiavimas su partneriais ir naujų partnerių bei rėmėjų** (panašia veikla užsiimančiųjų, prie mokyklos veiklų savo darbu, žiniomis prisidėti ar veiklas paremti galinčiųjų) **paieška**. Pavyzdžiui, gal jus dominančios informacijos kitų miestų bibliotekose gali paieškoti jūsų jau studijuojantys draugai, buvę mokyklos auklėtiniai, o tam tikrą vietovę papuošti gali padėti sodininkų bendrija? Gal atsakingą jūsų veiklą norėtų paremti vietos verslininkai, seniūnija ar savivaldybė? Juk rimta jūsų veikla gali paskatinti kultūrinį turizmą ir tapti naudinga vietos verslui. Gal prie jūsų projekto sutiktų prisidėti panašia veikla užsiimančios nevyriausybinės organizacijos?

Veiklos krypčių gairės

Pagrindinės veiklos krypčių gairės „grįžtant į ateitį“ yra šios:

1. **Informacijos apie istorinius bei kultūrinius objektus jūsų aplinkoje atradimas, kaupimas ir pristatymas visuomenei.** Galbūt nieko nežinome apie šalia mokyklos esantį apleistą parką? Gal niekada nepagalvojome, kam pastatytas paminklas, kurį praeiname kasdien? O gal viskas aplinkui žinoma, ir aišku, bet taip nuobodu ir tolima... Atnaujinkime žinias! Istorija mus supa kiekviename žingsnyje, bet ar galime atvykusiam į savo miestą ar rajoną papasakoti apie tą istoriją ką nors išties įdomaus? Tapkite istorijos detektyvais, ieškokite naujų, įdomių faktų, vaizdinės medžiagos – įdomybių tikrai rasite, o gal daugiau pasidomėjus paaiškės, jog gyvenate pačiame neįtikėčiausiame, įdomiausiame kampelyje!

   Pavyzdžiui, Šiaulių Didždvario gimnazijos komanda pasidomėjusi daugiau pribloškė Šiaulių miesto gyventojus – pasirodo, šalia gimnazijos vešintis parkas, kaip byloja legenda (bet abejoja rimti istorikai), net buvo virtęs vieno pirmųjų skrydžių oro balionu pakilimo aikštele.
   Labai svarbu atrastą ir surinktą informaciją sisteminti, jungti, derinti, plėsti. Ištyrinėjus įdomiausius, jūsų atrastus, atgaivintus paminklus, informaciją apie juos verta sujungti su gerai žinoma informacija apie kitus jūsų vietovės objektus. Taip pavyktų sukurti vieningą duomenų bazę, interneto svetainę, o gal ir leidinį apie jūsų vietovės, seniūnijos lankytinas vietas. O gal pavyktų parengti ir naują vietovės turistinį žemėlapį?
   Patarimas: randate jums patiems įdomią istoriją – būtinai papasakokite apie ją kitiems! Įjunkite ją į bendrą pasakojimą apie savo vietovę.
2. „**Asmenybių bankas**“. Istorinę krašto atmintį saugo ne tik pastatai, paminklai, miškai ar vandenys – ji „užkoduota“ ir žmonių prisiminimuose. Štai, Alytaus Putinų gimnazijos moksleiviai surinko atsiminimus iš savo rajono tremtinių ir politinių kalinių – ir ne tik surinko, bet ir sukūrė keletą dokumentinių filmų, nubraižė tremtinių tremties vietų žemėlapį.

   Taigi komanda gali pasirinkti: a) tam tikrą istorinei atminčiai svarbią ir įdomią žmonių grupę; b) įdomią, svarbią temą ir surinkti atsiminimus – gyvąją istoriją. Keletas idėjų: istorinės vietos, šventės, papročiai, tremtiniai ir politiniai kaliniai, partizaninis judėjimas Lietuvoje, sovietinio gyvenimo patirtys, „dainuojančioji revoliucija“ – Sąjūdis; c) kūrybingas asmenybes, gerus pasakotojus, tautosakos pateikėjus (tyrinėtojų dar neaplankytus dainininkus, pasakų sekėjus, anekdotų pasakotojus); d) kasdienei istorijai svarbią galimą muziejinę, archyvinę medžiagą: surinkti senus vietos žmonių laiškus, dienoraščius, nuotraukas ir jas tinkamai aprašyti.

Kalbintų žmonių atsiminimų įrašus, jų padovanotą šeimos archyvų medžiagą ar jos kopijas galima ne tik panaudoti pristatant tam tikrą temą, objektą, bet ir jiems patiems pritarus – pačius kalbintuosius nurodyti kaip istorinių įdomybių gidus, žmones, pas kuriuos verta ekskursijoms pasisvečiuoti. Jūsų sukaupta medžiaga gali tapti svarbia mokyklos ar vietos muziejaus fondų ar ekspozicijos dalimi.

3. **Svarbių istorinių vietų sutvarkymas, pritaikymas turizmui**. Galbūt surinkote daug medžiagos apie istorinius įvykius menančią vietą, bet ji tokia apleista, jog gėda ją kam ir parodyti? Atsakingai pasirengę (būtina pasikonsultuoti su paveldosaugininkais, gauti reikiamus leidimus) galite ją atnaujinti! Tai bus jūsų indėlis, kuris primins bendruomenei šios vietos svarbą, pagražins aplinką, o gal net taps nauju traukos centru. Štai Kauno rajono Zapyškio mokyklos komanda sutvarkė krašto istoriją dar nuo pagonybės laikų pasakojančio upelio pakrantes, pastatė lieptelį, informacinį stendą – dabar ne tik čia užsukę keliautojai, bet ir vietiniai gyventojai daugiau žinos ir apie upelį, ir apie istorijas, kurias šis upelis pasakoja.

4. Nesvarbu, ką veiktumėte – rinktumėte medžiagą, atsiminimus, tvarkytumėte istorines vietas – **savo atradimais būtinai pasidalinkite su kitais ir pasirenkite jiems apie savo gyvenamąsias vietas daugiau papasakoti.** Taigi surinktą medžiagą galite sujungti į įdomius turistinius (gal net orientacinius, su tam tikromis užduotimis, paslėptais „lobiais“?) maršrutus, pasirengti tapti jaunaisiais gidais (čia praverstų ir jūsų parengti intriguojantys maršrutų aprašymai, informaciniai lankstinukai, žymėjimo ženklai lankomose vietose). O kad galėtumėte ir maršrutus, ir savo gidų gebėjimus iš karto pritaikyti praktiškai, kvieskite pas save mokyklas iš savo bei kitų rajonų bei važiuokite į svečius pas jas! Bendraukite, keliaukite, renkite kultūrines vakarones, „istorines naktis“ – ir daug naujo apie save ir kitus sužinosite, ir naujų pažinčių rasite. Štai Kalvarijos Sangrūdos mokykla savo parengtais turistiniais maršrutais nudžiugino svečius net iš Lenkijos – Punsko moksleivius. – Nacionalinis projektas „Atgal į ateitį“ gali sukurti visos Lietuvos turizmo maršrutų tinklą, kuriuo galėtų naudotis ne tik mokyklos, bet ir kiti visuomenės nariai, užsienio turistai. .

   Patarimas: mokyklų administracijoms iš anksto susitarus, gali pavykti priimančioje mokykloje gauti ir nakvynę.

   Labai svarbu įgyvendinus projekto veiklas aptarti savo patirtis, įvertinti pasiektus rezultatus, numatyti, kas ir kaip projektą tęs, kitąmet ir tuomet, kai jūs pabaigsite mokyklą.

Ką nuveiksime?

Siekiami rezultatai mokykloje:

- Veikdami kartu sukursime draugiškesnę, atviresnę, išmintingesnę mokyklos bendruomenę, kuri geriau pažins savo kraštą ir jo istoriją.

- Atgaivinsime, sustiprinsime ar sukursime moksleivių kraštotyros, žygeivių, jaunųjų istorikų ar kitą draugiją, kuri liks gyvuoti mokykloje, mums ją pabaigus.

- Atnaujinsime, praturtinsime, atgaivinsime ar įsteigsime mokyklos kraštotyros muziejų, kurio fonduose bus kaupiama ir ugdymui naudojama svarbi vietovės istorinė medžiaga.

- Atnaujinsime ir padarysime įdomesnes ne tik pilietiškumo, bet ir istorijos, geografijos, lietuvių kalbos ir literatūros bei kitas pamokas.
- Padėsime savo kraštą ir Tėvynę atrasti kitiems – bendraamžiams, jaunesniems ir vyresniems už save.

Siekiami rezultatai Lietuvoje:

- Atgaivinsime, pažymėsime ir pristatysime vietos ir krašto istorijos, kultūros, gamtos įžymybės, sudarysime, išplėtosime Lietuvos vietovių kultūrinio turizmo maršrutų tinklą.
- Sukursime nacionalinį interaktyvų tinklapį, kuriame pateiksime mokyklų pagal bendrą metodiką parengtus paminklų aprašus, nuotraukas, audio ir video medžiagą, turistinius maršrutus.
- Sukursime, atgaivinsime Lietuvos jaunimo kraštotyrininkų, žygeivių judėjimą, išplėtosime mokyklų ir šeimų kultūrinį turizmą.
- Sukursime platų kultūrinio bendradarbiavimo tarp mokyklų tinklą.

NB!

„Atgal į ateitį“, kaip ir kitų „Kuriame Respubliką“ nacionalinių projektų, tikslus bus lengviau pasiekti, jei vykdydami projektą peržvelgsime, atnaujinsime ir sustiprinsime mokykloje veikiantį moksleivių savivaldos modelį. Gerai veikianti moksleivių savivalda padeda bendrai veiklai suburti komandas, efektyviai platinti informaciją, įtvirtina reguliarius, solidarius bendravimo ir bendradarbiavimo ryšius tarp moksleivių, taip pat – tarp moksleivių ir mokytojų, leidžia savarankiškumui stiprėti, sėkmingiau generuoti naujas idėjas ateičiai.

Rekomendacija mokykloms: šio projekto įgyvendinimui gali būti skiriamos ne tik pilietinio ugdymo, bet ir istorijos, geografijos, lietuvių literatūros ir kalbos pamokų valandos. Pagal moksleivių parengtus maršrutus, pristatomą medžiagą gali būti rengiamos pažintinės dienos mokykloje, kurių metu mažesni ar kitomis veiklomis užsiėmę moksleiviai galėtų susipažinti su surinkta kraštotyrine medžiaga, dalyvauti turistiniuose, orientaciniuose žygiuose, vakaronėse.

Ir nepamirškime – veikti ir istoriją atrasti turi būti smagu! Jei taip nėra – pirmiausia pasukime galvą ir pakeiskime žiūros kampą. Arba pasikonsultuokime su kitais. Visus sunkumus įmanoma įveikti, jei tik turėsime noro ir entuziazmo!

Naudingos nuorodos:

Gyvoji krašto enciklopedija „Graži tu mano“: www.GraziTuMano.lt

Kurdami ir įgyvendindami savo mokyklų projektus, Jūs taip pat galite remtis projekto „Kuriame Respubliką“ metu sukurtais edukaciniais filmais, kuriuos rasite svetainėse www.kuriamerespublika.lt ir www.civitas.lt

Auginkime vieni kitus

Kas tai?

„Auginkime vieni kitus“ – tai vienas iš trijų Lietuvos mokykloms siūlomų nacionalinių projektų. Jis skirtas moksleivių draugystės ir solidarumo ryšiams stiprinti, saugesnės ir draugiškesnės aplinkos mokykloje kūrimui.

„Auginkime vieni kitus“ – tai sudėtinė projekto „Kuriame Respubliką“ dalis. **Projekto iniciatoriai** – Ukmergės Dukstynos pagrindinė mokykla, Kauno rajono Domeikavos gimnazija, Jonavos Raimundo Samulevičiaus progimnazija.

Kodėl kuriant Lietuvos Respubliką yra svarbu stiprinti jaunimo draugystės, pasitikėjimo ir solidarumo ryšius, ugdyti jų savigarbą ir savivertę? Nes orių piliečių draugystė ir solidarumas, jų tarpusavio pasitikėjimas yra būtinas Respublikos, politinės bendruomenės, pagrindas. Per sovietinės okupacijos metus Lietuvoje sunyko žmones jungę pasitikėjimo ir draugystės saitai. Jų nepavyko atkurti ir atgavus nepriklausomybę: viešajame Lietuvos gyvenime vyrauja visuomenės grupių varžybos, kova, kurią dažnai lydi patyčios. Taigi jaunimas turėtų pamėginti kurti kitokią Lietuvą – bendradarbiaujančią, solidarią ir draugišką, Lietuvą be patyčių.

Siūlomas **„Auginkime vieni kitus“ projektas** yra paremtas jaunesniųjų ir vyresniųjų mokinių bendravimu ir bendra veikla. Vyresnieji mokiniai tampa jaunesniųjų mokinių draugais ir globėjais, kartu kuria, žaidžia bei mokosi.

Projekto tikslas – sumažinti mokinių susvetimėjimą ir patyčias, sukurti draugiškesnę aplinką mokykloje, sustiprinti tarp mokinių draugystės ryšius, bendra veikla ugdyti jaunesniųjų mokinių savivertę ir pasitikėjimą savimi, vyresniųjų mokinių socialinę raišką ir pilietinę atsakomybę.

Kodėl verta šio projekto imtis?

Lietuvoje nemaža dalis mokinių nesijaučia saugūs mokykloje, yra vieniši, patiria patyčias. Tai ypač aktualu tylesniems, mažiau bendraujantiems, nedrįstantiems atsiverti ar parodyti savo talentų mokiniams. Nesaugumo jausmas lemia blogesnę savijautą ir nepasitikėjimą savimi, daro neigiamą įtaką mokymosi rezultatams. Juk kiekvienas iš mūsų nori būti saugus ir pripažintas, turėti draugų ir gerai jaustis J

Dalyvavimas projekte „Auginkime vieni kitus“ būtų naudingas visiems jo dalyviams, nes, visų pirma, padeda kurti saugesnę ir draugiškesnę aplinką mokykloje: mokiniai turės galimybę pažinti vieni kitus, susirasti draugų, drąsiau jaustis mokykloje, laisviau bendrauti.

Antra, mokiniai įgis bendravimo įgūdžių, atsakomybės, pasitikėjimo, orumo, bus skatinama savanorystė, globa ir rūpinimasis mažesniais, silpnesniais.

Galiausiai mokiniams bus sukurta galimybė atsiskleisti kūrybiškumą skatinančioje aplinkoje, keisti savo požiūrį į alternatyvias laisvalaikio praleidimo galimybes. Kartu pagerės mokymosi rezultatai, pats mokymasis taps įdomesnis ir dėl to sėkmingesnis.

Ką ir kaip veiksime?

„Auginkime vieni kitus“ projekto pagrindinis principas yra vyresniųjų ir jaunesniųjų mokinių bendra veikla, vyresniųjų mokinių globa ir pagalba mažesniesiems. Patį projektą galima įgyvendinti keliais būdais:

a. žaidžiant mokomuosius žaidimus, prasmingai leidžiant laisvalaikį, kartu kuriant – muzikuojant, vaidinant, tapant, rašant, kartu sportuojant, iškylaujant ar dar kitaip bendrai veikiant. Ši veikla padeda mokiniams pažinti vieniems kitus, susidraugauti, įgyti pasitikėjimo savimi;
b. mokantis, kai vyresnieji mokiniai tampa jaunesniųjų globėjais, padeda jiems atlikti namų darbus ir mokytis;
c. mokymosi, žaidimo ir kūrybos veiklas įvairiai derinant, atrandant įvairių šių veiklų kombinacijų. Taigi šias veiklas galima įgyvendinti tiek atskirai, tiek ir visas kartu, tačiau laikantis pagrindinio projekto principo – skatinant draugišką ir pagarbų skirtingo amžiaus mokinių tarpusavio bendravimą.

Veiklos krypčių gairės:

A. Mokinių bendravimo ir draugystės stiprinimas žaidimais, kūryba ir kita neformalia veikla.

Pirmasis projekto įgyvendinimo variantas yra mokinių bendravimas žaidžiant, kuriant, sportuojant ir užsiimant kitokia bendra veikla. Šis variantas labiau tinka pagrindinėms mokykloms ir progimnazijoms, kur amžiaus ir socialinių įgūdžių skirtumas tarp vyresniųjų ir jaunesniųjų mokinių yra mažesnis. Tačiau jį galima įgyvendinti ir visose Lietuvos mokyklose.

Susipažinimo žaidimas „Judesys“

Visi žaidimo dalyviai stovi ratu. Pirmasis pasako savo vardą ir parodo kokį nors judesį. Už jo esantis pasako savo vardą, parodo prieš tai buvusį judesį ir prideda savo. Trečiasis pasako savo vardą ir parodo du (eilės tvarka) judesius ir prideda savo. Ir taip iki rato pabaigos. Suklydus bent vienam dalyviui, žaidimas pradedamas iš naujo, kol visi mokiniai prisimena ir gali pakartoti vienas kito vardus ir judesius.

Judesiai tampa šokiu. Vėliau grupė kartu gali išmokti visus judesius eilės tvarka ir pritaikyti juos prie muzikos.

Šis projekto variantas yra veiksmingas, kai siekiama draugiško mokinių bendravimo, nes žaidimas yra pagrindinė jaunesnio amžiaus mokinių veikla. Tinkamai organizuotas žaidimas padeda formuoti vertingas vaiko savybes, moko bendrauti su bendraamžiais ir suaugusiais. Žaisdamas vaikas skatinamas derinti savo ir kitų interesus. Žaidimas padeda ne tik pažinti aplinką, pasaulį, bet ir patį save: giliau įsisąmoninti savo mintis, jausmus, aiškiau mąstyti, jis mokosi analizuoti, apibendrinti, veikti kartu.

Pavyzdžiui, šią idėją savo mokykloje įgyvendinę Ukmergės Dukstynos pagrindinės mokyklos mokiniai ir mokytojai pastebėjo, jog skirtingų klasių mokiniai susidraugavo, pradėjo saugiau jaustis mokykloje ir laisviau bendrauti. Projektas patiko tiek vyresniesiems, kurie galėjo pasijusti jaunesnių mokinių vyresniaisiais draugais, jais rūpintis, tiek mažesniesiems mokiniams, kurie jautėsi saugiau turėdami vyresnių draugų.

Pasirengimas. Kad projektas būtų sėkmingas, pirmiausia labai svarbu jam pasirengti – sudaryti tikslinę grupę bei ją apmokyti. Į tikslinę grupę reikėtų atrinkti dalį jaunesniųjų ir dalį vyresniųjų klasių mokinių. Priklausomai nuo mokyklos tipo, jaunesnieji mokiniai gali būti pirmokai-penktokai, o vyresnieji – aštuntokai – dešimtokai.

Ruošiantis projektą įgyvendinti gimnazijose, rekomenduojama į veiklas įtraukti dalyvius ne tik iš tos gimnazijos, bet ir kitos mokyklos, kurioje mokosi jaunesni mokiniai. Tokiu atveju tikslinę vyresnių mokinių grupę galima sudaryti iš gimnazijos mokinių, o į jaunesniųjų grupę pakviesti kitos mokyklos (pradinės, pagrindinės, progimnazijos) mokinius.

Į jaunesnių mokinių grupelę reikėtų atrinkti mažiau savimi pasitikinčius, tylesnius mokinius arba tuos, kurie turi kokių nors bendravimo su bendraamžiais problemų, sunkiau pritampa klasėje, yra patyrę patyčių ir t.t. Atrenkant mokinius labai svarbi būtų mokytojų, socialinio pedagogų ar net tėvų pagalba – jie galėtų patarti ir nurodyti tuos mokinius, kuriems dalyvavimas veikloje būtų naudingiausias.

Žaidimas „Daiktas rankoje“

Kiekvienas dalyvis sugalvoja, kokį menamą daiktą turi rankoje (pvz. kamuolys, knyga, pieštukas ir pan.) ir tą daiktą pasako visai grupei. Daiktai surašomi ant lentos. Tuomet dalyviai be žodžių pradeda keistis turimais daiktais, kaip įmanoma daugiau kartų. Kažkuriuo momentu žaidimo moderatorius (pvz., mokytojas) žaidimą sustabdo ir kiekvienas dalyvis turi pasakyti, ką turi rankoje. Visi turimi daiktai vėl surašomi lentoje.

Diskusijai užduodamas klausimas: „Kodėl atsirado naujų daiktų, kodėl daiktai susidubliavo, kai kurie pradingo ir pan.?“

Išklausomos dalyvių nuomones, po to moderatorius pristato žaidimo moralą – žmonės paprastai mano, kad svarbiausia mokėti kalbėti ir prisistatyti, o iš tiesų svarbiau yra mokėti išklausyti (pirmiausiai save, po to kitus).

Į vyresniųjų mokinių grupelę praktiškai galima atrinkti visus norinčius: būtų naudinga, jeigu prisidėtų ne tik aktyviausi, bet ir mažiau mokyklinėje veikloje dalyvaujantys mokiniai. Prieš pradedant bendras veiklas, būtina suorganizuoti vyresniųjų mokinių mokymus, kuriuos galėtų pravesti mokyklos socialinis pedagogas, psichologas ar kitas kompetentingas asmuo. Mokymų tikslas – suteikti vyresniems mokiniams žinių, kaip bendrauti su jaunesniais mokiniais.

Bendra veikla. Atrinkus mokinius į tikslinę grupę, galima pradėti bendrą veiklą. Reikėtų nusistatyti susitikimų tvarkaraštį ir jo laikytis, rekomenduojama bendrus vyresniųjų ir jaunesniųjų mokinių susitikimus rengti bent kartą per mėnesį. Galimos veiklos:

Susipažinimo žaidimas „Komplimentas“

Žaidimo dalyviai susėda ratu. Kiekvienas dalyvis paeiliui pasako savo vardą ir komplimentą sau iš savo vardo pirmosios raidės. Pvz., „Aš esu Agnė ir aš esu atkakli“. Antrame rate galima ne tik pasakyti savo vardą ir komplimentą sau, bet ir pakartoti prieš save (dešinėje pusėje) sėdinčio dalyvio vardą ir pasakyti komplimentą jam iš jo vardo pirmos raidės (turi būti kitas komplimentas, nei tas, kurį jis pats pasakė). Pvz. „Aš esu Agnė ir aš esu atkakli, o mano dešinėje sėdi Darius, kuris yra darbštus“.

Žaidimas vėl žaidžiamas, kol apeina visas ratas. Šis žaidimas ne tik padeda susipažinti, bet ir ugdo vaikų pasitikėjimą savimi.

a. Pirmiausia būtina susipažinti. Vyresnieji mokiniai gali prisistatyti jaunesniesiems, papasakoti, kas bus toliau veikiama. Mokiniai sužino vienas kito vardus, pomėgius ir kt. Susipažinimą svarbu rengti ne tik pirmojo susitikimo metu, bet ir vėliau: prisiminti vienas kito vardą ir kitą informaciją, stengtis vis geriau vieniems kitus pažinti.

b. Toliau galima žaisti bendrus žaidimus, kurių pavyzdžių gali suteikti mokyklos psichologė ar socialinė darbuotoja (taip pat žiūrėkite nuorodas teksto pabaigoje). Labai svarbu po kiekvieno žaidimo surengti jo refleksiją, aptarti, kas naujo buvo sužinota ir suprasta

apie save ir savo draugus. Refleksijai turi būti skiriama pakankamai daug dėmesio, nes taip giliau įtvirtinami pasiekti rezultatai. Mokiniai kartu gali imtis ir kitų bendrų veiklų – vykdyti kūrybines užduotis, groti, dainuoti ar šokti, piešti, aptarinėti perskaitytas knygas, diskutuoti ir t.t. Taip pat galima organizuoti bendras vyresniųjų ir jaunesniųjų mokinių išvykas, ekskursijas, sporto užsiėmimus, kartu rengti spektaklius, vaidinimus ir t.t.

Mokomųjų žaidimų kūrimas.

Viena iš siūlomų bendrų mokinių veiklų – mokomųjų žaidimų kūrimas. Šią veiklą pasiūlę Jonavos Raimundo Samulevičiaus mokyklos mokiniai sukūrė mokomuosius stalo žaidimus pilietiškumo tema, pavadintus „Aš – Lietuvos pilietis“ ir taip ne tik skatino skirtingo amžiaus mokinių bendravimą, bet kartu ir atnaujino pilietinį ugdymą mokykloje. Tokia veikla yra ypač tinkama progimnazijoms, nes pilietiškumas mokyklose yra pradedamas mokyti tik nuo devintos klasės, o jaunesni mokiniai yra mažai susipažinę su pagrindinėmis pilietiškumo sąvokomis. Tačiau iš esmės šios veiklos gali imtis visų Lietuvos mokyklų mokiniai, o žaidimų temos gali būti labai įvairios.

Pasirengimas. Ši veikla nereikalauja jokio specialaus pasirengimo, t.y. į veiklą gali būti įtraukti visų klasių, įvairių gebėjimų ir socialinių įgūdžių turintys mokiniai. Rekomenduojama sudaryti mokinių komandas iš vyresniųjų ir jaunesniųjų mokinių.

Veiksmas. Sudarytos mokinių komandos kuria stalo žaidimus įvairiomis temomis: renka informaciją, galvoja klausimus ir taip pat kuria pačių žaidimų apipavidalinimą: dėžutes, figūrėles ir t.t. Sukurtus žaidimus galima pristatyti įvairių mokyklos renginių metu, organizuoti tarpklasinius turnyrus, pristatyti kitoms mokykloms, neštis į vaikų dienos centrus ir žaisti kartu su ten būnančiais vaikais ir t.t.

Rezultatai. Vykdant šią veiklą sustiprinami mokinių socialiniai įgūdžiai, mokiniai susidraugauja, taip kuriama saugesnė mokyklos aplinka. Tačiau taip pat mokiniai įgyja ir naujų žinių, nes kurdami žaidimus jie taip pat ir mokosi. Toks mokymosi būdas yra ypač efektyvus tarp jaunesnių mokinių, nes mokymasis nenusibosta, pasirinkta veikla yra įdomi patiems mokiniams. Sukūrę žaidimus, mokiniai gali siūlyti juos žaisti ir kitiems, o taip perduodamos naujai įgytos žinios.

B. Vyresniųjų mokinių pagalba mažesniems mokantis įvairių mokomųjų dalykų.

Kitas aptariamo projekto variantas – mokykloje organizuoti bendrą vyresniųjų ir jaunesniųjų mokinių mokymąsi. Vyresnieji mokiniai tampa jaunesniųjų mokinių „jaunaisiais mokytojais“, padeda jiems atlikti namų darbus, geriau įsisąmoninti sunkiau suprantamus dalykus. Tokiu būdu ne tik sudaromos palankios sąlygos mokiniams siekti geresnių mokymosi rezultatų, bet kartu ir gerinami mokinių socialiniai įgūdžiai, stiprinami bendruomeniniai ryšiai, skatinamas mokinių socialinis aktyvumas ir užimtumas. Mokiniai ne tik mokosi, bet (kaip ir pirmajame projekto variante) bendrauja, susidraugauja, o taip yra kuriama saugesnė ir draugiškesnė mokyklos aplinka. Šis modelio variantas yra labiau tinkamas gimnazijoms ir vidurinėms mokykloms, kur yra daugiau vyresniųjų (devintų–dvyliktų klasių) mokinių, kurie jau turi pakankamai žinių ir įgūdžių imtis mokymo veiklos.

Pavyzdžiui, šią idėją įgyvendinę Kauno rajono Domeikavos gimnazijos vyresnieji mokiniai mokė mažesniuosius anglų kalbos. Projekto metu ne tik pagerėjo mokinių mokymosi rezultatai, tačiau ir mokyklos aplinka tapo saugesnė, nes įvairaus amžiaus mokiniai susidraugavo ir pradėjo geriau jaustis mokykloje.

Pasirengimas. Pirmiausia reikėtų atrinkti savanorius **vyresniųjų klasių mokinius**, kurie galės tapti jaunesniųjų mokinių mokytojais. Dalyvavimas turėtų būti savanoriškas, tačiau galima pasitelkti skirtingų dalykų mokytojų pagalbą rekomenduojant tam tikruose dalykuose pažangesnius mokinius.

Tuomet reikėtų atrinkti **jaunesniųjų klasių mokinius**, kuriems reikalinga tam tikra mokymosi pagalba – čia taip pat galima pasitelkti mokytojų, taip pat ir tėvų rekomendacijas.

Rekomenduojama sudaryti vyresniųjų ir jaunesniųjų klasių mokinių grupeles, keliems jaunesniems mokiniams priskiriant vieną vyresnjįj kuratorių.

Bendra veikla. Susiskirstę į poras, mokiniai susitinka, bendrauja, kartu ruošia pamokas. Bendravimas gali vykti ne tik gyvai, bet ir kitomis priemonėmis, pavyzdžiui, elektroniniu paštu, „Skype“ programa ir pan. Rekomenduojama vienam vyresniam mokiniui priskirti kelis to paties amžiaus mokinius, nes tuomet nebūtų didelio žinių ir įgūdžių skirtumo tarp mokomųjų ir galima būtų mokyti juos tų pačių dalykų.

Taip pat pravartu sukurti jaunųjų mokytojų tinklą elektroninėje erdvėje, kur būtų skelbiami savanorių „mokytojų“ kontaktai ir informacija, kokius dalykus jie galėtų padėti mokytis, o jaunesnieji mokiniai (ar jų tėveliai) galėtų į juos tiesiogiai kreiptis.

Patirties perdavimas per kitų bendruomenės narių patirtį.

Į visas aptartas veiklas – tiek mokymąsi, tiek kūrybą, tiek žaidimus, galima įtraukti ne tik tos pačios mokyklos mokinius, bet alumnus (buvusius mokinius), tėvus bei visus kitus mokyklos bendruomenės narius, kitų mokyklų mokinius ir t.t. Tokiu būdu būtų kuriami geresni santykiai ne tik tarp pačių mokinių, bet ir apskritai kuriama draugiškesnė aplinka tiek pačioje mokykloje, tiek bendruomenėje. Kitus bendruomenės narius į veiklas galima įtraukti keliais būdais:

Bendros veiklos su mokinių tėvais. Tėvus mokykloje galima įtraukti į įvairias veiklas: spektaklių kūrimą, sportines ar kitokias varžybas, viktorinas, vykti į bendras ekskursijas, stovyklas ir t.t. Tėvai pagal savo kompetencijas taip pat gali tapti ir tam tikrų dalykų „pagalbiniais mokytojais“. Tokiu būdu gerinami santykiai tarp pačių tėvų, tėvų ir mokinių bei tėvų ir mokytojų.

Alumnų (buvusių mokinių) įtraukimas į bendrą veiklą. Buvusius mokinius labai naudinga įtraukti dėl jų patirties – tai gali būti ir jau mokyklą apskritai baigę, ir, pavyzdžiui, į gimnazijas ar kitas mokyklas išėję mokiniai. Alumnai gali tapti jaunesniaisiais mokytojais – t.y. mokyti savo buvusios mokyklos jaunesnius mokinius įvairių dalykų, taip pat ir įsitraukti į neformalias veiklas. Alumnų dalyvavimas ypač svarbus siekiant projekto tęstinumo – „Auginkime vieni kitus“ vienais metais dalyvavę mokiniai, kitais metais gali perduoti savo patirtį jaunesniesiems.

Mokinių mainai. Vienas iš efektyvių būdų kurti draugiškesnę aplinką ne tik pačioje mokykloje, bet ir apskritai bendruomenėje, yra mokinių mainai. Dalis mokinių tam tikram laikui (pvz. savaitei) išvyksta mokytis į kitą miesto (gali būti ir apskritai kito miesto) mokyklą, o mokinius „išsiuntusi“ klasė pas save priima naujų klasės draugų iš kitos mokyklos. Tokiu būdu mokiniai įgauna naujos patirties, pakeičia aplinką, užmezga naujų ryšių, galų gale, pajvairinamas pats mokymosi procesas. Mokiniai skatinami draugiškai priimti „naujokus“, o „naujokai“ mokosi pritapti naujoje aplinkoje. Vėliau galima suorganizuoti bendrą kelių klasių susitikimą, aptarti įspūdžius ir ko buvo išmokta, o kelių klasių bendravimas gali tapti gražia tradicija.

Pažeidžiamų grupių įtraukimas. Visas projekto „Auginkime vieni kitus“ veiklas galima vykdyti ir už mokyklos ribų, pavyzdžiui, įtraukiant vaikus iš socialiai pažeidžiamų grupių. Vyresniųjų mokinių grupė gali vykti į vaikų dienos centrus, vaikų namus, ligonines ir pan. ir vykdyti bendras veiklas su ten laiką leidžiančiais vaikais: galima tiek žaisti bendrus žaidinimus, tiek kurti ir užsiimti kitomis neformaliomis veiklomis, tiek padėti mokytis. Tokia veikla ypač tinkama gimnazistams, nes jie vyresni ir jau turi daugiau atsakomybės, o gimnazijose nėra jaunesnių mokinių, su kuriais būtų galima užsiimti. Tokiu būdu skatinama savanorystė ir pagalba silpnesniam, stiprinamas atsakomybės jausmas. Būtent tokio pobūdžio projektą sėkmingai įgyvendino Utenos Adolfo Šapokos gimnazija.

Ką nuveiksime?

Siekiami projekto rezultatai mokykloje:

Įgyvendinus projektą, pasikeis atmosfera mokykloje: bus sukurta saugesnė aplinka, mokiniai susidraugaus, pažins vieni kitus, pradės labiau pasitikėti savimi ir laisviau bendrauti, sustiprės mokinių bendravimo įgūdžiai. Mokiniai įgis galimybę atsiskleisti, žaisdami, kurdami, prasmingai leisdami laisvalaikį, mokydamiesi jie plėtos savo gebėjimus. Sustiprės mokinių savivertė, padidės moralinis jautrumas, vyresnieji įgaus daugiau atsakomybės už kitus. Mokyklos bendruomenė taps solidaresnė.

Jaunesniesiems mokiniams ypač svarbu turėti vyresnių draugų, taip jie jaučiasi saugesni ir labiau pripažinti mokykloje, nebebijo bendrauti. Tuo tarpu vyresnieji mokiniai įgauna socialinių ir kultūrinių „globėjiškų“ įgūdžių, išmoksta rūpintis mažesniu, silpnesniu. Atjauta ir draugystė įtvirtinamos kaip svarbios mokyklos gyvenimo vertybės.

Kitas teigiamas rezultatas – pagerėję mokinių mokymosi rezultatai. Kartu mokydamiesi, jaunesnieji mokiniai gilina žinias, o vyresnieji pasikartoja, ką buvo primiršę. Mokiniai yra skatinami savanoriškai padėti vieni kitiems, suaktyvėja bendravimas tarp skirtingų klasių mokinių, sukuriama saugesnė mokyklos aplinka.

Siekiami projekto rezultatai Lietuvoje:

Šalyje bus sukurtas draugystės ryšiais pagrįstų ir tarpusavyje bendradarbiaujančių mokyklų tinklas, kuris savo patirtimi dalinsis su vietos bendruomenėmis ir visuomene.

Draugiška mokykla – draugiškesnė bendruomenė ir draugiškesnė visuomenė. Pradėję kurti saugią ir draugišką aplinką mokykloje, prisidėsime prie patyčių ne tik mokykloje, bet ir visoje visuomenėje mažinimo, užauginsime draugiškesnę kartą, kuri ateityje kurs draugišką Lietuvą – solidarią orių piliečių Respubliką.

Apibendrinimas

Nacionalinis projektas „Auginkime vieni kitus“ gali būti įgyvendinamas pasirinkus vieną iš prieš tai aptartų variantų, atsižvelgus į mokyklos tipą ir mokinių poreikius. Taip pat galima, ir net rekomenduojama, visus variantus įgyvendinti vienu metu, juos sujungiant. Gali egzistuoti daug bendros mokinių veiklos variantų, tačiau pagrindinis principas išlieka tas pats – skatinant vyresniųjų ir jaunesniųjų mokinių bendravimą, bendrą veiklą yra sukuriami draugiški mokyklos bendruomenės santykiai, pati bendruomenė sutelkiama, joje sumažėja patyčių ir susvetimėjimo: mokiniai susibičiuliauja, labiau pasitiki savimi ir kitais, išmoksta savanorystės ir pagalbos mažesniam.

Įgyvendinus projekto veiklas, labai svarbu aptarti įgytas patirtis, įvertinti pasiektus rezultatus ir numatyti, kas ir kaip projektą tęs kitais metais ir tuomet, kai jūs paliksite mokyklą.

NB!

„Auginkime vieni kitus“, kaip ir kitų „Kuriame Respubliką“ nacionalinių projektų, tikslus lengviau pasiekti, kai projekto veiklos yra grindžiamos neformaliai veikiančiu moksleivių savivaldos modeliu. Todėl yra svarbu savivaldos modelį peržiūrėti ir, esant reikalui, jį atnaujinti, sustiprinti. Realiai

veikianti moksleivių savivalda padeda bendrai veiklai suburti komandas, efektyviai platinti informaciją, įtvirtina reguliarius, solidarius bendravimo ir bendradarbiavimo ryšius tarp moksleivių, taip pat – tarp moksleivių ir mokytojų, ugdo savarankiškumą ir padeda generuoti naujas idėjas ateičiai.

Naudingos nuorodos

Įvairių susipažinimo ir lavinimo žaidimų pavyzdžiai:

http://www.pijauspalepe.lt/

http://www.kaveikti.lt/kai/Susipazinimo-zaidimai/142

http://www.zaidziutaip.lt/

http://kurybiskizaidimai.lt/

Kurdami ir įgyvendindami savo mokyklų projektus, Jūs taip pat galite remtis projekto „Kuriame Respubliką“ metu sukurtais edukaciniais filmais, kuriuos rasite svetainėse www.kuriamerespublika.lt ir www.civitas.lt

Skaidrumo laboratorija

Kas tai?

„Skaidrumo laboratorija“ – vienas iš trijų Lietuvos mokykloms siūlomų nacionalinių projektų. Tai sudėtinė projekto „Kuriame Respubliką“ dalis, skirta puoselėti skaidrumo kultūrą mokyklose, ugdyti mokinių teisingumą, sąžiningumą, savigarbą, pasitikėjimą savimi ir kitais.

„Skaidrumo laboratorijos“ idėja kilo jauniems žmonėms, dalyvavusiems pirmajame projekto „Kuriame Respubliką“ etape – ją pasiūlė ir pradėjo įgyvendinti Anykščių Antano Baranausko vidurinės mokyklos moksleiviai.

Kodėl kuriant Lietuvos Respubliką yra būtina rūpintis bendro gyvenimo skaidrumu, sąžiningumu, teisingumu ir grumtis su korupcija? Nes korupcija sunaikina Respubliką – sugriauna žmonių pasitikėjimo ryšius, moralinius visuomenės pagrindus, nuskurdina ir subjauroja tautos gyvenimą. Visuomenės tyrimai rodo, kad korupcija yra skaudi dabartinės Lietuvos problema. Neteisybei, melui, nesąžiningumui jautrus jaunimas gali šiandien telktis ir pamėginti kurti skaidresnę ir padoresnę Lietuvą. Apginti Respubliką nuo korupcijos, išsaugoti ją sveiką – tai jaunų žmonių pastangų ir kovos vertas uždavinys.

Nacionaliniu projektu „Skaidrumo laboratorija“ siekiama:

1. Paskatinti moksleivius rūpintis visuomenės gyvenimo skaidrumu, rimtai domėtis korupcijos problemomis, mokytis jas suprasti ir savo jėgomis spręsti.
2. Padėti moksleiviams ugdytis savigarbą ir sąžiningumą, o mokyklos bendruomenėms įgyti daugiau skaidrumo ir teisingumo.
3. Paskatinti moksleivių ir bendruomenių pilietinį sąmoningumą, padėti jiems įgyti skaidraus elgesio ir kovos su korupcija praktinės patirties.

Kodėl verta šio projekto imtis?

Dalyvavimas projekte bus naudingas, visų pirma, todėl, kad padės jauniems žmonėms suvokti, jog skaidrumas ir korupcijos prevencija nėra tik „suaugusiųjų reikalas“. Nors dalindamiesi patirtimi Anykščių moksleiviai ir mokytojai pripažino, kad korupcijos ir skaidrumo tema nėra itin populiari tarp jaunų žmonių, retam atrodo įdomi ar patraukli, tačiau yra pakankamai retai diskutuojama ir nepagrįstai nutylima. Be to, įgyvendinę „Kuriame Respubliką“ veiklas, moksleiviai sako supratę, kad su korupcija susiduriama ne vien tuomet, kai per televizorių girdime apie neskaidrius viešuosius pirkimus ar kyšius, bet skaidrumo, sąžiningumo ir teisingumo pasigesti galime beveik kasdien – net ir mokykloje, pavyzdžiui, nusirašant namų darbus ar kontrolinio metu naudojantis „paruoštukais“.

Antra, o tai svarbiausia, projekto dalyviai patys ugdysis sąžiningumą ir savigarbą, sieks didesnio teisingumo ir skaidrumo savo aplinkoje. Šio projekto iniciatoriai mano, kad su korupcijos apraiškomis reikia kovoti nuo pat mokyklos suolo, nes jeigu moksleiviai taikstysis ir pripras prie nesąžiningo elgesio – didelė tikimybė, kad ir suaugę lygiai taip pat elgsis.

Trečia – projektas drąsina mokyklą tapti bendruomenės šviesuliu, nebijančiu imtis spręsti sudėtingų visuomenės problemų, ir savo pavyzdžiu skleisti sąžiningumo, teisingumo, pasitikėjimo ir pagarbos vertybes artimiausioje aplinkoje bei visuomenėje.

Ką veiksime?

Kaip galime kovoti su nesąžiningu elgesiu? Jauni žmonės siūlo švelnesnes priemones, pavyzdžiui, auklėjimą, švietimą ir sąžiningo elgesio pavyzdžius. Griežtos bausmės, jų nuomone, nėra veiksmingos. Be to, niekas geriau nekeičia žmonių elgesio – kaip geras pavyzdys, todėl rekomenduojame imtis šios problemos sprendimo pradedant nuo skaidrumo didinimo mokykloje. Ką gi galima šioje srityje nuveikti? Štai keletas idėjų ir pasiūlymų, **kaip didinti skaidrumą mokykloje**:

- Pirmiausia, reikėtų mokyklos bendruomenę apklausti, kuriose mokyklos gyvenimo srityse jos nariai susiduria su nesąžiningumu, neskaidrumu, neteisingumu. Taip pat derėtų **supažindinti bendruomenę su skaidrumo tema ir skatinti susimąstyti, koks elgesys yra nesąžiningas**, pavyzdžiui, skaidrumo projekto dalyviams gali kilti klausimas, ar skaidru, kai moksleivis laisvalaikiu papildomai mokosi (už papildomas pamokas mokėdamas pinigus) pas tuos mokytojus, kurie dėsto ir jo klasei mokykloje? Kokiais kriterijais vadovaudamiesi renkame atstovus į mokyklos savivaldą ar klasės seniūną – ar balsuojame už draugus, ar dėl kandidato savybių ir ryžto veikti? Čia pagelbėti galėtų įvairios organizacijos ir institucijos, veikiančios antikorupcijos srityje (jas rasite toliau apraše), mokyklos administracija, mokytojai, su jaunesniais moksleiviais apie tai kalbėti gali vyresnieji.
- Stengtis, kiek įmanoma sumažinti (o galbūt ir visai panaikinti?) **nusirašinėjimą** mokykloje – tiek nuo klasės draugų, tiek iš „paruoštukų“. Svarbu atkreipti dėmesį ir į tai, kad reiktų ne tik bandyti iš mokyklos išguiti nusirašinėjimą, bet kartu ir keisti tarpusavio bendravimo kultūrą, kad nebūtų šaipomasi iš tų, kurie nebeleidžia nusirašyti. Anykščių moksleiviai pastebėjo, kad mažinti nusirašinėjimą reikia ne griežtinant bausmes, bet keičiant moksleivių požiūrį į šį reiškinį, padėti savo draugams suvokti, kad nesąžiningas elgesys kenkia ne tik bendruomenei, bet ir pačiam moksleiviui. Galimos veiklos: įvairios akcijos, *flash-mobai*; plakatų, piešinių, karikatūrų, nuotraukų, video filmų konkursai ir parodos; moksleivių susitikimai ir pokalbiai su bendraamžiais ir jaunesniaisiais, protmūšiai skaidrumo temomis ir kt. Taip pat galima sugalvoti veiklų, kurios „pakeistų“ nusirašinėjimą, pavyzdžiui, užuot leidus nusirašyti – bendraklasiui padėti suprasti užduotis ar paaiškinti (idėjų, kaip tą įgyvendinti galima rasti kito projekto „Auginkime vieni kitus“ aprašyme).
- **2 procentų parama mokyklai**. Nemaža dalis moksleivių tėvų perveda 1 ar 2 procentus savo pajamų mokesčio kaip paramą mokyklai. Kiekvienos mokyklos pareiga – skelbti, kur ir kaip panaudojamos šios lėšos, o kiekvieno moksleivio pareiga – stengtis, kad ši informacija būtų prieinama, domėtis, kur parama panaudojama ir bendradarbiaujant su administracija – teikti pasiūlymus dėl jos panaudojimo.
- Ragintume moksleivius nelikti abejingiems ir **mokyklos biudžetui**. Jeigu surengtume moksleivių apklausą, ar jie žino, koks yra jų mokyklos biudžetas, ar yra jį matę – turbūt rezultatai nebūtų džiuginantys. Žinoma, kad finansai nėra svarbiausias dalykas, darantis mokyklą mielą ir smagią tiek mokytis, tiek būti, bet tai viena iš priemonių, kaip pasiekti geresnių rezultatų tiek mokantis, tiek dalyvaujant kitose neformaliose veiklose. „Skaidrumo

laboratorijos“ kūrėjams siūlome su mokyklos biudžetu ne tik susipažinti, sužinoti, kaip jis sudaromas ir kam išleidžiamas, bet kartu pagalvoti, ką siūlytumėte daryti kitaip. Ar nebūtų svarbu su matematikos ar fizikos mokytojais paskaičiuoti, kokia mokyklos biudžeto dalis išleidžiama pastato šildymui, palyginti, kiek šildymui išleidžia kitos panašios Lietuvos mokyklos, pasiaiškinti, kodėl tos išlaidos skiriasi, kaip būtų galima jas mažinti? Gal projekto komanda ar mokyklos moksleivių savivalda, ištyrinėjusi biudžetą, galėtų pasiūlyti, kaip mokykla galėtų dalį išlaidų sutaupyti ir nukreipti ją kitiems uždaviniams?

Kaip siekti didesnio **skaidrumo bendruomenėje**?

- Vienas svarbiausių dalykų, lemiančių skaidrumą visuomenėje – tai jos narių žinojimas apie tai, kokie ir kaip priimami sprendimai seniūnijos, savivaldybės ar nacionaliniu lygmeniu bei kaip piliečiai gali įsitraukti į jų svarstymą, inicijavimą, kokią įtaką gali šiems procesams padaryti. Moksleiviai, įsitraukę į „Skaidrumo laboratorijos“ veiklas galėtų suorganizuoti **skirtingo lygmens apklausas** mokykloje, mieste, savivaldybėje, bandydami išsiaiškinti, kur ir kaip gyventojai susiduria su nesąžiningumu, korupcija, kaip tuomet elgiasi, ką norėtų keisti? Taip pat svarbu, ar gyventojai žino apie savo galimybes dalyvauti priimant sprendimus, ar jomis naudojasi (pavyzdžiui, ar domisi, kaip sudaromas miesto ar savivaldybės biudžetas, kodėl vienai sričiai skiriame lėšų daugiau, kitai – mažiau, ar pastebi neskaidrumo atvejų, kaip tuomet elgiasi ir t.t.). Tai galėtų būti pirmas žingsnis skatinant gyventojus suvokti, kad kova su korupcija ne tik politikų ar valstybės tarnautojų reikalas, bet kiekvienas prie to galėtų prisidėti gana paprastai – tiesiog nebūdamas abejingas ir domėdamasis, kas vyksta savivaldybės ir valstybės gyvenime. Rekomenduotume ir jums pasidomėti, kaip vykdoma, tarkim, švietimo politika jūsų savivaldybėje: kodėl vienos mokyklos uždaromos, jungiamos, koks dėmesys ir lėšos skiriamas neformaliajam ugdymui, laisvalaikio erdvių kūrimui ir išlaikymui ir t.t.
- Remiantis Anykščių Antano Baranausko mokyklos komandos pavyzdžiu ir pasitelkus į pagalbą informatikos, ekonomikos mokytojus galima **apskaičiuoti, kiek lėšų netenka valstybė, jeigu dalis atlyginimų išmokama „vokeliuose“.** Tai parodytų, kad bandydamas apgauti valstybę iš tiesų apgauni save.
- Kad nemanytumėte, jog esate vieni Lietuvoje, siekiantys skaidrumo, siūlome **susipažinti su įvairiomis nevyriausybinėmis organizacijomis ir pilietinėmis iniciatyvomis**, kurios Lietuvoje kovoja su korupcija, pavyzdžiui:
    - **„Transparency International“ Lietuvos skyriumi (TILS)**, siekiančiu skatinti pilietines antikorupcines iniciatyvas bei jų organizavimą Lietuvoje; TILS rengia ir susitikimus su moksleiviais, siekia įtraukti jaunus žmones į dialogą apie skaidrumą, sąžiningumą, organizuoja simuliacijas ir interaktyvias dokumentinių filmų peržiūras;
    - **iniciatyva „Baltosios pirštinės“** – pasisakančia už skaidrią viešąją politiką. Šios iniciatyvos atstovai gali pasidalinti rinkimų stebėjimo patirtimi, kaip galima suburti savanorius ir stebėti rinkimus, siekti, kad jie vyktų sąžiningai, kad rinkėjų balsai nebūtų perkami;

- **„Baltieji chalatai“** – Valstybinės mokesčių inspekcijos (VMI) projektas, siekiantis skaidrumo medicinos srityje. VMI „Skaidrumo laboratorijos“ dalyviams taip pat gali surengti paskaitas „Netapk šešėlio dalimi“ bei protų mūšius;

- **„Baltoji banga“** – iniciatyva, skatinanti skaidrią Lietuvos verslo praktiką. „Baltosios bangos“ atstovai galėtų apsilankyti Jūsų mokykloje, surengti trumpų video filmų apie verslo skaidrumą peržiūras, pasidalinti praktinėmis žiniomis, kaip įvertinti įmonių skaidrumą;

- **Specialiųjų tyrimų tarnyba** – valstybės teisėsaugos institucija, kurios tikslas – mažinti korupciją Lietuvoje. STT yra pasiruošusi pasidalinti savo žiniomis ir patirtimi atvykdama į mokyklas arba priimdama moksleivius svečiuose, taip pat galėtų konsultuoti projekto komandas el. paštu, telefonu, socialiniuose tinkluose, pasiūlyti antikorupcinio švietimo medžiagos pamokoms.

- Apsidairykite – galbūt greta jūsų taip pat yra organizacijų, įstaigų ar iniciatyvų, kurioms rūpi skaidrumo ir kovos su korupcija tema? Gal būtų verta susitikti su vietos nevyriausybinėmis organizacijomis, pilietiškais žurnalistais, sąžiningais verslininkais ir susipažinti su jų patirtimis?

Kaip veiksime? Veiklos etapai

Norėdami sėkmingai įgyvendinti bet kurį projektą ar veiklas, būtinai susidursime su trimis etapais: pasiruošimu, įgyvendinimu ir rezultatų aptarimu. Kad kuriant „Skaidrumo laboratoriją“ būtų paprasčiau nukeliauti nuo A iki Z, esame paruošę jums keletą rekomendacijų, nuo ko pradėti ir kaip žingsnis po žingsnio įgyvendinti projektą:

- Suburkite **komandą**, į kurią rekomenduojame įtraukti ne vien aktyviausius ir visur dalyvaujančius moksleivius, bet ir tuos, kurie į savivaldos, projektines ar papildomo ugdymo veiklas yra mažai arba visai neįsitraukę. Taip pat reiktų įtraukti ir bent vieną mokytoją – pagalbininką, lydėsiantį moksleivių grupę visų veiklų metu. Nepamirškite, kad sutelkti galima skirtingo amžiaus moksleivius – svarbu, kad kiekvienas iš jų jaustųsi atradęs savo vaidmenį projekte.

- Susibūrusi komanda visų pirma turėtų išdiskutuoti ir apsispręsti, **kurioms temoms** daugiausiai dėmesio norėtumėte skirti – kur, jūsų nuomone, jūsų aplinkoje labiausiai trūksta skaidrumo – tarp bendraamžių ar suaugusiųjų, mokykloje ar vietos bendruomenėje? Galbūt apskritai nematote skaidrumo trūkumo savo aplinkoje? Išsigryninus konkrečias problemas ar sritis, derėtų išsikelti **tikslą** (ar porą) – ką norėtumėte šiuo projektu pasiekti, kas, jūsų manymu, turėtų per veiklos laiką pasikeisti?

- Nusimatykite **veiklas**, kaip tikslų sieksite ir uždavinius įgyvendinsite. Svarbu: veiklos turi būti patrauklios ir įdomios jums patiems, nes tik tuomet galėsite jas sėkmingai ir su užsidegimu įgyvendinti bei jomis „užkrėsti“ kitus. Nepamirškite, kad svarbu ne tik nusimatyti veiklas, bet kartu apgalvoti, kokiais žingsniais joms ruošitės, kaip jas atliksite.

- Būtina nuolatos **dalintis informacija** tiek tarpusavyje, tiek su kitais. Supažindinkite su savo idėja kuo platesnį ratą žmonių – tai ne tik prisidės prie skaidrios jūsų veiklos, bet ir didins jūsų tikslų žinomumą, palengvins įgyvendinimą.

- **Partnerių ir pagalbos, patarimų paieška**. Visų pirma, pagalvokite, kokios pagalbos ar bendradarbiavimo jūsų veikloms reikia? Ar jums reikia daugiau žinių apie skaidrumą, ar reikia konsultacijų, kaip praktiškai įgyvendinti kurią nors veiklą, arba norite sužinoti, kaip veikia viena ar kita institucija, o gal jums būtina finansinė parama? Atsakius į šiuos klausimus bus paprasčiau nuspręsti, kur ieškoti partnerių ir talkininkų. Galimi projekto bendradarbiai: mokyklos administracija ir mokytojai, miesto ar rajono savivaldybė ir jos institucijos, vietos politikai, jaunimo ir kitos nevyriausybinės organizacijos, vietos gyventojai, verslininkai, „Transperancy International“ Lietuvos skyrius, pilietinė iniciatyva „Baltosios pirštinės“, projekto „Kuriame Respubliką“ komanda ir t.t. Svarbu susidūrus su kliūtimi netylėti, o klausti, belstis ir ieškoti pagalbos.

- **Aktyvus veikimas** – žingsnis, kurio nežengus net ir kilniausi tikslai liks tik gražiai užrašyti popieriuje, bet neįgyvendinti. Linkime nepagailėti ryžto, užsispyrimo, šiek tiek laiko ir pastangų įvykdyti nusimatytas veiklas.

- Paskutinis, bet išties labai svarbus etapas – **rezultatų aptarimas ir įsivertinimas**. Svarbu, kad pabaigusi veiklas komanda neišsiskirstytų, bet susirinkusi aptartų, kokių rezultatų pasiekė, ar jie atitinka tikslą ir lūkesčius projekto pradžioje, ką dalyvavimas veiklose kiekvienam iš jūsų davė, išmokė, kuriais pasiekimais labiausiai džiaugiatės, kokių savo ar komandas klaidų pastebėjote ir pan.

- Sveikintina ir pagirtina, jei kartu apgalvosite ir **projekto tęstinumą**, kaip užtikrinsit, kad jis ar jo rezultatai gyvuotų ir jums baigus mokyklą, kaip „skaidrumo virusą“ perduosit jaunesnėms kartoms.

Ko galime pasiekti?

Daugelis iš Jūsų sutiks, kad veikti ir ką nors daryti, jeigu nematai (ir net negali įsivaizduoti) rezultato – be galo neįdomu. Lygiai taip pat neįdomu stengtis dėl rezultato, kuris pasiekiamas itin lengvai – dideli iššūkiai motyvuoja žmones žymiai labiau. Esame įsitikinę (tą jau įrodė ir 120-ies mokyklų, dalyvavusių projekto „Kuriame Respubliką“ pirmajame etape, komandos), kad Lietuvos moksleiviai turi gerų idėjų, pakankamai energijos, atkaklumo ir ryžto spręsti ne tik savo bendraamžių, bet ir žymiai platesnes problemas. Todėl sudarėme keleto galimų rezultatų sąrašą, kurių, tikimės, Lietuvos moksleiviai, kibę į „Skaidrumo laboratorijos“ veiklas galėtų pasiekti.

Galimi projekto rezultatai

Mokykloje:

- Mokykloje iki minimumo sumažintas nusirašinėjimas. Prisipažinimas darbo neatlikus ir jo atlikimas kitai pamokai – vertinamas daug geriau, nei nusirašymas. Nebesišaipoma iš tų, kurie neduoda nusirašinėti.

- Užuot leidę nusirašyti – moksleiviai padeda mokytis vieni kitiems (žiūrėti projektą „Auginkime vieni kitus“)
- Moksleiviai, tėvai, visa mokyklos bendruomenė ne tik informuojama, kaip ir kur panaudota 2 procentų parama, bet su ja konsultuojamasi ir tariamasi prieš išleidžiant lėšas. Įtraukiant moksleivius, tėvus ir kitus mokyklos rėmėjus į paramos panaudojimo procesą bus ugdoma pasitikėjimo kultūra mokykloje, padėsianti ne tik sėkmingiau bendradarbiauti, bet ir didinti paramą.
- Mokykloje vyrauja skaidrumo ir sąžiningumo kultūra: rinkimai į klasių seniūnus, moksleivių tarybą, prezidentus, mokyklos tarybą vyksta atvirai, renkama sąžiningai; moksleiviai papildomai nesimoko pas savo klasei dėstančius mokytojus.

Bendruomenėje ir Lietuvoje:

- Jaunoji karta, išmėginusi įvairių antikorupcinės veiklos praktikų, tampa aktyvi skaidrumo kultūros sergėtoja ir puoselėtoja miesto ar rajono bendruomenėje. „Skaidrumo laboratorijos“ veiklas organizavę ir jose dalyvavę jauni žmonės daugiau žinos apie skaidrumo svarbą ir korupcijos žalą bei nesitaikstys su nesąžiningo elgesio apraiškomis. Jaunimas ragina vyresniąsias kartas Lietuvos valstybę kurti skaidresnę ir padoresnę,

Žinomas, sąrašas nėra baigtinis ir atviras jūsų komandos rezultatams!

Skaidrumas neatsiejamas nuo sąžiningumo, atsakomybės sau ir kitiems bei pasitikėjimo. Tikime, kad jūsų „Skaidrumo laboratorijos“ padės šias jūsų savybes sustiprinti!

NB!

„Skaidrumo laboratorijos“, kaip ir kitų „Kuriame Respubliką“ nacionalinių projektų, tikslus lengviau pasiekti turint mokykloje veikiantį moksleivių savivaldos modelį. Todėl verta šį modelį peržiūrėti ir, esant reikalui, jį atnaujinti. Realiai ir skaidriai veikianti moksleivių savivalda padeda bendrai veiklai suburti komandas, efektyviai platinti informaciją, įtvirtina reguliarius, solidarius bendravimo ir bendradarbiavimo ryšius tarp moksleivių, taip pat – tarp moksleivių ir mokytojų, ugdo savarankiškumą , padeda generuoti naujas idėjas ateičiai.

Rekomendacija mokykloms: šio projekto įgyvendinimui gali būti skiriamos ne tik pilietinio ugdymo, bet ir matematikos bei kitų dalykų pamokų valandos.

Naudingos nuorodos:

Skaidrumo siekiančios iniciatyvos ir organizacijos (galimi idėjų ir naudingos medžiagos šaltiniai projektų veikloms):

www.stt.lt – Specialiųjų tyrimų tarnyba;

www.skaidrumas.lt – „Transparency International“ Lietuvos skyrius;

www.baltojibanga.lt – „Baltoji banga“.

Kurdami ir įgyvendindami savo mokyklų projektus, Jūs taip pat galite remtis projekto „Kuriame Respubliką“ metu sukurtais edukaciniais filmais, kuriuos rasite svetainėse www.kuriamerespublika.lt ir www.civitas.lt

Sėkmingai veikianti mokinių savivalda

Visus pilietinės veiklos projektus įgyvendinti seksis labiau, jei mokykloje veiks stipri mokinių savivalda. Ją sustiprinti galima pasirėmus žemiau pateikiamu projektu.

Stipri ir veiksminga savivalda

Vykdant bet kokias veiklas mokykloje ir siekiant sėkmingų rezultatų, labai svarbu, kad mokykloje realiai veiktų mokinių savivalda. Gerai veikianti mokinių savivalda padeda bendrai veiklai suburti projektų komandas ir organizuoti jų darbą, efektyviai platinti informaciją, įtvirtina reguliarius, solidarius bendravimo ir bendradarbiavimo ryšius tarp moksleivių, taip pat – tarp moksleivių ir mokytojų, ugdo savarankiškumą ir padeda generuoti naujas idėjas ateičiai.

Mokinių savivaldą galima apibrėžti kaip **mokinių teisę ir laisvę savarankiškai kelti, svarstyti ir spręsti mokinių bendruomenei aktualius ir jai patikėtus klausimus**, organizuoti mokinių veiklą mokykloje. Veiksminga mokinių savivalda – būtina sąlyga demokratiniam mokyklos valdymui.

Kodėl kuriant Lietuvos Respubliką svarbu mokytis tikros savivaldos ir tokioje savivaldoje dalyvauti? Nes Respublika visų pirma yra savivaldi laisvų žmonių bendruomenė, kuri pati kuriasi savo gyvenimo taisykles ir jų laikosi. Veikli savivalda paverčia mokyklas mažosiomis respublikomis, kuriose mokiniai įgyja pilietiniam ir politiniam gyvenimui būtinų įgūdžių. Taigi jaunimas, kurdamas mokinių savivaldą ir joje dalyvaudamas, išmoksta kurti, branginti ir saugoti savivaldžią bendruomenę – Lietuvos Respubliką.

Deja, ne visose Lietuvos mokyklose mokinių savivalda veikia efektyviai – dažnai į jos veiklą įsitraukia tik grupelė aktyviausių mokinių, kiti, mažiau aktyvūs ir mažiau motyvuoti mokiniai paliekami nuošalyje; neretai per daug koncentruojamasi vien į renginių organizavimą, užmirštama spręsti realias mokiniams rūpimas problemas; dėl mokinių kaitos (kas ypač aktualu pagrindinėms mokykloms ir progimnazijoms) neužtikrinamas mokinių savivaldos veiklos tęstinumas.

Siūlomas naujas mokinių savivaldos modelis – **renkamoji mokinių savivalda, vadovaujanti atstovaujamajai klasių seniūnų tarybai**.

Modelio tikslas – sukurti veiksmingesnę mokinių savivaldą, į jos veiklą įtraukti didesnę dalį bendruomenės.

Modelio iniciatoriai – Palangos Senosios gimnazijos mokiniai ir mokytojai.

Modelio aprašymas

Egzistuoja trys pagrindiniai mokinių savivaldos modeliai – renkamoji, savanoriškoji bei atstovaujamoji mokinių savivalda. Pagrindinis šiuos modelius skiriantis kriterijus yra mokinių patekimo į savivaldos institucijas būdas: pirmajame modelyje mokiniai į savivaldos institucijas yra išrenkami rinkimų būdu, antrajame – patenka savanoriška iniciatyva, o trečiajame – yra privalomai deleguojami (pvz. kiekviena klasė deleguoja atstovą į seniūnų tarybą).

Renkamoji mokinių savivalda yra laikoma tinkamiausiu modeliu, nes labiausiai atspindi ir įtvirtina demokratijos pagrindus mokykloje. Tačiau dažnoje mokykloje pasirinkus šį modelį susiduriama su neaktyvių mokinių problema: rinkimuose kandidatuoja nedidelė dalis aktyviausių mokinių, mokiniai pasyviai balsuoja.

Palangos Senosios gimnazijos siūlomas modelis – renkamoji mokinių savivalda, vadovaujanti atstovaujamajai klasių seniūnų tarybai – yra mišrus mokinių savivaldos modelis, kurio pagrindą sudaro demokratinių rinkimų būdu išrinkta renkamoji mokinių savivalda (parlamentas, vadovaujamas mokyklos prezidento). Mokinių parlamentas yra aukščiausia mokinių interesams mokykloje atstovaujanti institucija. Taip pat kiekviena klasė išsirenka savo klasės seniūnus, kurie sudaro seniūnų tarybą, vadovaujamą mokinių parlamento.

Mokinių parlamentas reguliariai organizuoja seniūnų tarybos susitikimus, kurių metu dalijamasi informacija, aptariamos mokykloje iškylančios problemos ir ieškoma jų sprendimų būdų.

Efektyviai mokinių savivaldai taip pat reikalingas savivaldos koordinatorius – mokytojas, kuris padeda organizuoti mokinių parlamento veiklą, palaiko ryšį su mokyklos administracija.

Modelio schema:

Veiklos organizavimo etapai ir galimos problemos

- Pirmasis mokinių savivaldos modelio įdiegimo mokykloje etapas – visuotiniai mokinių parlamento **rinkimai**. Rinkimai mokykloje vyksta nustatytą dieną, mokiniai savo kandidatūras iškelia savanoriškai. Prieš rinkimus mokykloje vykdoma rinkiminė agitacija, kurios metu išsikėlę kandidatai pristato savo programas. Kartu su parlamento rinkimais rekomenduojama išsirinkti ir mokyklos prezidentą.

  Problema (I). Nepakankamai laiko skiriama rinkimų agitacijai ir patiems rinkimams, t.y. veikla vykdoma tik pertraukų metu arba po pamokų.

  Sprendimo būdai. Rinkiminę agitaciją galima integruoti į pilietinio ugdymo pamokas, pavyzdžiui, pamokos metu organizuoti kandidatų debatus – taip suteikiant mokiniams praktinių dalyvavimo politinėje veikloje žinių. Rinkimų metu mokiniams galima suteikti laisvą dieną, kurios metu visi įsitraukia į rinkimų organizavimą – tai turi tapti visos mokyklos reikalu. Sėkmingam rinkimų organizavimui esminis yra palankus mokyklos administracijos požiūris, todėl visada svarbu palaikyti gerus santykius su administracija, informuoti ją apie mokinių savivaldos veiklą.

  Problema (II). Neaktyvumas: nedidelė dalis mokinių kelia savo kandidatūras, balsavimas rinkimuose vyksta vangiai.

  Sprendimo būdai. Naujovės ne iš karto prigyja mokykloje, o ir demokratinių tradicijų susikūrimas reikalauja laiko, todėl neverta nerimauti, jeigu ne visi mokiniai įsitraukia į rinkimus. Svarbiausia, kad mokykloje organizuojami rinkimai pasiunčia žinią – mokiniai turi teisę ir galią prisidėti prie sprendimų priėmimo mokykloje, o dalyvavimo tradicijos turėtų ilgainiui susiformuoti. Į rinkimus rimtai turėtų žiūrėti visa mokyklos bendruomenė: ne tik mokiniai, bet ir mokytojai, administracija. Jei rinkimai taps svarbiu visos mokyklos reikalu, tai į juos pamažu įsitrauks dauguma mokinių.

Problema (III). Neužtikrinamas veiklos tęstinumas: aktyviems mokiniams pabaigus/išėjus į kitą mokyklą, nėra kam perduoti sukauptos patirties, naujai išrinktiems kandidatams reikia visko mokytis iš naujo.

Sprendimo būdai. Rekomenduojama vykdyti dalinį perrinkimą, kuomet rinkimų metu į parlamentą išrenkama dalis naujų narių, o kiti lieka nepasikeitę. Tokiu būdu sukaupta patirtis ir žinios perduodamos naujai išrinktiems parlamento nariams ir užtikrinamas parlamento veiklos tęstinumas. Tačiau reikia atkreipti dėmesį, jog pasirinkus tokį modelį, rinkimus reikėtų vykdyti kiekvienais metais.

- Išsirinkus parlamentą, labai svarbu rasti būdų, kaip įtraukti visą mokinių bendruomenę į savivaldą. Todėl rekomenduojama mokykloje sukurti **seniūnų tarybą** – instituciją, kurią sudarytų visų klasių išrinkti seniūnai. Mokinių parlamentas kartu su seniūnų taryba veikia panašiai kaip šalyje veikia Seimas ir savivaldybės: kiekvieno seniūno pareiga – atstovauti savo klasę, iškelti „vietines“ problemas, kurios toliau bus sprendžiamos kartu su mokinių parlamento pagalba. Mokykloje reguliariai turi būti rengiami **seniūnų tarybos susirinkimai**, kurių metu seniūnai kartu su mokinių parlamento nariais pasidalija informacija, kelia problemas ir ieško jų sprendimo būdų, taigi, veikia kaip „idėjų generatoriai“.

  Problema. Seniūno institucija tėra tik formalumas: seniūnai nepakankamai motyvuoti ir neaktyviai dalyvauja savivaldos veikloje.

  Sprendimo būdai. Esminė sėkmingo seniūnų įtraukimo į savivaldos veiklą sąlyga yra **seniūnų mokymai**, kurie turėtų įvykti vos tik išrinkus naujus tarybos narius. Mokymų metu klasių seniūnai turėtų būti supažindinami su mokinių savivaldos veikla, aptariamas klasės gyvenimas, seniūnų pareigos bei klasės auklėtojo vaidmuo, pristatoma, kokiu būdu toliau bus vykdoma veikla. Labai svarbu, kad mokymus vestų patys mokiniai – pavyzdžiui, mokinių parlamento nariai ar kiti mokiniai, turintys daugiau patirties savivaldoje (pavyzdžiui, priklausantys LMP ar LMS). Mokiniams mokant mokinius, savivaldos modelis nėra primetamas, „nuleidžiamas iš viršaus“, o veikia savaime, mokinių iniciatyva.

  Kita svarbi sąlyga yra **reguliarūs seniūnų tarybos susirinkimai**, kurių metu seniūnai kartu su parlamento nariais kelia problemas, dalijasi idėjomis. Tokiu būdu kiekvienas seniūnas turi galimybę realiai prisidėti prie tiesioginio mokyklos valdymo, sprendimų priėmimo. Be galo svarbu nepaversti šių susirinkimų formalia pareiga, todėl siūloma jų metu veikti kūrybiškai, organizuoti darbą grupėse ir kitaip palaikyti gerą atmosferą.

- Išsirinkus mokinių parlamentą, suformavus seniūnų tarybą ir apmokius jos narius, svarbu „nepasimesti“ tarp skirtingų savivaldos institucijų ir jų kompetencijų. Todėl labai svarbu vykdyti efektyvią komunikaciją tarp skirtingų mokinių savivaldos mechanizmo grandžių, taip pat tarp mokinių, mokytojų bei administracijos, informuoti visą mokyklos bendruomenę apie mokinių parlamento priimamus sprendimus.

  Problema (I). Mokiniai negauna pakankamai informacijos apie mokinių savivaldos veiklą, jos priimamus sprendimus, arba informaciją gauna pavėluotai.

  Sprendimo būdai. Sukūrus seniūnų tarybą ir reguliariai rengiant jos susitikimus, informacijos sklaida mokykloje ženkliai pagreitėja: seniūnai gali tiesiogiai perduoti informaciją mokinių parlamentui apie jų klasėse aktualias problemas, taip pat po kiekvieno susirinkimo seniūnai išplatina informaciją apie priimtus sprendimus savo klasėse. Efektyviausia ir greičiausia

komunikacija vyksta „iš lūpų į lūpas“, o seniūnai būtent ir veikia kaip informacijos tarp klasių ir mokinių parlamento „perdavėjais“.
Kitas efektyvus būdas skleisti informacijai – paskirti parlamento atstovą ryšiams su visuomene, t.y. mokyklos bendruomene. Geriausia, jei šis atstovas būtų ne parlamento narys, o žmogus iš šalies, kurio pagrindinis rūpestis – komunikacija.
Problema (II). Mokiniai ne visada palaiko mokinių savivaldos institucijų priimtus sprendimus.
Sprendimo būdai. Įdiegus siūlomą savivaldos modelį, ši problema praktiškai išsisprendžia, nes mokinių parlamento sprendimai nebeatrodo „nuleisti iš viršaus“ ar priimi tik mažos grupelės mokinių – parlamento narių. Įtraukus į sprendimų priėmimą visų klasių atstovus – seniūnus – žymiai lengviau gauti visų mokinių palaikymą.

Laukiami rezultatai

Įdiegus siūlomą savivaldos modelį ir išsprendus galimas problemas, reikėtų tikėtis efektyviau veikiančios mokinių savivaldos ir kartu šių teigiamų rezultatų:

- Didesnė dalis mokinių įsitrauks į mokinių savivaldos veiklą: sprendimų priėmime dalyvaus visų klasių atstovai;
- Įsitikinus, jog seniūnų veikla nėra formali, padidės mokinių motyvacija ir noras save realizuoti mokinių savivaldos veikloje;
- Taps greitesnė ir efektyvesnė informacijos sklaida, bus lengviau užčiuopiamos mokiniams rūpimos problemos, mokyklos bendruomenė informuojama apie mokinių savivaldos priimtus sprendimus;
- Bus lengviau gauti visos mokyklos bendruomenės palaikymą, kai priimant sprendimus dalyvaus visų klasių atstovai;
- Veiksmingiau ir greičiau bus organizuojamos apklausos, renginiai bei akcijos mokykloje;
- Įdiegus modelį ir paleidus jį veikti, atsiras mokinių savivaldos tęstinumas;
- Mokiniams apmokant kitus mokinius, tarpusavyje dalijantis patirtimi, modelis nebus nuleidžiamas „iš viršaus“, todėl sulauks didesnio mokinių palaikymo.

Naudingos nuorodos:

Daugiau naudingų patarimų apie tai, kaip sukurti efektyviai veikiančią mokinių savivaldą, galite rasti:

Agnė Bukavickaitė ir Girvydas Duoblys, *Savivaldos gidas: mokinių savivaldos organizavimas ir vadyba mokykloje*, Vilnius, 2009 (visą knygą galima parsisiųsti www.kuriamerespublika.lt)

Arba klausk profesionalų:

Lietuvos moksleivių sąjunga, www.moksleiviai.lt arba susirask Facebook puslapyje „Lietuvos moksleivių sąjunga“.

Lietuvos mokinių parlamentas, www.lmp.lt arba susirask Facebook puslapyje „Lietuvos mokinių parlamentas“.

6. Mokyklų projektų pavyzdžiai

Šiame leidinio skyriuje pristatomi projekto „Kuriame Respubliką“ metu pačių mokyklų sukurti ir įgyvendinti pilietinės veiklos projektai. Jie pateikti taip, kaip buvo glaustai aprašyti juos kūrusių mokyklų komandų, siekiant išlaikyti kalbos ir minties autentiškumą. Ši praktinės veiklos medžiaga – puikus šaltinis, iš kurio mokyklų bendruomenės gali semtis idėjų ir patirčių saviems projektams.

Mokyklų projektų sritys:

- Asmens ir bendruomenės auginimas
- Savivaldos stiprinimas
- Tradicijų puoselėjimas ir kūrimas
- Rūpinimasis krašto gynimu
- Sąžiningumo ir atsakomybės ugdymas
- Ūkinio savarankiškumo stiprinimas

Mokyklų sukurtų projektų aprašus galite rasti interneto svetainėje *www.kuriamerespublika.lt.*

Asmens ir bendruomenės auginimas

Tikslai: kokio rezultato siekiame?

Tikslai – inicijuoti veiklas, kurios skatintų bendradarbiavimą, asmens tobulėjimą, stiprintų ryšius tarp žmonių ir kurtų draugišką aplinką mokykloje.

Rezultatas – pasitikėjimo, savipagalbos, pagarbos tarpusavio ryšiais susaistytoje bendruomenėje užtikrintas asmenybės augimas.

Idėjos veikloms:

- Pagalvokite apie veiklas, kurios mokykloje (ar net platesnėje bendruomenėje) stiprintų tarpusavio pasitikėjimą, pagarbą, kurtų savipagalbos tinklus. Atraskite veiklas, kurios būtų įdomios tiek vyresniems, tiek jaunesniems mokiniams: įvairaus amžiaus mokiniai gali kartu žaisti mokomuosius žaidimus, dalyvauti kitose neformaliose veiklose – viktorinose, spektakliuose, išvykose, ekskursijose ir t.t. Vyresnieji mokiniai gali tapti jaunesniųjų mokinių draugais ir globėjais.
- Patys kurkite mokomuosius žaidimus įvairiomis temomis: rinkite informaciją, galvokite klausimus ir kurkite pačių žaidimų apipavidalinimą: dėžutes, figūrėles ir t.t. Sukurtus žaidimus galima pristatyti įvairių mokyklos renginių metu, organizuoti tarpklasinius turnyrus, pristatyti kitoms mokykloms, neštis į vaikų dienos centrus žaisti kartu su ten būnančiais vaikais ir t.t.
- Mokykitės kartu: vyresnieji mokiniai gali tapti jaunesniųjų mokinių “jaunaisiais mokytojais”, padėti jiems ruošti namų darbus, atlikti įvairias užduotis, geriau įsisąmoninti sunkiau suprantamus dalykus.
- Į savo veiklas įtraukite visą mokyklos bendruomenę: tėvus, alumnus (buvusius mokinius), mokyklos administraciją, buvusius mokytojus. Tokiu būdu kurkite draugiškesnius santykius ne tik tarp mokinių, bet ir visų mokyklos bendruomenės narių.
- Užmegzkite ryšius ir įtraukite į savo veiklas kitų mokyklų mokinius ne tik iš Jūsų regiono, Lietuvos, bet galbūt net ir kitų šalių. Vykdykite trumpalaikius mokinių mainus tarp skirtingų mokyklų, sužinokite, kuo gyvena ir ką veikia mokiniai kitose Lietuvos ar užsienio mokyklose.
- Palaikykite ryšius su išvykusiais mokiniais. Daugelis mokinių turi išvykusių, emigravusių klasės draugų, su kuriais galima palaikyti ryšį interneto erdvėje, papasakoti, kas naujo vyksta jų senojoje mokykloje, išgirsti išvykusių mokinių įspūdžius ir patirtis.

Konkretūs patarimai:

- Surinkite tikslinę grupę – į ją įtraukite dalį jaunesnių ir dalį vyresnių mokinių. Į jaunesnių mokinių grupelę būtų gerai atrinkti mažiau savimi pasitikinčius, tylesnius mokinius arba tuos, kurie turi kokių nors bendravimo su bendraamžiais problemų, sunkiau pritampa klasėje ir t.t. Vyresniųjų mokinių grupelę galėtų sudaryti visi norintys: būtų naudinga, jeigu prisidėtų ne tik aktyviausi, bet ir mažiau mokyklinėje veikloje dalyvaujantys mokiniai.

- Organizuokite vyresniųjų mokinių grupelės mokymus, kurių tikslas – su profesionalų pagalba suteikti vyresniems mokiniams žinių, patarti, kaip bendrauti su jaunesniais mokiniais.
- Paprašykite mokytojų, mokyklos psichologo/socialinio pedagogo pagalbos – jie gali padėti ne tik atrinkti mokinius, bet ir padėti organizuoti veiklas, pasiūlyti mokomuosius žaidimus ir t.t.
- Įtraukite į savo veiklas kuo daugiau bendruomenės narių – tėvus, alumnus, miestelio bendruomenę, buvusius, galbūt į kitas mokyklas išėjusius ar emigravusius mokinius; kitų mokyklų mokinius, vaikų dienos centrų auklėtinus ir t.t.
- Nuolat aptarkite savo veiklas: ką jau pasiekėte, kas pavyko ar nepavyko, paanalizuokite sėkmių ir nesėkmių priežastis ir pagalvokite, kaip remdamiesi šiomis įžvalgomis galite veikti ateityje.
- Pasiekę užsibrėžtą tikslą, dar kartą apibendrinkite ir apmąstykite visą jo siekimo procesą: kas sekėsi, o kas ne, kodėl taip vyko, ką kitą kartą darytumėte taip pat ar kitaip. Pagalvokite, ką kiekvienam asmeniškai davė projekto veikla ir kaip ateityje galima pritaikyti įgytas žinias bei įgūdžius.

Mažosios Respublikos:

- Ukmergės Dukstynos pagrindinė mokykla;
- Jonavos R. Samulevičiaus pagrindinė mokykla;
- Kalvarijos Sangrūdos gimnazija;
- Kauno Domeikavos gimnazija;
- Utenos Šapokos gimnazija;
- Kaišiadorių Vaclovo Giržado progimnazija;
- Kėdainių „Aušros“ sveikatinimo ir sporto pagrindinės mokykla.

Klausimai projektų komandoms:

- Ar Jūsų aplinkoje svarbu puoselėti draugiškumo, solidarumo idėjas? Kodėl?
- Kokios dar vertybės, kertinės idėjos, Jūsų nuomone, puoselėjamos šiomis veiklomis?
- Kaip galėtumėt apibūdinti draugišką mokyklą? Ar savo mokyklą pavadintumėt draugiška? Kodėl?
- Kaip manote, ar patyčių problema yra aktuali Jūsų mokykloje? Kodėl?
- Kaip manote, ar Jūsų mokykloje yra mokinių, kurie jaučiasi nesaugiai? Kodėl?
- Ar Jūsų mokykloje aktuali emigracijos problema? Ar palaikote ryšius su išvykusiais klasės draugais, ar tai yra svarbu? Kodėl?
- Ar, Jūsų manymu, svarbu į mokyklos gyvenimą įtraukti mokyklos administraciją, tėvus, buvusius mokinius? Kodėl?
- Ar norėtumėt užmegzti ryšius su kitų Lietuvos/užsienio mokyklų mokiniais? Kodėl? Ką naujo, įdomaus galėtumėt/norėtumėt iš jų išmokti/sužinoti?

Ukmergės Dukstynos pagrindinės mokyklos projektas „Kuriame draugišką mokyklą“

Nuotrauka

Susiradau draugų, įsidrąsinau. Man labai pasisekė, kad mokausi šioje mokykloje, nes tai labai gera mokykla, o mes ją galime padaryti dar geresnę. Jei dauguma mokinių čia jausis saugiai ir gerai, tai bus pati geriausia mokykla.

Ko siekėme?

„Kurti draugiškesnę aplinką savo mokykloje, skatinti mokinių pasitikėjimą savimi, stiprinti mokinių socialinės raiškos ir pilietinės atsakomybės gebėjimus“.

Ką veikėme?

„Vieną du kartus per savaitę rinkdavomės į susitikimus, diskutuodavome prie apskrito stalo, planuodavome ir ruošdavome įvairias veiklas. Vyresnieji mokiniai, iniciatyvinės projekto komandos nariai, 1–2 k. per mėnesį susitikdavo su savo mažaisiais draugais (su tiksline grupe): lankė juos pertraukų metu, padėjo spręsti iškilusias problemas, leido laiką bendraudami ir užsiimdami įvairia mėgstama veikla, žaidė įvairius žaidimus, piešė, lipdė iš molio, sportavo, drauge dainavo.
Daug dėmesio kiekvieno susitikimo pabaigoje skyrėme aptarimui ir refleksijai, nes manome, kad tokiu būdu galima giliau įtvirtinti pasiektus rezultatus”.

Ko pasiekėme ir išmokome?

- „Skirtingų klasių mokiniai susidraugavo, pažino vieni kitus, ėmė jaustis saugiau, pradėjo laisviau bendrauti su bendraamžiais ir vyresniaisiais“.
- „Mokiniai turėjo galimybę atsiskleisti kūrybiškumą skatinančioje ir palaikančioje aplinkoje“.
- „Vyresnieji mokiniai tapo mažųjų globėjais ir draugais“.
- „Tapome vyresniais mažųjų draugais, paskatinome juos bendrauti, nes patys elgiamės draugiškai“.

Mūsų sėkmės receptas:

„Idėja yra perspektyvi ir patraukli. Gimnazijose ši idėja nebūtų tokia sėkminga, nes nėra tokio ryškaus amžiaus ir socialinių įgūdžių skirtumo. Pagrindinėse mokyklose ši veikla pasiteisintų, jeigu vykdanti komanda būtų pakankamai entuziastinga ir atsakinga.“

Jonavos Raimundo Samulevičiaus pagrindinės mokyklos projektas „Aš Lietuvos pilietis“

Nuotrauka

Dalyvaudami projektuke suvokėme, kad ne tik vaikai, bet ir suaugę nelabai aiškiai suvokia, ką reiškia būti piliečiu

Ko siekėme?

„Mokyklose atnaujinti pilietinį ugdymą, suteikti edukacinę pagalbą socialiai apleistiems vaikams, atgaivinti istorinę atmintį ir tradicijas.“

Ką veikėme?

- Kūrėme žaidimus „Aš Lietuvos pilietis“; pasakojome apie pilietiškumą, remiantis metodais „Mokau bendraamžius“ ir „Forumo teatras“.
- Organizavome žaidimą – protų mūšį rajono mokyklų penktokams „Aš Lietuvos pilietis“. Kūrėme filmą „Ką man reiškia būti piliečiu“.
- Organizavome talentų šventę „Savo talentą dovanoju Lietuvai“.
- Organizavome netradicinio ugdymo dieną mokykloje „Aš Lietuvos pilietis“.
- Susitikome su kitų mokyklų mokiniais, projekto dalyviais ir kartu planavome veiklą.
- Aplankėme vaikų dienos centrus ir pristatėme projektuką „Aš Lietuvos pilietis“.

Ko pasiekėme ir išmokome?

- „Būti ir veikti patys, nelaukdami mokytojų paraginimo“.
- „Išmokome planuoti savo veiklą“.
- „Supratome, kad mokydami kitus, turime labai daug žinoti patys“
- „Išmokome pristatyti savo idėjas ir jas apginti. Supratome, kad gera idėja – svarbu, bet dar svarbiau – gera komanda gerai idėjai įgyvendinti“.
- „Sužinojome, kad kitose mokyklose vyksta labai daug įdomios veiklos. Susidraugavome, mums kartu labai smagu, gavome patalpą, kurioje įsirengėme savo štabą ir labai norime dalyvauti kituose panašiuose projektuose“.

Mūsų sėkmės receptas:

„Reikia tikėti tuo, ką darai. Kitoms mokykloms galėtume patarti, kad dalyvaujant panašiame projekte reikėtų įtraukti kuo daugiau žmonių, reklamuoti savo veiklą. Kitais metais, tęsdami projektuko veiklą, daugiau dirbsime su partneriais.“

Kauno r. Domeikavos gimnazijos projektas „Auginkime vieni kitus“

Nuotrauka

Visiems svarbu žinoti: kiekvieną pradėtą darbą reikia dirbti atsakingai, su meile, o įsipareigojimus reikia įvykdyti iki galo.

Ko siekėme?

„Sudaryti palankias sąlygas mokiniams siekti geresnių mokymosi rezultatų, padėti pradinių klasių mokiniams socializuotis mokyklos bendruomenėje, telkti gimnazijos bendruomenę, stiprinti bendruomeninius ryšius, skatinant mokinių socialinį aktyvumą ir užimtumą“.

Ką veikėme?

„Išsiaiškinome, ar mokiniams reikalinga papildoma pagalba mokantis (atlikta mokinių apklausa, nustatyti pagalbos teikimo prioritetai (anglų kalba), projektas pristatytas mokyklos bendruomenei (mokiniams, mokytojams, tėvams), atlikta mokinių savanorių atranka, vyko konsultacijos su anglų kalbos ir pradinio ugdymo mokytojais, sudarytas pradinukų, kurie dalyvaus projekte, sąrašas, sudarytas savanorių darbo grafikas. Savanoriai kas mėnesį rinkdavosi į susitikimus, kuriuose dalydavosi savo patirtimi“.

Ko pasiekėme ir išmokome?

- „Projektas pagerino mūsų bendravimo įgūdžius ir užimtumą, padėjo pradinukams įsilieti į mokyklos bendruomenę, ugdyti pagarbą vieni kitiems ir kurti saugią aplinką (sumažėjo patyčios).
- Nuo mažens išmokę bendradarbiauti ir veikti išvien, ateityje busime aktyvesni, drąsiau imsimės įvairių iniciatyvų“.

Mūsų sėkmės receptas:

„Savanoriška vyresnių klasių mokinių pagalba pradinių klasių mokiniams ugdymo ir socializacijos procese.
Tai padeda siekti geresnių ugdymo rezultatų, kelia mokinių motyvaciją mokytis, mažina mokinių socialinę atskirtį, padeda įgyti socialinių įgūdžių, telkia mokyklos bendruomenę, stiprina bendruomeninius ryšius“.

Utenos Adolfo Šapokos gimnazijos projektas „Draugui rodyk širdį“

Nuotrauka

Šis projektas yra naudingas mums visiems. Jis leidžia suprasti, jog visai nebūtina būti kokiu nors žymiu politiku, profesoriumi ar verslininku, norint ką nors pakeisti savo šalies gyvenime. Turime dirbti, puoselėti savo visuomenę visi kartu.

Ko siekėme?

„Suteikti netradicinę pagalbą sergantiems vaikams, padėti sumažinti stresą“.

Ką veikėme?

„Įjome per pilietinio ugdymo pamokas Utenos Adolfo Šapokos gimnazijoje kaip kviesliai, pristatėme savo projekto idėją gimnazijos bendruomenei ir kvietėme savanorius praskaidrinti dieną ligoniams, besigydantiems VŠĮ Utenos ligoninės Reabilitacijos skyriuje, organizuojant laisvalaikio užsiėmimus Reabilitacijos centro pacientams.

Organizavome pilietinę akciją, kurios metu buvo renkamos knygos Reabilitacijos centrui. Akcijos metu iš maždaug 70 dovanotojų buvo surinkta virš 400 įvairių knygų. Knygos buvo pažymėtos specialiai sukurtais ekslibriais. Ekslibriai buvo atrinkti konkurso metu. Konkurso metu buvo surinkta arti 120 ekslibrių. Atrinkome tris gražiausius ir geriausiai atitinkančius projekto idėją. Šiais ekslibriais buvo pažymėtos visos surinktos knygos ir padovanotos kartu su lentyna. Lentyną nupirkome už savo asmenines lėšas“.

Ko pasiekėme ir išmokome?

- „Visos suplanuotos veiklos buvo įvykdytos: organizuoti laisvalaikio užsiėmimai, Ekslibrio konkursas, surinktos knygos ir Reabilitacijos centre pastatyta knygų lentyna įkurta mini biblioteka“.
- „Surasti finansavimo šaltiniai, įtraukti gimnazijos moksleiviai ir Utenos gyventojai“.
- „Projektas mažino socialinę atskirtį tarp sergančiųjų ir sveikųjų, padėjo integruotis sveikstantiesiems į pilietinę visuomenę“.

Mūsų sėkmės receptas:

„Gimnazijos mokiniai galėtų toliau vykdyti projektą kaip socialinę veiklą. Bendrojo lavinimo mokyklų programos numato 9–10 klasių mokiniams socialinės veiklos valandas, kurias mokiniai atlieką savo nuožiūra pasirinktose įstaigose kaip savanoriai. Tikimasi veiklą Reabilitacijos centre siūlyti kaip vieną iš tokių veiklų“.

Kaišiadorių Vaclovo Giržado progimnazijos projektas „Balti gandriukai“

Nuotrauka

Galime drąsiai sakyti, kad žinome, jog emigravusiems žmonėms labiausiai reikia žinojimo, kad Lietuvoje jie kažkam rūpi, kad jie nėra vieniši.

Ko siekėme?

„Pasiūlyti naujų būdų ir priemonių, kurios padėtų lietuviams emigrantams išlaikyti glaudų ryšį su savo gimtąja šalimi, jos kultūra, švietimu“.

Ką veikėme?

- „Sukūrėme ir ėmė veikti svetainė *www.balti-gandriukai.eu*. Sukurėme ir ėmė veikti *Facebook* grupė „balti gandriukai“. Užmezgėme ryšiuus su emigravusiais mūsų mokyklos, rajono moksleiviais ir vyresniais žmonėmis.
- Organizavome „Lietuviškiausios dainos“, „Gražiausio lietuviško kraštovaizdžio nuotraukos“, „Įsimintiniausio lietuvių sportinio įvykio“ bei „Kaip įdomiai papasakoti apie Lietuvą“ konkursus.
- Sukūrėme ir kino festivalyje „Kas čia daros?“ pristatėme trumpametražį filmuką emigracijos tema „Paukšteliui šalta“.
- Sukūrėme ir pristatėme visuomenei 1 val. 20 min. trukmės video filmą–spektaklį „Mėnulio šokėja“.
- Organizavome socialinę „Baltų gandriukų“ akciją – išdalinome skrajutes su šūkiais: „Aš į Lietuvą grįšiu, o tu? Jei gali – neemigruok“.

Ko pasiekėme ir išmokome?

- „Šis projektas labiausiai padėjo suprasti, kad dvasinės vertybės yra pilietiškumo ugdymo pagrindas, o komandinis darbas yra galinga jėga norint ko nors pasiekti“.
- „Supratome, kad mūsų tarpe yra daug geranoriškų žmonių, kurie noriai padeda, imasi iniciatyvos be jokio atlygio – tiesiog pilietiškumo jausmo vedami“.
- Įsitikinome, kad lietuviai emigrantai lygiai taip pat kaip ir mes, Lietuvoje gyvenantys žmonės, gal net labiau nei mes, vertina lietuviškumą ir stengiasi išlaikyti lietuviškas tradicijas ir ryšius su Lietuva, domisi Lietuvoje vykstančiais renginiais, noriai bendrauja“.

Mūsų sėkmės receptas:

„Įgyvendinant panašų projektą, svarbu iš anksto numatyti konkretų planą, veiklas ir nesiblaškyti, o imtis realizuoti siauresnį kelią problemai spręsti. Problema turi būti suformuluota labai paprastai, trumpai ir aiškiai, o projekto veiklos sugalvotos tokios, kad jas būtų lengva pamatuoti ir įgyvendinti“.

Kėdainių „Aušros“ sveikatinimo ir sporto pagrindinės mokyklos projektas „Olimpietiška mokykla“

Nuotrauka

Projekte dalyvavo visa mokyklos bendruomenė – mokiniai, mokytojai, administracija, tėvai.

Ko siekėme?

Siekėme didinti mokinių, mokyklos bendruomenės susidomėjimą sportu bei fizinį aktyvumą, gerinti mokyklos bendruomenės santykius, ugdyti pilietiškumą, iniciatyvumą.

Ką veikėme?

„Vykdėme internetinę apklausą „Sveikos gyvensenos įgūdžiai ir fizinis aktyvumas įvairiose amžiaus grupėse“, daugiausiai žmonių lankomose miesto vietose vykdėme gyvąją apklausą bei arbatos akciją, bendravome su įvairaus amžiaus kėdainiečiais bei miesto svečiais.
Mokykloje organizavome bendruomenės narių tinklinio treniruotes, į kurias rinkosi mokytojai, mokiniai bei tėveliai.
Lankėmės Kėdainių vaikų globos namuose „Saulutė“ ir diskutavome su globos namų vaikais apie sveiką mitybą, sveiką gyvenimo būdą, fizinį aktyvumą, sportą, kartu kūrėme ir darėme smagius mankštos pratimus. Organizavome ir vykdėme baigiamąjį mokyklos projektuko renginį – mokyklos Olimpines žaidynes“.

Ko pasiekėme ir išmokome?

- „Įgijome organizacinio darbo patirties, tapome vieningesni, išmokome dirbti kartu, įsiklausyti į vieni kitų nuomonę“.
- „Džiaugėmės sėkmingai suplanuotomis ir įgyvendintomis veiklomis, šiltu bendradarbiavimu su projekte dalyvavusiais mokytojais ir mokyklos administracija“.
- „Sustiprėjome kaip bendruomenė, išaugo patriotiškumo savo mokyklai jausmas, pasididžiavimas savo unikalumu bei pasiektais rezultatais“.
- „Išmokome tikslingai pasiskirstyti darbus, atradome ir išmokome įvertinti vieni kitų organizacinius, darbo grupėje gebėjimus“.
- „Supratome, kad yra įvairių pilietiškumo ugdymo formų ir būdų“.

Mūsų sėkmės receptas:

„Mokyklos galėtų organizuoti įvairius sporto ir sveikatinimo renginius kaip pilietiškumo skatinimo priemonę. Mokykloms reikėtų išsitirti mokinių, mokyklos bendruomenės poreikius, apgalvoti, kokius socialinius partnerius būtų galima įtraukti į projektą, numatyti veiklų planą, apgalvoti, kokių priemonių reikėtų projektui įgyvendinti, numatyti projekto viešinimo būdus.

Savivaldos stiprinimas

Tikslai ir rezultatai

Tikslas – ugdyti savarankišką, sugebantį aktyviai ir kūrybiškai tvarkytis ir rūpintis savo aplinka, įsitrauti į sprendimų, paliečiančių jo gyvenimą, priėmimą jauną žmogų.

Rezultatas – saviraiškus mokinių dalyvavimas mokyklos gyvenime.

Idėjos veikloms:

- Apgalvokite, koks mokinių savivaldos modelis būtų efektyviausias Jūsų mokykloje – pasidomėkite kitų mokyklų patirtimi ir pasitelkite jų pavyzdžius.
- Susipažinkite su mokykloje patvirtintomis savivaldos taisyklėmis – apgalvokite, ar norėtumėt jas patobulinti.
- Jei dar neturite, susikurkite savo mokyklos Konstituciją – pasitvirtinkite taisykles, kurių laikytųsi visi mokiniai ir visa mokyklos bendruomenė – labai svarbu, kad taisyklėms pritartų visi.
- Organizuokite mokinių parlamento/prezidento rinkimus: patvirtinkite rinkimų datą, rinkiminės agitacijos laikotarpį, organizuokite kandidatų debatus, patvirtinkite rinkimų komisiją.
- Išsikelkite mokiniams rūpimas problemas ir spręskite jas demokratiškai – pasitelkdami mokinių savivaldą, besitardami su visa mokyklos bendruomene.

Konkretūs patarimai:

- Pagalvokite, ar Jūsų mokykloje yra Lietuvos mokinių parlamento ar Lietuvos moksleivių sąjungos veiklose dalyvaujančių mokinių – jie būtų puikūs patarėjai/pagalbininkai kuriant efektyvią mokinių savivaldą Jūsų mokykloje.
- Į mokinių savivaldą įtraukite kuo didesnę dalį mokyklos bendruomenės – ne tik mokinius, bet ir mokytojus, mokyklos administraciją – informuokite juos apie vyksiančius rinkimus, mokinių savivaldos sprendžiamas problemas, priimamus sprendimus.
- Susiekite mokinių savivaldos veiklas su pilietinio ugdymo pamokomis – pavyzdžiui, organizuokite rinkiminius debatus šių pamokų metu.
- Nepamirškite, kad mokinių savivaldos paskirtis nėra vien tik organizuoti renginius – išsikelkite ir mėginkite spręsti realias, mokiniams rūpimas problemas.

• Užtikrinkite informacijos sklaidą tarp mokinių savivaldos ir likusios mokyklos bendruomenės – informuokite kitus mokinius, mokytojus, administraciją apie mokinių savivaldos vykdomą veiklą. • Nuolat aptarkite savo veiklas: ką jau pasiekėte, kas pavyko ar nepavyko, paanalizuokite sėkmių ir nesėkmių priežastis ir pagalvokite, kaip remdamiesi šiomis įžvalgomis galite veikti ateityje. • Pasiekę užsibrėžtą tikslą, dar kartą apibendrinkite ir apmąstykite visą jo siekimo procesą: kas sekėsi, o kas ne, kodėl taip vyko, ką kitą kartą darytumėte taip pat ar kitaip. Pagalvokite, ką kiekvienam asmeniškai davė projekto veikla ir kaip ateityje galima pritaikyti įgytas žinias bei įgūdžius.
Mažosios Respublikos: • Palangos Senoji gimnazija; • Utenos r. Užpalių gimnazija; • Ukmergės Senamiesčio pagrindinė mokykla.
Klausimai projektų komandoms: • Ar Jūsų aplinkoje svarbu puoselėti demokratines vertybes? Kodėl? • Kokios dar vertybės, kertinės idėjos, Jūsų nuomone, yra puoselėjamos šiomis veiklomis? • Ar jūsų mokykloje veikia mokinių savivalda? Ar ji veikia efektyviai? Kodėl? • Ar mokiniams svarbu dalyvauti mokinių savivaldos veikloje? Kodėl? • Kaip manote, ar Jūsų mokykloje, mokiniai pakankamai žino, ką veikia mokinių savivaldos atstovai? Kodėl?

Palangos Senosios gimnazijos projektas „Kuriame Respubliką“

Nuotrauka

Dabar mums aišku – valstybę galime kurti patys.

Ko siekėme?

Skatinti mokyklos bendruomenę veikti kaip mažą respubliką.
Suformuoti naują mokyklos savivaldos valdymo modelį, kurio principu galės remtis ir kitos mokyklų savivaldos.

Ką veikėme?

- Projekto metu pagrindinis dėmesį skyrėme klasių seniūnų mokymams.
- Supratome, kad klasių seniūnų tarybos mokymai buvo reikalingi, produktyvūs, juose aptartos temos aktualios. Šie mokymai padėjo lengviau spręsti iškilusias problemas, paspartino informacijos sklaidą.
- Nutarėme, kad klasių seniūnų tarybos mokymai turi būti tęsiami ir kitais metais.
- Nutarėme, jog yra svarbu prisidėti prie mokyklos valdymo, mokykloje sprendžiamų problemų.

Ko pasiekėme ir išmokome?

- „Remiantis įvykdyta apklausa ir mūsų įgyta patirtimi, galime daryti išvadą, kad šio projekto idėja pasitvirtino mūsų mokykloje ir ją bus galima tęsti ir tobulinti ateityje“.
- „Likome patenkinti padidėjusiomis galimybėmis išreikšti save, svarbesne pozicija mokyklos gyvenime, greitesne informacijos sklaida“.
- „Šis naujas savivaldos modelis palengvino mokyklos parlamento darbą, sprendžiant įvairias problemas, tapo lengviau priimti sprendimus, atsižvelgiant į seniūnų nuomonę“.

„Mokyklos bendruomenė tapo aktyvesnė, darnesni tarpusavio santykiai“.

Mūsų sėkmės receptas:

„Šiuo metu Lietuvoje egzistuoja trys pagrindiniai mokinių savivaldos modeliai: renkamoji, savanoriškoji, atstovaujamoji mokinių savivalda. Mes siūlome patobulintą mokinių savivaldos modelį, kurį išbandome savo mokykloje ir matome puikius rezultatus“.

Ukmergės Senamiesčio pagrindinės mokyklos projektas „Senamiesčio Respublika“

Kadangi esame pilietinės visuomenės nariai ir norime ją tobulinti, šis projektas – tai puiki galimybė pasireikšti mums, būsimiems tikriems savo valstybės piliečiams.

Kokio rezultato siekėme?

Paskatinti mokinius būti labiau pilietiškus ir patiems spręsti jų mokykloje iškylančias problemas – paversti mokyklą mažąja Respublika.

Kaip šį rezultatą pasiekėme?

Nuspręsta pirmą kartą mokyklos istorijoje surengti mokinių parlamento rinkimus. Šiam tikslui pasiekti pirmiausia reikėjo atlikti daugybę mažesnių, bet ne mažiau svarbių žingsnių: buvo patvirtinti mokinių parlamento nuostatai, rinkimų taisyklės, sudaryti rinkėjų sąrašai, išrinkta rinkimų komisija. Vėliau suorganizuotas mokinių kandidatūrų kėlimas bei rinkiminė kampanija, pasibaigusi rinkimais, kurių metu buvo išrinkta 15 narių į mokinių parlamentą.

Be rinkimų, mokiniai nusprendė susikurti ir pasitvirtinti taisykles, kurių turėtų laikytis ir pagal kurias gyventi visa mokyklos bendruomenė. Tuo tikslu buvo priimta Mokyklos Konstitucija.

Mūsų sėkmės receptas:

„Mokinių savivalda turėtų veikti visose Lietuvos mokyklose, tačiau dažnai ji veikia tik formaliai ir nelabai sėkmingai, į jos veiklą įsitraukia tik maža grupelė aktyviausių mokinių. Todėl labai svarbu, kad iniciatyva susikurti savo mokyklos taisykles ir organizuoti rinkimus ateitų iš pačių mokinių, o ne būtų primesta „iš viršaus“.

„Idėja mokykloje organizuoti mokinių parlamento rinkimus bei patvirtinti mokyklos konstituciją atrodo pakankamai paprasta, tačiau ji padeda mokiniams patiems imtis iniciatyvos, spręsti jiems svarbias problemas ir mokytis būti demokratinės valstybės piliečiais.“

Tradicijų puoselėjimas ir kūrimas

Tikslai ir rezultatai:

Tikslas – stiprinti bendruomenę, skatinti pažinti ir suprasti savo aplinkos istoriją ir tradicijas, puoselėti bei aktyviai kurti savo krašto kultūrinį bei istorinį palikimą.

Rezultatas – stipri, gyvą ryšį su savo gyvenama vietove ir jos praeitimi jaučianti bendruomenė.

Idėjos veikloms:

- Rinkite informaciją apie savo vietovės istorinius bei kultūrinius objektus – ne tik apie jums jau žinomus, bet ir mažiau girdėtus – galbūt atrasite kažką naujo ar užmiršto, apie ką būtinai papasakokite kitiems! Kaupkite surinktą informaciją bei pristatykite ją, ne tik savo bendruomenei, bet ir platesniu mastu – tai gali būti įdomu ne tik jums, bet ir kitiems – tiek lietuviams, tiek užsieniečiams.
- Rinkdami informaciją pasitelkite tėvų, senelių, kitų jūsų krašto žmonių atsiminimus, pasakojimus: juk istorinę krašto atmintį saugo ne tik pastatai, paminklai ar gamtos objektai – ji „užkoduota“ ir žmonių prisiminimuose.
- Pritaikykite turizmui svarbias istorines jūsų krašto vietas: sutvarkykite labiau apleistas, sudarykite turistinius, orientacinius maršrutus (nepamirškite į juos įtraukti ir jūsų naujai atrastas įdomias istorines, kultūrines vietas!).
- Tapkite jaunaisiais gidais – pasirenkite papasakoti kitiems apie savo kraštą ir aprodyti jūsų sudarytus turistinius maršrutus.
- Puoselėkite tradicinius savo regiono papročius bei kurkite naujas, jums svarbias, tradicijas.
- Vykdykite visas kitas veiklas, kurios būtų smagios ir artimos jums bei neleistų jūsų krašto istorijai išblukti, o kultūriniam paveldui sudūlėti!

Konkretūs patarimai

- Susipažinkite su jau surinkta informacija ir nustatykite, apie kokius jūsų krašto istorinius, kultūrinius, gamtos objektus ar įdomius žmones informacijos stinga.
- Ieškokite ir į savo veiklas įtraukite partnerius – regioninius turizmo informacijos centrus, vietos muziejus, archyvus, viešąsias bibliotekas, seniūnijas, vietos kraštotyrininkus ir kitus, galinčius talkinti. Nebijokite konsultuotis!
- Nuolat aptarkite savo veiklas: ką jau pasiekėte, kas pavyko ar nepavyko, paanalizuokite sėkmių ir nesėkmių priežastis ir pagalvokite, kaip remdamiesi šiomis įžvalgomis galite veikti ateityje.
- Dalinkitės savo atradimais ir nuveiktais darbais su mokyklos bei miesto ar kaimo bendruomene, kitomis mokyklomis, žiniasklaida. Renkite ne tik straipsnius, informacinius pranešimus ar radijo laidas, bet ir parodas, pristatymus, informacinius lankstinukus, net *flashmobus* – būkite kūrybingi!
- Pasiekę užsibrėžtą tikslą, dar kartą apibendrinkite ir apmąstykite visą jo siekimo procesą: kas sekėsi, o kas ne, kodėl taip vyko, ką kitą kartą darytumėte taip pat ar kitaip. Pagalvokite, ką kiekvienam asmeniškai davė projekto veikla ir kaip ateityje galima pritaikyti įgytas žinias bei

įgūdžius.
Klausimai projektų komandoms: • Ar Jūsų aplinkoje svarbu puoselėti bendruomeniškumą, istorinę atmintį, tradicijas? Kodėl? • Kokios vertybes, kertinės idėjos, Jūsų nuomone, puoselėjamos šiomis veiklomis? • Pagalvokite, kas be Jūsų pastangų taip ir liktų nenuveikta, neatrasta, neprikelta? • Ar jūsų vietovėje, seniūnijoje, savivaldybėje yra įdomių, jums ir kitiems svarbių istorinių, kultūrinių, gamtos objektų? Kas apie juos yra žinoma? Gal yra menkiau žinomų, ignoruojamų, apleistų, užmirštų, sunykusių? • Ar visos lankytinos jūsų vietovės vietos yra deramai pažymėtos? Ar apie jas galima rasti pakankamai informacijos interneto svetainėse? O gal jau žinomus objektus galima pristatyti kitaip, su nauja intriga? • Ar jūsų mokykloje, seniūnijoje, savivaldybėje yra kraštotyros muziejai, ar jie gyvi, lankomi, ar turtingos, šiuolaikiškos ar nuolat kaupiamos ir atnaujinamos jų ekspozicijos? Ar jūsų mokykla turi archyvą, kokia medžiaga ten sukaupta ir kaupiama? • Kokios įdomios, daug patyrusios asmenybės gyvena jūsų vietovėje, seniūnijoje, savivaldybėje? Ar kas nors yra surinkęs, įrašęs jų atsiminimus, pasakojimus? • Gal seni ir vieniši jūsų vietovės žmonės turi išsaugoję turtingus šeimos archyvus – laiškus, dienoraščius, nuotraukų albumus, filmuotą medžiagą – ir neturi kam jų palikti? O gal jūsų vietovėje gyvena puikių pasakotojų, dainininkų, kurių dar nėra aplankę tautosakos rinkėjai?
Mažosios Respublikos: • Pakruojo r. Balsių pagrindinė mokykla; • Kauno r. Zapyškio pagrindinė mokykla; • Kalvarijos Sangrūdos gimnazija; • Šiaulių Didždvario gimnazija; • Alytaus Putinų gimnazija; • Anykščių r. Svėdasų Juozo Tumo – Vaižganto gimnazija; • Jonavos Jeronimo Ralio gimnazija; • Kaišiadorių r. Žaslių pagrindinės mokykla; • Kelmės Vaiguvos Vlado Šimkaus vidurinės mokykla.
Klausimai projektų dalyviams: • Ar Jūsų aplinkoje svarbu puoselėti bendruomeniškumą, istorinę atmintį, tradicijas? Kodėl? • Kokios vertybes, kertinės idėjos, Jūsų nuomone, puoselėjamos šiomis veiklomis? • Pagalvokite, kas be Jūsų pastangų taip ir liktų nenuveikta, neatrasta, neprikelta? • Ar jūsų vietovėje, seniūnijoje, savivaldybėje yra įdomių, jums ir kitiems svarbių istorinių, kultūrinių, gamtos objektų? Kas apie juos yra žinoma? Gal yra menkiau žinomų, ignoruojamų, apleistų, užmirštų, sunykusių? • Ar visos lankytinos jūsų vietovės vietos yra deramai pažymėtos? Ar apie jas galima rasti pakankamai informacijos interneto svetainėse? O gal jau žinomus objektus galima pristatyti kitaip, su nauja intriga? • Ar jūsų mokykloje, seniūnijoje, savivaldybėje yra kraštotyros muziejai, ar jie gyvi, lankomi, ar turtingos, šiuolaikiškos ar nuolat kaupiamos ir atnaujinamos jų ekspozicijos? Ar jūsų mokykla turi archyvą, kokia medžiaga ten sukaupta ir kaupiama? • Kokios įdomios, daug patyrusios asmenybės gyvena jūsų vietovėje, seniūnijoje, savivaldybėje? Ar kas nors yra surinkęs, įrašęs jų atsiminimus, pasakojimus? • Gal seni ir vieniši jūsų vietovės žmonės turi išsaugoję turtingus šeimos archyvus – laiškus, dienoraščius, nuotraukų albumus, filmuotą medžiagą – ir neturi kam jų palikti? O gal jūsų vietovėje gyvena puikių pasakotojų, dainininkų, kurių dar nėra aplankę tautosakos rinkėjai?

Pakruojo r. Balsių pagrindinės mokyklos projektas „Balsių kaimo etnocentro sodybos turtinimas ir platesnis pritaikymas visuomenės kultūrinėms reikmėms“

Tai pats geriausias pilietinio ugdymo pavyzdys, kai darbais, o ne žodžiais deklaruojame meilę savo kraštui. Atsirado pasitikėjimo ir pasididžiavimo savimi jausmas.

Ko siekėme?

Balsių etnocentro sodybos, kaip kultūrinio vietos ir rajono objekto, įprasminimo, mokyklos ir Balsių kaimo bendruomenės ryšių stiprinimo, naujų erdvių moksleivių edukacinei veiklai kūrimo.

Ką veikėme?

„Pastebėjome, kad klėtelėje esanti buities rakandų ekspozicija ne visai tvarkinga, labai seniai neatnaujinta, eksponatai neturi užrašų. Kilo mintis surinkti naujų eksponatų ir jais papildyti ekspoziciją. Pastebėta būtinybė kiekvieną eksponatą aprašyti, užfiksuoti, iš ko, kada daiktas paimtas, kokia jo paskirtis ir t.t. Apžiūrinėjant sodybą ir jau veikiančią ekspoziciją, pamatėme, kad nemažai senovinių daiktų pavadinimų bei paskirties patys nebežinome. Mažai ką galėjome pasakyti ir apie Balsių kaimo bei paties etnocentro atsiradimo Balsiuose istoriją. Taip atsirado idėja patiems pasigilinti bei kitiems papasakoti apie Balsius ir etnocentrą. Susibūrė jaunųjų gidų grupelė. Dirbome pagal smulkiai sudarytą veiklos planą: tvarkėme, valėme ūkinį pastatą, skalda išlyginome jo pagrindą, Balsių ir aplinkiniuose kaimuose rinkome eksponatus etnocentro klėtelės buities rakandų ekspozicijai, juos aprašėme, gilinomės į Balsių kaimo ir etnocentro istoriją, jaunųjų gidų grupelė parengė pasakojimą apie etnocentrą.“

Ko pasiekėme ir išmokome?

- „Įgijome kraštotyrinio darbo patirties. Supratome, kaip svarbu surinkti, teisingai sutvarkyti ir išsaugoti tai, ką dar turi nesunaikinę ar nepardavę senieji kaimo gyventojai“.
- Senovinių daiktų aprašo rengimas pareikalavo kruopštumo ir atsakomybės. Supratome, kad negalime bet kaip elgtis su mums patikėtais senoviniais daiktais. Kiekvienam naujam eksponatui reikėjo surasti tinkamiausią vietą jau veikiančioje ekspozicijoje. Taip išmokome tartis ir derinti nuomones“.
- „Atsirado naujų idėjų kraštotyrinei veiklai“.
- „Jaunųjų gidų komanda suprato, kad nėra lengva pasiruošti ir išsamiai pristatyti savo kraštą atvykusiems svečiams“.

Mūsų sėkmės receptas:

„Bendradarbiavimas su vietos kultūros darbuotojais, kultūros įstaigomis atveria plačias galimybes moksleivių pilietiškumo ugdymui, socialinei veiklai. Kviestume mokyklas išeiti už mokyklos ribų, pasidairyti, kuo galėtų būti naudingi savo kaimo, miestelio ar miesto bendruomenei, kartais nevengiant net fizinio darbo“.

Kauno r. Zapyškio pagrindinės mokyklos projektas „Atraskime upelį iš naujo“

Kiekviena klasė gali turėti savo globojamą vandens telkinį. Būtų įdomu, praktiška, naudinga.

Ko siekėme?

Organizuoti akciją „Atraskime upelį iš naujo“: išvalyti Zapyškio miestelio atsiradimo pradžią simbolizuojantį upelį, atskleisti upelio istorijos ir aplinkos savitumą.

Ką veikėme?

„Organizavome gėlo vandens išsaugojimo akciją, pasirinkdami mažą Dievogalos Švento Jono upelį bei jo teritoriją:

- sutvarkėme upelį ir jo teritoriją (surinkome šiukšles);
- kalbinome vietos gyventojus, siekdami daugiau sužinoti apie upelį;
- pagaminome informacinius stendus su įdomia, tūkstantmečius siekiančia istorija (prie šio upelio pradėjo kurtis Zapyškis);
- kompiuteriu darėme žemėlapius ir bandėme juose pažymėti upelį;
- apie unikalų upelį informavome rajono paminklosaugos ir ekonomikos skyrius (tikimės, kad mūsų informaciją įtrauks į didįjį projektą, kurį ruošia ES paramai gauti);
- dalinomės informacija su mokyklos ir seniūnijos bendruomene per renginius ir informavimo priemones“.

Ko pasiekėme ir išmokome?

- „Darniau organizuoti komandinį darbą“.
- „Identifikuoti problemas, kurias įmanoma išspręsti, panaudojant savus resursus ir nedideles investicijas“.
- „Rengti žemėlapius su kompiuteriniu *ArcGIS Online* įrankiu“.

Mūsų sėkmės receptas:

„Kitos mokyklos savo gyvenamose vietovėse taip pat turi įdomių istorinių, gamtinių ar turistinių objektų, kuriuos gali tvarkyti, bendrauti su netoliese jų gyvenančiais žmonėmis ir iš jų sužinoti įdomių istorijų apie tų objektų praeitį“.

Kalvarijos Sangrūdos gimnazijos projektas „Leisk laiką prasmingai“

Supratome, kad ir savo aplinkoje galima gerai ir turiningai praleisti laiką.

Ko siekėme?
„Jaunimo ir vietos bendruomenės užimtumo didinimo, ugdant pilietines vertybes ir nuostatas“.

Ką veikėme?

„Nusprendėme pasidomėti savo artima aplinka ir ją įdomiai pristatyti kitiems, nes per mažai žinome apie savo kraštą.
Suformavome darbo grupę ir pasiskirstėme pareigomis. Rinkome informaciją apie Sangrūdos seniūnijos kultūrinius, istorinius objektus, lankytinas vietas, sudarėme lankytinų vietų žemėlapį ir maršrutus.
Surinkome medžiagą mokyklos muziejui: Sangrūdos apylinkių lankytinų vietų aprašymus, Lenkijos Respublikos Punsko valsčiaus lankytinų vietų aprašymus. Organizavome turizmo ir amatų dienas. Turizmo dienoje dalyvavo Punsko S.Dariaus ir S.Girėno, Kalvarijos, Sangrūdos gimnazijų, Jungėnų pagrindinės mokyklos bendruomenių nariai“.

Ko pasiekėme ir išmokome?

- „Išmokome dirbti grupėje, išklausyti vieni kitus“.
- „Išmokome pasiskirstyti darbus pagal veiklos sritis“.
- „Suradome daug informacijos apie savo kraštą“.
- „Buvome nuolat užsiėmę, turėjome ką veikti“.
- „Pamatėme, kad kiekvienas iš dalyvavusių projekto veikloje yra labai savitas ir kūrybingas“.

Ko pasiekėme ir išmokome?

- „Išmokome dirbti grupėje, išklausyti vieni kitus“.
- „Išmokome pasiskirstyti darbus pagal veiklos sritis“.
- „Suradome daug informacijos apie savo kraštą“.
- „Buvome nuolat užsiėmę, turėjome ką veikti“.
- „Pamatėme, kad kiekvienas iš dalyvavusių projekto veikloje yra labai savitas ir kūrybingas“.

Mūsų sėkmės receptas:

„Kiekviena veikla yra prasminga. Ateik ir dalyvauk!“

Šiaulių Didždvario gimnazijos projektas „Objekto, praradusio istorinę atmintį, atgaivinimas“

Kad būtų galima įgyvendinti tokį projektą, vien mokinių noro, iniciatyvos neužtenka, juos privalo palaikyti savivaldybė (ir ne tik morališkai, bet ir materialiai), juk visi esame savo aplinkos, kurioje gimėme, augame, patriotai.

Ko siekėme?

Atgaivinti istorinę atmintį praradusį Didždvario parką.

Ką veikėme?

Viena svarbiausių veiklų, kuriai skyrėme nemažai laiko, tai medžiagos apie Didždvario parką rinkimas (informacijos paieška Šiaulių „Aušros“ muziejuje, gimnazijos ir miesto bibliotekose, susitikimų, kurie suteikė daug naudingos informacijos, organizavimas) ir jos sisteminimas.
Surinktos informacijos pagrindu parengėme lankstinuką „Didždvario parko istorija“, kurį išplatinome gimnazijos mokiniams ir mokytojams (rudenį lankstinukus dalinsime miesto gimnazijų mokiniams ir šiauliečiams).
Ne mažiau svarbu buvo organizuoti susitikimus ir rasti socialinius partnerius: organizavome susitikimus su Šiaulių miesto savivaldybės specialistais bei garsiais žmonėmis, turinčiais žinių apie Šiaulių miesto istoriją, užmezgėme ryšius su UAB „Šiaulių apželdinimas“ (dėl parko papuošimo gėlėmis), su AB „Lesto“ (dėl parko apšvietimo atnaujinimo), su Turizmo informacijos centro darbuotojais (dėl maršruto ekskursijai sudarymo). Mūsų mokiniai–gidai organizavo ekskursiją po Didždvario parką.

Ko pasiekėme ir išmokome?

- „Dalyvavimas šiame projektuke pirmiausia mus labai suartino, išmokė bendrauti ir bendradarbiauti, konstruktyviai mąstyti, priimti sprendimus, prisiimti atsakomybę už paskirtą veiklą“.
- „Be to, įgijome naujų patirčių bendraudami su garbiais Šiaulių miesto žmonėmis: pasirodo, nėra taip lengva jaunam žmogui susitikti su savivaldybės ar kokios įstaigos specialistais, gebėti įtikinamai, argumentuotai kalbėti, gebėti sudominti juos savo idėja“.

Mūsų sėkmės receptas:

„Esame tvirtai įsitikinę, kad šią idėją gali (be abejo, pagal savo galimybes) įgyvendinti kiekviena miesto ar miestelio mokykla, kad ši idėja bendruomenę suburia bendram tikslui, nes skatina domėtis savo gyvenamąja teritorija, mus supančia aplinka, jos istorija, skatina jaunus žmones imtis iniciatyvų ir antram gyvenimui prikelti istorinę atmintį praradusią erdvę“.

Alytaus Putinų gimnazijos projektas „Kuriame Respubliką“

„Tremties ir rezistencijos temą pasirinkome neatsitiktinai .Mums ji svarbi, nes jaunimas vis mažiau domisi savo tautos istorija, tampa kosmopolitais, todėl norime patraukliai ir vaizdžiai perteikti praeitį, ugdyti jaunimo patriotizmą ir pilietiškumą.“

Ko siekėme?

Ugdyti mokinių pilietiškumą ir patriotiškumą, pagarbą žmonėms, kovojusiems ar kitaip prisidėjusiems prie nepriklausomos Lietuvos atkūrimo, gaivinti istorinę atmintį.

Ką veikėme?

- Apklausta apie 30 tremtinių ir politinių kalinių, surinkta jų atsiminimai apie tremtį ir pokarį.
- Pagamintas interaktyvus Alytaus Putinų mikrorajono tremtinių ir politinių kalinių gyvenamų, tremties ir kalinimo vietų žemėlapis. Jis patalpintas gimnazijos internetinėje svetainėje.
- Vyko gimnazijos mokinių kurtų dokumentinių filmų apie tremtinius ir partizanus konkursas.
- Keturis geriausius filmus pristatėme Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos jaunosios kartos X-ajame sąskrydyje. Du geriausi filmai ,, Nepalūžęs” ir ,,Vieno gyvenimo istorija” patalpinti gimnazijos internetinėje svetainėje.
- Parengėme dvi fotografijų parodas apie tremtinių ir partizanų dabartinio gyvenimo akimirkas: ,,Gražūs savo buvimu” ir ,,Su meile Lietuvai širdy”. Jas pristatėme Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos jaunosios kartos X-ajame sąskrydyje. Fotografijų paroda ,,Gražūs savo buvimu” eksponuota Alytaus rajono bibliotekoje.
- Alytaus miesto teatre vyko baigiamasis projekto renginys ,,Su meile Lietuvai širdy”.

Ko pasiekėme ir išmokome?

- ,,Pilietinio ugdymo dalykas tapo žymiai patrauklesnis, įdomesnis. Mūsų pagamintus produktus bus galima panaudoti pamokose, o tokios pamokos jaunimui yra žymiai įdomesnės, mokiniai geriau įsisavins informaciją, taps aktyvesniais pamokoje.“
- ,,Supratome, kad reta tokių projektų, kurie įtrauktų tiek daug nuostabių žmonių, su kuriais būtų smagu dirbti, sužinoti ir išmokti. Supratome, kad nepriklausomai nuo amžiaus skirtumų, išvaizdos ar charakterių skirtumų dirbti komandoje yra gera“
- ,,Dalyvaudami projekte mes išmokome gerbti vyresniuosius, jų klausytis. Taigi, buvo paneigtas mitas apie kartų nesusikalbėjimą. Išmokome dirbti komandoje, padėti tiems, kuriems reikia pagalbos.“
- ,,Dalyvaudami projekte, įgijome bendradarbiavimo patirties, drąsos išsakyti mintis, kūrybiškumo. Gavome naujų potyrių, nes su tokia veikla dar nebuvome susidūrę. Pamatėme, kiek aplink mus daug žmonių, prisidėjusių prie istorijos, o mes apie tai nesusimąstome... Projektas mums buvo svarbus, nes atvėrė akis.“

Mūsų sėkmės receptas:

„Supratau, kad kolektyvas – tai jėga! Geriau pažinome vieni kitus. Be mokytojų, mokinių, tremtinių ir kitų projekto dalyvių bendradarbiavimo projektas nebūtų įgyvendintas.“

Anykščių r. Svėdasų Juozo Tumo - Vaižganto gimnazijos projektas „Svėdasų apylinkių istorinės aplinkos ir paveldo puoselėjimas“

Nesitikėjome, kad mūsų krašto paveldas toks gausus bei įdomus. Negalvojome, kad sudominsime tiek daug miestelio gyventojų.

Ko siekėme?

Išsaugoti Svėdasų krašto istorinį paveldą.

Ką veikėme?

- „Projekto vykdymo metu tyrinėjome istorinius statinius, vietas, gamtinius arealus, turinčius meninę vertę ir įtaką pastarųjų laikų istoriniam ir socialiniam vystymuisi mūsų gyvenamoje vietoje.
- Atlikome tyrimą, kaip atrodo išsilaikiusios ir apsaugotos išliekamąją vertę turinčios vietos, taip paskatinome kultūrinio paveldo išsaugojimo svarbos suvokimą.
- Parengėme nuotraukų parodą, kuri atskleidė prieštaringą istorinių pastatų, vietų, gamtinių arealų būklę. Bendravome su miestelio gyventojais, iš jų rinkome informaciją apie nusistatytas istorines-problemines vietas.
- Surengėme susitikimus su Anykščių krašto muziejininkais Vytautu Bagdonu ir Raimundu Guobiu, tyrinėjančiais mūsų krašto istoriją“.

Ko pasiekėme ir išmokome?

- „Išmokome organizuotai dirbti grupėse, sutelkti bei sudominti miestelio bendruomenę, tyrinėti istorinius objektus, rengti aprašus, atrinkti svarbiausią informaciją“.
- „Dalyvaudami projekte supratome, koks svarbus yra istorinis paveldas ir kaip sudėtinga jį išsaugoti, puoselėti“.
- „Išmokome savarankiškai siekti, ieškoti, kurti, domėtis, išeiti už mokyklinės aplinkos ribų, bendradarbiauti su socialiniais partneriais, kitomis mokyklomis“.

Mūsų sėkmės receptas:

„Mūsų projekto idėja ir patirtimi gali pasinaudoti ir kitos mokyklos, ypač kaimo vietovių, kur yra daug užmirštų istorinio paveldo vietų. Būtų galima parengti nuotraukų albumus su aprašais, kurie galėtų likti vietos muziejuose ir ateityje būtų tęsiami, papildomi. Surinkta medžiaga galėtų pasinaudoti ateities kartos“.

Jonavos Jeronimo Ralio gimnazijos projektas „Ralio dvasia mokykloje“

Rinkdami senąsias nuotraukas, pamilome savo miestą iš naujo.

Ko siekėme?

Projekto „Jeronimo Ralio dvasia mokykloje“ sklaida padėjo giliau susipažinti su J. Ralio gyvenimu ir garsino Jeronimo Ralio vardą Lietuvoje.

Ką veikėme?

„Rinkome medžiagą apie daktaro, vertėjo Jeronimo Ralio gyvenimą Jonavoje, tų laikų jonaviečių bei miesto nuotraukas. Maketavome ir užsakėme medalius su daktaro, vertėjo atvaizdu, kurie bus naudojami kaip padėkos simbolis žmonėms, garsinantiems Jeronimo Ralio vardą. Daktaro ir vertėjo gimimo dienos proga bei Daktaro Jeronimo Ralio vardo suteikimo mokyklai 20-mečio proga organizuotas viešasis ištraukos iš Homero „Odisėjos“ hegzametro skaitymas Jonavos mieste, Ramybės skvere. Skaityme dalyvavo ir kitų mokyklų moksleiviai bei miesto gyventojai”.

Ko pasiekėme ir išmokome?

- „Mes iš naujo atradome vienas kitą, mokėmės dirbti kartu ir atskirai, jautėme draugo palaikymą“.
- „Tai padėjo mums artimiau bendrauti su mokytojais, nes ši veikla buvo bendra“.
- „Kiekvienas darbas ugdo atsakomybę – tokį bruožą išsiugdėme projekto metu“.
- „Visa medžiaga surinkta į skaitmeninę laikmeną, surinktos nuotraukos eksponuojamos gimnazijos muziejuje, kuriame vedamos ekskursijos“.

Mūsų sėkmės receptas:

„Mes galime pasidalinti patirtimi, kaip įkurti mokyklos muziejų. Imantis panašaus projekto reikia žinoti, kas jau yra surinka apie tą žmogų ir ar yra galimybės tą medžiagą pagausinti. Aišku, reikia kūrybiškumo ir ,,ugnelės“, kuri degtų projekto dalyvių širdyse viso darbo metu“.

Kaišiadorių r. Žaslių pagrindinės mokyklos projektas „Žasliai: ir mano, ir tavo namai! Prisijunk!“

Namai, kuriuos iš savo protėvių paveldėjau, yra mano ir noriu, kad jų vardas neišnyktų.

Ko siekėme?

Giliau susipažinti su savo tėviškės praeitimi bei dabartimi ir užfiksuoti bei pasidalinti tuo, ką sužinojome apie įvairių laikotarpių daugiakultūrę aplinką menančius pastatus, sodybas, vietas, ugdytis pilietinę nuostatą likti dirbti ir gyventi gimtinėje.

Ko pasiekėme ir išmokome?

- „Prasiplėtė žinios apie žydų papročius, namus“.
- „Daugiau sužinojome apie gretimus kaimus ir tradicinį paveldą, apie žydų kultūrą“.
- „Pasitikrinome savo kūrybinius sugebėjimus“.
- „Išmokome geriau fotografuoti, rašyti, klausyti, klausinėti, puošti namus gamtine medžiaga, pinti tvorą iš karklų, kepti duoną senoviškai, maketuoti el.knygą ir t.t.”.
- „Pagilinome istorijos, etikos žinias“.

Mūsų sėkmės receptas:

Sėkmė lydės, jei mokėsite bendrauti su įvairaus amžiaus gyventojais, jei žmonėms kantriai paaiškinsite, ko siekiate, pakviesite prisijungti. Reikia racionaliai suplanuoti laiką, įsigyti gerų fotoaparatų, išmokti naudotis technologinėmis priemonėmis, susipažinti su įvairiuose šaltiniuose esančia informacija apie rūpimus objektus. „Reikia kantrybės, ištvermės, noro keistis ir keisti, mokėti džiaugtis iš pažiūros kasdieniškais dalykais“.

Kelmės Vaiguvos Vlado Šimkaus vidurinės mokyklos projektas „Pažinkime kraštą per žmones“

„…mažų kaimų, miestelių paprasti žmonės, kurie visad palaikė ir palaiko lietuviškumą, savo krašto patriotiškumą, dažnai užmirštami.“

Ko siekėme?

Ugdyti jaunų žmonių tautinę ir pilietinę savimonę, domėjimąsi savo kraštu, atskleisti vaiguviškių indėlį kuriant ir puoselėjant savo kraštą.

Ką veikėme?

„Surinkome, susisteminome medžiagą, kuri gali būti naudojama kaip vaizdinė priemonė lietuvių kalbos, istorijos, technologijų, dailės ir muzikos pamokose, popamokinėje veikloje. Taip pat šią medžiagą būtų galima panaudoti ir bendruose mokyklos bei miestelio bendruomenės kultūriniuose renginiuose.
Šia medžiaga galės naudotis ir rajono mokyklų mokytojai, kadangi po vieną surinktos medžiagos egzempliorių išsiųsta į jas.
Projekto veiklas ir nuveiktus darbus pristatėme mokyklos bendruomenei ir visuomenei per Mokyklos dieną“.

Ko pasiekėme ir išmokome?

- „Susipažinome su bendraminčiais iš Kelmės „Kražantės“ ir Liolių pagrindinių mokyklų, Užvenčio Šatrijos Raganos gimnazijos“.
- „Išleidome lankstinuką „Mokslo, kultūros, sporto ir kiti žymūs žmonės, baigę Vaiguvos Vlado Šimkaus vidurinę mokyklą“.
- „Parengėme medžiagą CD diskams „Žmonės, garsinantys Vaiguvą“.
- „Parengėme maketą informaciniam leidiniui „Pažinkime Vaiguvos kraštą per žmones“.
- „Projekto metu supratome, kad reikia būtinai pasakyti savo nuomonę, išklausyti kitų.”

Mūsų sėkmės receptas:

„Svarbu aptarti, kas kiekvienam projekto dalyviui yra svarbu, kaip supranta bendrą darbą, ko tikisi iš kitų, kam pats įsipareigoja”.

Rūpinimasis krašto gynimu

Tikslai ir rezultatai:

Tikslas – ugdyti sąmoningą, patriotišką, atsakingą už savo šalį ir pasiruošusį ginti jos vertybes jauną žmogų.

Rezultatas – stipri, patriotines vertybes ginanti ir savo kraštą gerbianti bendruomenė.

Idėjos veikloms:

- Pasidomėkite, ar Jūsų gyvenamojoje vietovėje yra laisvės gynėjų – knygnešių, partizanų, savanorių – kapų, jiems skirtų paminklų ir t.t. Rinkite informaciją apie laisvės gynėjus, tvarkykite jų kapus, paminklus diskutuokite, kokias svarbias idėjas jie gynė, kodėl taip elgėsi, kodėl šiandien tai vertiname.
- Skleiskite informaciją apie laisvės gynėjus savo mokykloje, bendruomenėje. Renkite stovyklas, ekskursijas, išvykas, kuriose būtų aplankytos svarbios istorinės vietos.
- Pasidomėkite, ką veikia Šaulių sąjunga ar kitos panašios organizacijos – prisidėkite prie jų veiklos.
- Susipažinkite su Lietuvos kariuomenės istorija, jos struktūra bei ginkluote, pasidomėkite, ką veikia Krašto apsaugos savanorių pajėgos.
- Renkite reguliarius savigynos, krašto gynybos mokymus, pratybas.
- Pasitikrinkite, ar jūs ir jūsų aplinkiniai žino, kaip elgtis ekstremalių situacijų atveju? Jei ne – pasidomėkite, renkite mokymus, skleiskite informaciją.

Konkretūs patarimai:

- Užmegzkite ryšius su Lietuvos kariuomenės, Šaulių sąjungos atstovais – jie gali suteikti naudingos informacijos, supažindinti su savo veikla, padėti organizuoti mokymus ir t.t.
- Įtraukite į veiklas kuo daugiau mokinių, net ir tuos, kurie atrodo labiau išdykę, mažiau motyvuoti – tiek jaunųjų šaulių, tiek kitokios sportinės veiklos būtų nebloga popamokinės veiklos alternatyva, kuri sudomintų ir tuos mokinius, kurie ne visada noriai įsitraukia į tradicinius laisvalaikio praleidimo būdus, siūlomus mokykloje.
- Paprašykite savo tėvų, senelių pagalbos – gal jie gali papasakoti kažką įdomaus apie Jūsų gyvenamojoje vietovėje veikusius partizanus, knygnešius ir kitus laisvės gyvėjus – gal tokių buvo ir Jūsų giminėje?
- Nuolat aptarkite savo veiklas: ką jau pasiekėte, kas pavyko ar nepavyko, paanalizuokite sėkmių ir nesėkmių priežastis ir pagalvokite, kaip remdamiesi šiomis įžvalgomis galite veikti ateityje.
- Pasiekę užsibrėžtą tikslą, dar kartą apibendrinkite ir apmąstykite visą jo siekimo procesą: kas sekėsi, o kas ne, kodėl taip vyko, ką kitą kartą darytumėte taip pat ar kitaip. Pagalvokite, ką kiekvienam asmeniškai davė projekto veikla ir kaip ateityje galima pritaikyti įgytas žinias bei įgūdžius.

Mažosios Respublikos: • Palangos Vlado Jurgučio pagrindinė mokykla • Lazdijų r. Krosnos mokykla
Klausimai projektų komandoms: • Ar Jūsų aplinkoje svarbu puoselėti laisvės, nepriklausomybės vertybes ir idėjas? Kodėl? • Kokios dar vertybės, kertinės idėjos, Jūsų nuomone, puoselėjamos šiomis veiklomis? • Ar Jūsų gyvenamojoje vietovėje yra užmirštų laisvės gynėjų kapų? Ar, Jūsų nuomone, svarbu jais rūpintis? Kodėl? • Kokias vertybes, Jūsų nuomone, gynė Lietuvos laisvės gynėjai? • Kaip manote, ar kiekvieno lietuvio pareiga yra ginti savo tėvynę? Kodėl? • Kaip manote, ar svarbu Lietuvai turėti savo kariuomenę? Kodėl?

Palangos Vlado Jurgučio pagrindinės mokyklos projektas „Jaunimo pozityvi saviraiška Jaunųjų Šaulių bei aplinkosauginėje veikloje“

Išmokau nebijoti reikšti savo nuomonę, drauge siekti tikslų, aktyviau reikšti savo poziciją.

Ko siekėme?

Atkurti Palangos miesto jaunųjų Šaulių veiklą, spręsti jaunimo užimtumo problemą, ugdyti sąmoningą bendruomenės požiūrį į supančią aplinką, skatinti atsakingą vartojimą.

Ką veikėme?

- „Vykdėme bendruomenės apklausas, inicijavome miesto savivaldybės administracijos, komunalinio ūkio specialistų, miesto ekologo bendradarbiavimą sprendžiant ekologines problemas.
- Dalyvavome II–ajame pėsčiųjų žygyje „Gintaro kelias Palanga – Šventoji 2013“, skirtame Palangos krašto prijungimui prie Lietuvos paminėti
- Sistemingai (kiekvieną trečiadienį) dalyvaujame mokykloje vykstančiuose 2 val. trukmės jaunųjų šaulių teoriniuose užsiėmimuose ir pratybose“.

Ko pasiekėme ir išmokome?

- „Atkurta bei aktyviai mokykloje veikia Lietuvos Jaunųjų Šaulių sąjungos Palangos kuopa“.
- „Surengtos trys ekologinio turinio parodos (piešinių, mokymo priemonių bei kūrybinių darbų iš antrinių žaliavų)“
- „Užsakytos (ir gautos) atliekų rūšiavimui skirtos šiukšliadėžės“.
- „Organizuota edukacinė – pažintinė išvyka „Regioninė aplinkosaugos politika ir žingsniai ją įgyvendinant“.

Mūsų sėkmės receptas:

„Kitos mokyklos galėtų pasinaudoti mūsų gamtosauginės veiklos patirtimi. Aktuali taipogi jaunųjų Šaulių veiklos patirtis“.

Lazdijų r. Krosnos mokyklos projektas „Laisvės kaina“

Anksčiau į paminklus kovotojams nekreipdavau dėmesio, o dabar malonu prie jų stabtelėti ir kitiems papasakoti, ką išsiaiškinome ar sužinojome.

Ko siekėme?

Siekėme būti tiltu iš vakar dienos į rytoj – todėl išsikėlėme tikslą sutvarkyti laisvės šauklių kapus čia, kur gyvename, Krosnoje.

Ką veikėme?

- Rinkome informaciją apie Krosnoje palaidotus knygnešius, savanorius, partizanus, tvarkėme kapus, kai kuriuos restauravome, susitikome su mūsų didvyrių giminėmis ir artimaisiais, kraštotyrinkais.
- Naujaim Benjamino Kaluškevičiaus ir Kazio Misiaus knygos „Lietuvos knygnešiai ir daraktoriai 1864 – 1904” antram leidimui pateiktos naujos knygnešių paminklų, portretinės nuotraukos, patikslintos gimimo bei mirties datos.
- Restauruota knygnešio Motiejaus Radziukyno kapavietė.
- Restauruota klebono Povilo Slavėno kapavietė.
- Pastatytas ir pašventintas kryžius partizanui Petrui Karčiauskui.
- Pastatytas ir pašventintas kenotafas dailininkui, medžio drožėjui, knygnešiui Matui Kasiuliui.
- Surengta dviejų dienų stovykla „Laisvės kaina“.
- Parengti ir perskaityti trys pranešimai.

Ko pasiekėme ir išmokome?

- Medžiagos rinkimas: pokalbiai su KSP giminėmis, artimaisiais, kraštotyrinikais, knygų skaitymas bei informacijos paieškos internete leido susidaryti savo asmeninį vaizdą apie mus dominančius KSP, laikmetį, padėjo geriau suprasti, kodėl jie turėtų būti vadinami didvyriais, kodėl jie nusipelno atminimo.
- Paminklų restauravimas ir statymas – tai atminimo įdaiktinimas, tai tarsi sakymas, jog Krosnoje palaidoti KSP yra gyvi mūsų atmintyse, kad jie nusipelno mūsų pagarbos, kad jie yra su mumis. Valstybinių švenčių metu čia bus uždegamos žvakutės, kažkas gal atneš gėlių. Su pasididžiavimu oriai Krosnos kapinėse galėsime vesti ekskursijas.
- Pranešimų rengimas ir skaitymas – pasakymas sau ir kitiems, kiek padarėme, kiek nuveikėme ir ką dar ketiname nuveikti.
- Supratome, kad vieni esame geri statybininkai, kiti – organizatoriai – dar kiti – oratoriai ir medžiagos rinkėjai bei analizuotojai. Pavyzdžiui, kai vienas mūsų klasės draugas (10 kl.), restauravęs paminklus, pamatė, kad stinga laiko – pats , be niekieno pagalbos susiorganizavo keturis pagalbininkus, 5 klasės mokinius.
- Išmokome dirbti kartu ir skaitydami pranešimus, ar kitokias veiklas vykdydami žinojome, jog atstovaujame savo mokyklai ir stengėmės viską daryti kaip galima geriausiai. Projekto metu sužinojome daug faktų apie savo miestelio praeitį.
- Visada įdomiau mokytis ne iš vadovėlių ir ne sėdint klasėje. Čia visko buvo labai daug: ir paroda, ir ekskursija, ir stovykla – kai mes mokėmės būti kartu ištisą dieną ir naktį. Buvo linksma ir smagu.

Mūsų sėkmės receptas:

„Svarbu suvokti, kad nei viename projekte skirtų pinigų neužteks savo toliaragiškiems planams įgyvendinti, todėl reikia įtraukti kuo daugiau žmonių ir institucijų, kad vėliau galėtume džiaugtis, kiek gerų žmonių esama, kiek geranoriškų institucijų vadovų, ir kad projekto pabaigoje dėkodami savo partneriams pasakytume: „Mes tai padarėme kartu ir tuo džiaugiamės“. Ir nieko nedaryti per prievartą.“

Sąžiningumo ir atsakomybės ugdymas

Tikslai ir rezultatai:

Tikslas – skatinti mokinių ir bendruomenių pilietinį sąmoningumą.

Rezultatas – sąžiningų, savarankiškų ir atsakingų piliečių bendruomenė.

Idėjos veikloms:

- Tvarkykite ir gražinkite savo aplinką – galbūt gražiausios apylinkės vietos nuklotos šiukšlėmis, dėl to jose nenori lankytis ne tik turistai, bet ir vietiniai gyventojai? O galbūt aplink mokyklą plytinis apleistas plotas galėtų virsti puikia mokymosi ar laisvalaikio vieta? Ne visada reikia didelių investicijų – galbūt pakaktų nejaukų užkampį išvalyti, išgenėti, nušienauti, įrengti keletą originalių suoliukų ar net galeriją po atviru dangumi?
- Domėkitės atsakingu vartojimu – sužinokite apie atliekų (popieriaus, vandens, plastiko) rūšiavimą, papasakokite apie tai kitiems (tėvams, bendramoksliams, bendruomenei) ir skatinkite diskusijas apie atsakingo vartojimo naudą.
- Domėkitės atsakingu elgesiu visose gyvenimo srityse – pavyzdžiui, sužinokite, kaip atsakingai elgtis kelyje, išmokite kritiškai vertingi reklamas (pavyzdžiui, skatinančias imti greituosius kreditus), kurkite apie tai edukacinius filmukus bei dėmesio atkreipimo kampanijas.
- Skatinkite akademinį sąžiningumą: juk nusirašinėjimas – silpno ir neatsakingo žmogaus veiksmas, kenkiantis tiek nusirašančiajam, tiek duodančiam nusirašyti. Tad kurkite bendro mokymosi grupes, savitarpio pagalbos rengiantis kontroliniams susitikimus ir keiskite mokyklos kultūrą – vadovaukitės šūkiu „Būk kietas – nenusirašinėk!"
- Skatinkite ūkinį sąžiningumą – pavyzdžiui, atkreipkite dėmesį, ar parduotuvėse, kavinėse jums duodamas prekių įsigijimo kvitas? Esant galimybei, rinkitės produktus, kurie atspindi jūsų moralinę, etinę poziciją (atkreipkite dėmesį į prekių šūkius, pavadinimus, gamintojų reputaciją, socialinės atsakomybės ženklus).
- Domėkitės, kaip tvarkomi Jūsų ir Jūsų bendruomenės viešieji finansai: kaip sudaromas mokyklos, savivaldybės, net valstybės biudžetas, kam ir kiek skiriama, kodėl. Kiek surenkama ir kaip panaudojama 2 proc. parama? Jei kyla klausimų ar turite idėjų – klauskite, pateikite, diskutuokite!

Konkretūs patarimai:

- Didžiausias pokytis pasiekiamas veikiant kartu – ieškokite bendraminčių, burkitės, koordinuokite veiklas. Galbūt Jūsų projektui galėtų pagelbėti tokios iniciatyvos kaip „Darom", „Baltoji banga", „Baltosios pirštinės" ir kitos, o gal jums padėtų valstybės institucijos (pavyzdžiui, Valstybinė mokesčių inspekcija)? Susisiekite!
- Jeigu turite aplinkos tvarkymo ir gražinimo idėją, nuvykite pas vietos verslininkus – galbūt jie norėtų medžiagomis ar nemokamai suteikiamomis paslaugomis prisidėti prie Jūsų kuriamų pokyčių? Apsilankykite atliekų rūšiavimo įmonėse ir praktiškai sužinokite, kaip rūšiuojamos atliekos.

- Įsitikinkite, kad jūs ir jūsų aplinkiniai žino, ką reiškia vienokie ar kitokie produktų ir paslaugų ženklinimai, kodėl atsiskaitant už prekes ir paslaugas reikia prašyti čekio, kodėl verta stebėti viešuosiuos finansus, o nusirašinėjimas ar kitoks sukčiavimas nėra ilgalaikis problemos sprendimas ir t.t. Drąsiai skleiskite sąžiningumo idėją ir – svarbiausia – būkite pavyzdžiu!
- Nuolat aptarkite savo veiklas: ką jau pasiekėte, kas pavyko ar nepavyko, paanalizuokite sėkmių ir nesėkmių priežastis ir pagalvokite, kaip remdamiesi šiomis įžvalgomis galite veikti ateityje.
- Pasiekę užsibrėžtą tikslą, dar kartą apibendrinkite ir apmąstykite visą jo siekimo procesą: kas sekėsi, o kas ne, kodėl taip vyko, ką kitą kartą darytumėte taip pat ar kitaip. Pagalvokite, ką kiekvienam asmeniškai davė projekto veikla ir kaip ateityje galima pritaikyti įgytas žinias bei įgūdžius.
-

„Mažosios Respublikos“:

- Anykščių Antano Baranausko pagrindinė mokykla;
- Panevėžio r. Velžio gimnazija,
- Utenos Vyturių progimnazija

Klausimai projektų komandoms:

- Ar Jūsų aplinkoje svarbu puoselėti sąžiningumo, atsakingumo vertybes, idėjas? Kodėl?
- Kokios dar vertybes, kertinės idėjos, Jūsų nuomone, puoselėjamos šiomis veiklomis?
- Ar Jūsų aplinkoje daug žmonių rūšiuoja atliekas? Ar tai yra svarbu? Kodėl?
- Ar dažnai susiduriate su nesąžiningu, neatsakingu elgesiu? Pateikite pavydžių. Kaip to būtų galima išvengti?
- Ar nesąžiningas/neatsakingas elgesys turėtų būti smerkiamas? Kodėl? Kokiais kitais būdais galima pasiekti panašių rezultatų?
- Ar Jūsų klasėje/mokykloje yra paplitęs nusirašinėjimas? Kaip manote, kodėl?
- Ar žinote, kaip Jūsų aplinkoje yra tvarkomi viešieji finansai? Ar svarbu tuo domėtis? Kodėl?

Anykščių Antano Baranausko vidurinės mokyklos projektas „Skaidrumo laboratorija“

Švarių rankų politika yra puikus dalykas nesąžiningumui „pagauti“.

Ko siekėme?

„Ugdyti jaunimo pilietiškumą ir tikėjimą skaidrios politikos įgyvendinimu viešosiose institucijose, vykdyti prevencinę veiklą, nebūti abejingais nesąžiningumui, piktnaudžiavimui, korupcijai“.

Ką veikėme?

„Organizavome rajono mokyklų mokinių ir mokytojų susitikimą su „Transparency International Lietuvos skyriaus“ projektų koordinatoriumi Karoliu Granicku. Mokykloje organizavome pilietinę iniciatyvą ,,Būk kietas, nenusirašinėk“. Organizavome išvyką į mokesčių inspekciją. Prie Anykščių rajono savivaldybės surengėme pilietinę iniciatyvą ,,Vokai – laiškams, o ne pinigams“, dalinome praeiviams skrajutes su STT telefono numeriu. Suskaičiavome, kiek valstybė praranda pinigų, funkcionuojant ,,šešėlinei“ ekonomikai. Lankėmės Anykščių raj. savivaldybėje – susitikome su Investicijų ir projektų valdymo skyriaus specialiste Vilma Vilkickaite, kuri supažindino su viešųjų pirkimų mechanizmu, mieste vykdomais objektais, jų vykdymo skaidrumu. Mokykloje organizavome plakatų antikorupcine tema konkursą ,,Moksleiviai už skaidrumą“. Organizavome susitikimus ir diskusijas su policijos atstovais. Vykdėme miesto gyventojų apklausą – siekėme išsiaiškinti korupcijos lygį visuomenėje. Anketos rezultatus apibendrinome“.

Ko pasiekėme ir išmokome?

- „Iškėlėme visuomenės problemas ir ieškojome būdų joms spręsti“
- „Iki šio projekto veiklų, net nebuvome pagalvoję apie korupcijos apraiškas visuomenėje“.
- „Vykdydami projektą būrėmės į komandas, grupes, o tai ugdė draugiškumą, nuoširdumą, gebėjimą padėti vieni kitiems“.
- „Mokėmės planuoti laiką, darbą, ugdėme organizacinius gebėjimus, rašėme spaudai straipsnelius“.
- „Į veiklas įsitraukė nauji draugai, o tai įrodė, kad projektas tikrai buvo įdomus“.
- „Mokėmės pasitikėti vieni kitais, ugdėme pilietiškumą, buvome priversti susimąstyti apie sąžiningumą“.

Mūsų sėkmės receptas:

„Tai labai reikalinga ir įdomi veiklos sritis. Galima panaudoti įvairias darbo formas, plėsti bendradarbiavimą su vietos bendruomene, vykdyti tiriamąjį darbą. Na, o kad veikla būtų sėkminga, kaip ir visur – reikia entuziastų“.

Panevėžio r. Velžio gimnazijos projektas „Švarioje aplinkoje kyla švarios mintys“

Tai palietė mane asmeniškai – pradėjau rūšiuoti.

Ko siekėme?

„Spręsti ekologinę problemą – rinkti šiukšles, rūšiuoti atliekas“.

Ką veikėme?

„Rinkome aktualią informaciją, parengėme trumpus problemos pristatymus: skaidres, komandos narių sukurtą vaizdo filmuką „Nepraeik pro šiukšlę!“. Organizavome gimnazijos 5–8 klasių mokinių komandoms pažintinę išvyką „Kaip ir kur keliauja atliekos?“ į atliekų tvarkymo įmones „AB Panevėžio specialusis autotransportas“ ir „UAB Panevėžio regioninis atliekų tvarkymo centras“. Išvykos metu gavome užduotį parengti pristatymą „Kaip keliauja atliekos?“ Minėdami Žemės dieną, kvietėme 5–8 klasių mokinius dalyvauti viktorinoje „Atlieka ar žaliava?“. Jos metu komandos pristatė pačių sukurtus plakatus, vyko sukurtų filmukų ir skaidrių peržiūra. Inicijavome mūsų grupės ir Velžio gimnazijos mokinių parlamento atstovų susitikimą su Velžio seniūnu dėl akcijos „Aš nešiukšlinu, o tu?“.

Ko pasiekėme ir išmokome?

- „Projekto vykdymo metu buvome priversti atsakingiau pažvelgti į bendruomenės gyvenimą, jos problemas”.
- „Išmokome susirasti reikalingus socialinius partnerius“.
- „Svarbiausiu rezultatu laikytume tai, kad vykdant projektuką tapome aktyvesniais mūsų bendruomenės nariais“.
- „Pasijutome atsakingi ne tik už save, bet ir kitus bendruomenės narius, už tai, ką darome, kad mūsų žodžiai būtų paremti veiksmais (pavyzdžiui: raginti kitus rūšiuoti atliekas gali tik tas, kuris pats jas rūšiuoja ir turi patirties)“.

Mūsų sėkmės receptas:

„Yra parengta labai daug geros mokomosios, aiškinamosios medžiagos apie atliekų rūšiavimą. Reikia tik sukurti ūkinę bazę (galimybių yra) ir veikti, kad į šią veiklą sąmoningai įsitrauktų kuo daugiau žmonių: mokyti vaikus ir per vaikus (mokinius), tiesiogiai pasiekti bendruomenės šeimas, kitus gyventojus. Konkreti veikla – stebėti aplinką, įrengti šiukšlių dėžes ir kt.”

Utenos Vyturių progimnazijos projektas „Naudoju popierių - sodinu medį“

Respublikos kūrimas pirmiausia priklauso nuo savęs kūrimo.

Ko siekėme?

„Ugdyti atsakingą požiūrį į vartojimą, skatinti tausoti ir puoselėti mus supančią gamtinę aplinką“.

Ką veikėme?

„Subūrėme aktyvą, iškėlėme problemą, suformavome tikslą, radome partnerius, suplanavome ir vykdėme pilietines veiklas: išsirinkome pavadinimą, sudarėme projekto vykdymui reikalingų priemonių sąrašą, atlikome popieriaus suvartojimo įvairiose institucijose apklausą, apsilankėme Utenos miškų urėdijoje, savivaldybėje ir švietimo centre, rinkome makulatūrą, kūrėme erdvines figūras iš antrinių žaliavų, darėme dėžutes, skirtas kaupti jau kartą panaudotam popieriui, surengėme pilietinį Vyturio dienos renginį, piešėme stebuklingus draugystės medžius ir surengėme piešinių parodą, mokėmės namų sąlygomis gaminti popierių, darėme renginį, skirtą Žemės dienai (mokyklos erdves papuošė medžio motyvai – stilizuoti medžiai, medis–stendas su kintančia ekspozicija), tvarkėme audrų nuniokotą mokyklos aplinką (vidiniame kiemelyje sodinome eglaites), Dauniškio ežero rytinėje pakrantėje pasodinome juodalksnius, padėjome miškininkams sodinti eglaites ir ąžuoliukus Ąžuolijos miške, dalyvavome respublikinėje pilietinėje akcijoje „Darom“ ir mokyklos aplinkos tvarkymo veiklose“.

Ko pasiekėme ir išmokome?

- „Įgijome žinių apie įvairių rūšių medžius ir pakeitėme nuostatas į besaikį popieriaus vartojimą ir atkreipėme į tai visuomenės dėmesį“.
- „Siekdami bendro tikslo įgudome dirbti komandoje, tikslingai bendradarbiavome su socialiniais partneriais“.
- „Įvykdėme visas suplanuotas teorines ir praktines veiklas: pasodinome medelius trijose skirtingose Utenos rajono vietose, mokyklos erdves pasipuošėme medžių motyvais“.

Mūsų sėkmės receptas:

„Būtina išsikelti iš tiesų svarbią, aktualią problemą, suformuluoti konkretų tikslą, atrasti tinkamus ir veiksmingus būdus iškeltai problemai spręsti, suplanuotas projekto veiklas vykdyti nuosekliai, bendradarbiauti su socialiniais partneriais, galinčiais realiai padėti“.

Ūkinio savarankiškumo stiprinimas

Tikslai ir rezultatai:

Tikslas – skatinti mokinius pasirinkti tinkamą profesiją, kuri leistų dirbti mėgiamą darbą ir kartu skatintų ūkinį savarankiškumą

Rezultatas – savarankiškų piliečių bendruomenė, galinti oriai dirbti ir savarankiškai ekonomiškai tvarkytis.

Idėjos veikloms:

- Atraskite savo talentą (galbūt mokate gardžiai gaminti, mėgstate krapštyti elektroninius prietaisus ir suprasti, kaip jie veikia, savo malonumui kuriate mobiliąsias programėles, o gal jūsų sodininkystės gebėjimai stulbina aplinkinius?) ir pagalvokite, ar galėtumėte savo talentą, pomėgį paversti mėgiamu darbu, kuris taptų ir pragyvenimo šaltiniu.
- Galbūt turite originalių, inovatyvių idėjų? Pagalvokite, ar ir kaip galėtumėte kurti mažąsias bendrijas ar kitas savarankiškos ūkinės veiklos formas. Diskutuokite, konsultuokitės, paruoškite strateginius planus.
- Parodykite savo talentą kitiems - kurkite ir renkite savo dirbinių parodas, muges. Supažindinkite ir pamokykite kitus to, ką puikiai išmanote.
- Kiekvienas sąžiningai atliekamas darbas yra orus – susipažinkite (organizuokite susipažinimus) su skirtingomis profesijomis, jų galimybėmis Lietuvoje. Rinkitės (padėkite pasirinkti) ne tai, kas „madinga“, bet tai, kas įdomu - veiklas, kuriose galite panaudoti savo talentą ir pasiruošti savarankiškam ekonominiam gyvenimui.

Konkretūs patarimai:

- Užmegzkite kontaktus su vietos verslininkais, amatininkais – domėkitės jų darbu, konsultuokitės, mokykitės iš jų.
- Pasidomėkite, kokius darbus dirba jūsų ir jūsų klasės draugų tėvai – galbūt sužinosite daugiau apie jus dominančias, o gal net visai negirdėtas profesijas.
- „Šešėliuokite“ jus dominančių profesijų atstovus – stebėkite jų darbą ir praktiškai pamatykite, kaip savo darbą organizuoja vienos ar kitos profesijos atstovai.
- Renkite amatų muges, darbų parodas, pristatymus savo mokykloje ar bendruomenėje. Pristatykite savo talentus, megzkite kontaktus. Būkite drąsūs kurdami savo idėjas ir konsultuokitės su labiau patyrusiais dėl jų įgyvendinimo.
- Nuolat aptarkite savo veiklas: ką jau pasiekėte, kas pavyko ar nepavyko, paanalizuokite sėkmių ir nesėkmių priežastis ir pagalvokite, kaip remdamiesi šiomis įžvalgomis galite veikti ateityje.
- Pasiekę užsibrėžtą tikslą, dar kartą apibendrinkite ir apmąstykite visą jo siekimo procesą: kas sekėsi, o kas ne, kodėl taip vyko, ką kitą kartą darytumėte taip pat ar kitaip. Pagalvokite, ką

kiekvienam asmeniškai davė projekto veikla ir kaip ateityje galima pritaikyti įgytas žinias bei įgūdžius.
„Mažosios Respublikos“: • Lazdijų r. Veisiejų Technologijos ir verslo mokykla; • Panevėžio kolegijos Rokiškio filialas; • Vilniaus Užupio gimnazija
Klausimai projektų komandoms: • Ar Jūsų aplinkoje svarbu puoselėti ūkinio savarankiškumo vertybes, idėjas? Kodėl? • Kokios dar vertybes, kertinės idėjos, Jūsų nuomone, puoselėjamos šiomis veiklomis? • Ar jūs turite kokių nors talentų, pomėgių? Kokių? Ar šie talentai/pomėgiai galėtų tapti jūsų profesija? • Kokių profesijų atstovai yra Jūsų ir Jūsų dragų tėvai, giminaičiai? Ar Jums įdomios jų profesijos? Kodėl? • Kokių jums įdomių profesijų atstovų yra Jūsų aplinkoje? Ar norėtumėt iš jų ko nors išmokti?

Lazdijų r. Veisiejų technologijos ir verslo mokyklos projektas „Amatą mokėsi - vargo neturėsi“

Nuotrauka

Amato išmanymas – žmogaus klestėjimo garantas

Ko siekėme?

Mūsų mokykloje mokiniai mokomi įvairių profesijų. Tačiau mokiniai turi ir savo pomėgius. Sujungę tai, ko mokoma, ir tai, kokius pomėgius turi mokiniai, nusprendėme projekto temą pasirinkti būtent susijusią su amatais. Jaunas žmogus, mokėdamas pritaikyti savo vienokius ar kitokius gebėjimus, galėtų pats sau susikurti darbo vietą Lietuvoje, gauti užmokestį, todėl nereikėtų vykti uždarbiauti į užsienio šalis. Savo sumanymą nusprendėme įgyvendinti ugdydami verslumą per amatus.

Ką veikėme?

Šiai problemai spręsti atlikome tokius darbus:

- anketomis apklausėme mokyklos mokinius, išsiaiškinome, kokį laisvalaikio užsiėmimą, hobi kiekvienas turi ir kaip tas užsiėmimas ar hobis galėtų tapti galimybe papildomai užsidirbti pragyvenimui;
- mokiniams suteikėme jų pageidaujamos srities (amato) praktinių ir teorinių žinių, kvietėme specialistus, kurie pamokė savo amato praktiškai;
- specialioje paskaitoje mokiniams buvo suteikta žinių apie verslo pradmenis;
- vyko atviri užsiėmimai, kurių metu kiekvienas demonstravo tai, ko mokosi, ir tai, ko jau yra išmokę;
- suorganizuota amatų diena, kurios metu vyko amatininkų ir pradedančiųjų verslininkų, t.y. mūsų mokinių, pagamintų darbelių paroda.

Ko pasiekėme ir išmokome?

- Vykdant projektuko veiklas maloniai nustebino tai, kad yra nemažas skaičius mokinių, kurie yra neabejingi tam, kas vyksta Lietuvoje, kokioje Lietuvoje jie gyvens ateityje. Ir šių mokinių pagalba pavyko projektuką įgyvendinti tokį, koks jis ir buvo sumanytas.
- Mokiniai suvokė, kad jie patys gali savo rankomis susikurti gerovę čia, Lietuvoje, įšdrįso pažaisti savo „verslą“, tobulėjo savo mėgiamoje srityje.

Mūsų sėkmės receptas:

„Šiandienai manome, kad amatų diena Veisiejų technologijos ir verslo mokykloje taps tradicine amatų diena. Organizuojant ją jau turime patirties, žinome, iš ko gausime paramą, palaikymą, pagalbą.

Mūsų patirtimi gali pasinaudoti ir kitos mokyklos, organizuodamos amatų dienas. Tik, be abejo, kiekviena mokykla turi atsižvelgti į savo turimų darbuotojų potencialą ir turimą bazę.“

Panevėžio kolegijos Rokiškio filialo projektas „Aš myliu savo darbą“

Nuo to, kokia žmogaus savijauta dirbant, priklauso jo elgsena bendruomenėje, jo pilietinis aktyvumas. Jei būtų daugiau darbine veikla patenkintų ateities piliečių, tai galėtų sumažinti emigracijos mąstą bei paskatinti aktyvesnės pilietinės visuomenės formavimąsi

Ko siekėme?

„Padėti mokiniams susipažinti su praktiniu skirtingų profesijų veiklos turiniu prieš profiliavimo procesą, iš dalies nulemiantį būsimųjų studijų kryptį“.

Ką veikėme?

- „Organizuota 16 išvykų, kurių metu moksleiviai susipažino su 23 profesijomis ir amatais: renginių režisieriaus, garso operatoriaus, šviesos operatoriaus, reklamos dizainerio, staliaus, tekintojo, automechaniko, veterinaro, turizmo vadybininko, siuvėjo, žurnalisto, kosmetologo, kirpėjo, pradinių klasių mokytojo, užsienio kalbų mokytojo, ikimokyklinio ugdymo pedagogo, sveikatinimo specialisto, dailinio ugdymo mokytojo, psichologo, socialinio darbuotojo, kineziterapeuto, ūkininko, medžio drožėjo profesijos ir kitų amatų.
- Sukurta ir veikia Facebook paskyra, kurioje viešinamos išvykos ir interviu aprašymai. Į projektą įtraukėme visuomenės narius – Rokiškio įmonių vadovus, darbuotojus, individualia veikla besiverčiančius asmenis. Jie pademonstravo savo profesijos niuansus, leido išbandyti veiklą praktiškai“.

Ko pasiekėme ir išmokome?

- „Įgavome naujos patirties vykdant visuomenei naudingą veiklą“.
- „Skirdami savo laisvą laiką projekto reikmėms pajutome savanorystės džiaugsmą“.
- „Po kiekvienos išvykos kildavo jausmas, kad nuveikėme gerą darbą“.,
- „Mums buvo svarbu pamatyti, kad miesto bendruomenėje yra žmonių, kurie nori padėti, įsileidžia į savo veiklą, pasakoja, demonstruoja savo darbą“.

Mūsų sėkmės receptas:

„Projektuką gali vykdyti bet kuri šalies mokykla. Mes esame pasiruošę pasidalinti veiklos planavimo ir sukurtų dokumentų pavyzdžiais.
Projektuko veiklas siūlytume pradėti vykdyti nuo pat mokslo metų pradžios. Siūlytume išplėsti tikslinę grupę nuo 8 iki 10 klasės”.

Vilniaus Užupio gimnazijos projektas „Kas mums iš to?“

Ši tema yra naudinga ne tik man bet ir visiems žmonėms.

Ko siekėme?

„Ugdyti ir formuoti visuomeninės nuosavybės jausmą, padedant jaunam žmogui pažinti save, skatinant jį dalyvauti visuomeninėje veikloje bei skatinant gerbti ir tausoti supančią aplinką“.

Ką veikėme?

„Organizuojant šešėliavimo veiklą užmezgėme ryšius su 7 organizacijomis, kurių dėka specialistų darbo dieną, veiklą, atliekamas funkcijas galėjo stebėti 61 mokinys. Skatinant savanorišką veiklą buvo bendradarbiaujama su 4 socialiniais partneriais, kurių organizacijose galėjome atrasti save savanoriškoje veikloje. Buvo suorganizuota savanorystės diena gimnazijoje, kurios metu klausėmės pranešimo apie savanorystę, susitikome su socialinių partnerių organizacijų atstovais. Taip pat buvo suorganizuoti du susitikimai su Lietuvos kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų ugdymo centro mokiniais. Apsikeitėme kontaktais, sukūrėme *Facebook* grupę, kad galėtume toliau bendrauti neformalioje aplinkoje. Dvi gimnazijos klasės dalyvavo Vilniaus pilių valstybinio kultūrinio rezervato direkcijos talkoje. Aštuonios gimnazijos klasės ir 16 mokytojų dalyvavo akcijoje DAROM 2013. Dvi klasės tvarkė Bernardinų kapines. Projekto metu buvo suburta atskira 10 mokinių grupė, kūrusi filmuką apie projekto veiklas. Filmuką padėjo kurti režisierė“.

Ko pasiekėme ir išmokome?

- „Išmokome, kad siekiant užsibrėžto tikslo, organizuojant renginius svarbus yra komandinis darbas ir bendradarbiavimas“.
- „Išmokome rūpintis kitais, priimti svarius pasirinkimus, didesnio pasitikėjimo, tikslesnių planų sudarymo, labiau pasitikėti savimi, atsakingumo, meilės, atsidavimo, pakantumo“.
- „Įgyta patirtis yra naudinga ir vertinga. Projekto metu užmezgėme naujus kontaktus su socialiniais partneriais. Palaikysime užsimezgusį ryšį ir plėtosime juos toliau tęsiant šešėliavimo programą, visuomeninės ir savanoriškos veiklos skatinimą“.

Mūsų sėkmės receptas:

„Kiekvienas iš mūsų esame maža visuomenės dalelė, todėl visuomenės aktyvumas ir gerovė priklauso nuo kiekvieno iš mūsų elgesio, vertybių, nuostatų ir aktyvumo!“.

Mokyklų projektų aprašus baigiame Palangos Senosios gimnazijos išsakyta patirtimi:

„Kvietimas kurti Respubliką, kurti Lietuvą projekte „Kuriame Respubliką“ buvo neįprastas ir netikėtas. Priežastis paprasta: sunku buvo suprasti, kaip mes, saujelė jaunų žmonių iš pajūrio, galėtume ką pakeisti ne mokyklos, ne miesto, o visos valstybės labui. Bet dabar nesunku suprasti, kad pasielgėme teisingai atsikratydami visų abejonių ir visomis savo jėgomis prisijungdami prie šios novatoriškos valstybės keitimo idėjos. Atsirado tikėjimas ir noras. Beliko veikti. Pasiekėme savo tikslą – koncepciją, turėjusią efektyvinti mokyklos veiklą ir padaryti mokymosi procesą dar malonesnį, pavertėme realybe. Dabar mums aišku: valstybę galime kurti patys. Galite kurti Jūs, gali kurti Jūsų kaimynas ar kaimyno giminaitis. Reikia tik šiek tiek tikėjimo ir jūsų iš pirmo žvilgsnio galinti pasirodyti nereikšminga mintis gali garantuoti valstybės pergales ateityje“.

7. Kas toliau?

Prisiminę Respublikos idėjas ir vertybes, susipažinę su kitų mokyklų įgyvendintais pilietinės veiklos projektais, Jūs galite imtis savų projektų.

Turėdami savo pilietinės veiklos idėją ir bendraminčių ratelį, susėskite, pasitarkite ir pamėginkite kartu atsakyti į šiuos klausimus:

1. Ar tikrai ir kuo įdomus bei svarbus ketinamas įgyvendinti projektas Jums ir Jūsų komandai?
2. Ko tikitės iš projekto?
3. Kuo ketinamas įgyvendinti projektas papildys ir praturtins mokyklos bendruomenės gyvenimą?
4. Kaip į projektą planuojate įtraukti visą bendruomenę, ar projektas skirtas bendruomenės daliai?
5. Ar ketinate, kaip ketinate bendradarbiauti su partneriais: kitomis mokyklomis, vietos bendruomene, seniūnija, žiniasklaida ir kitais?
6. Kokios būtų konkrečios Jūsų veiklos sritys, kokie darytini darbai?
7. Kas Jūsų komandoje būtinai turėtų dalyvauti ir kodėl?
8. Kokius galimus sunkumus įžvelgiate, kaip juos galėtumėte įveikti?
9. Kaip planuojate organizuoti darbo grupės veiklą?
10. Kiek laiko truks ir kaip galėtų būti tęsiamas Jūsų projektas?

Šiame leidinyje pateikta neformali pilietiškumo ugdymo medžiaga ne tik gali paskatinti Jūsų mokyklos bendruomenę imtis vieno ar kito prasmingo pilietinės veiklos projekto. Ji taip pat gali padėti pagyvinti atskirų mokomųjų dalykų pamokas.

Tačiau galima eiti ir dar toliau: šios medžiagos pagrindu susikurti savo mokyklos kaip mažosios Respublikos –savarankiškos laisvų ir atsakingų žmonių bendrijos – filosofiją ir ilgalaikę programą bei pamėginti ją įgyvendinti. Tokia programa tikrai būtų verta jūsų pastangų ir kūrybos. Ji suteiktų mokyklos gyvenimui daugiau prasmės, padėtų išryškinti tiek atskirų mokomųjų dalykų, tiek neformalios veiklos bendrą pilietinę paskirtį, tvirčiau susietų mokyklos auginamą jaunąją kartą su Lietuvos valstybe, su Lietuvos projektu. Taip kurdami savo bendruomenę jūs tiesiogiai kurtumėte ir Lietuvos Respubliką.

Jūsų mokyklos pilietines galias galėtų stiprinti ir glaudus bendradarbiavimas su kitomis panašų kelią pasirinkusiomis mokyklomis – su kitomis mažosiomis respublikomis. Svarbu būtų dalintis idėjomis, patirtimi, siūlyti savo sukurtus ir išmėgintus veiklos projektus kitoms mokykloms, patiems perimti kitų sukurtus projektus. Ateityje galėtų rastis vis daugiau bendrų, Lietuvos mokyklas jungiančių pilietinių veiklų, projektų, programų, kurios kiekvienai mokyklai atvertų vis daugiau pilietinio veikimo galimybių.

1 Priedas. Praktiniai projektų rengimo ir įgyvendinimo klausimai

Parengta pagal dr. Aurimo Marijaus Juozaičio metodinę medžiagą, skirtą projekto „Kuriame Respubliką“ dalyviams, kaip rengti pilietinės veiklos projektus ir spręsti vietos bendruomenėms bei visuomenei aktualias problemas.

Vietoj įžangos

Kas yra projektas?

Tai laike ribota veikla, kurios dėka sukuriamas naujas, iki tolei nebūtas produktas.

Kuo projektas skiriasi nuo kitų veiklų?

Savo naujumu. Kitos veiklos gali (ir turi būti) kartotinos, užtikrinančios tam tikrų produktų pasikartojantį atsiradimą. Projekto metu gaunamas rezultatas yra naujas, jo nėra buvę.

Kas turi būti aptarta projekte? Kokios yra esminės projekto sudedamosios dalys?

Sudėtinėmis projekto dalimis yra: tikslas (ką padaryti?), pagrindimas (kodėl padaryti?), veiklų su atlikėjais ir ištekliais išdėstymas laike (kaip padaryti?)

Kodėl būtent šios dalys turi būti projekte aptartos?

Tikslas įvardija siekiamybę, apibrėžia tai, ką norime sukurti. Tikslus siekiamybės apibūdinimas duoda aiškumą, kuris tikslo siekiantiems padeda išlaikyti motyvaciją vykdyti darbus, vedančius link rezultato.

Tikslo ir veiklos pagrindimas apibūdina motyvus, kurie inspiruoja veiklą ir būtent tokio rezultato siekimą. Atsakymai į klausimus „kodėl mes tai darome? Kodėl to imamės?“ parodo mūsų giluminius motyvus, padedančius ilgalaikėje veikloje.

Be įvardintų veiklų nieko nevyks. Tad aiškumas kas? Kada? Su kokiais ištektliais? sieks tarpinių rezultatų, idant ilgainiui pasiektų galutinius yra būtina. Kita vertus, tarpinių rezultatų siekimas padeda išlaikyti nusiteikimą veiklai.

Į ką būtina atkreipti dėmesį kuriant projektą?

Viena pačių svarbiausių (ir sunkiausių) dalių rengiant ir įgyvendinant projektą yra darbas su dalininkais, t.y. žmonėmis (žmonių suinteresuotomis grupėmis), kurios įvairiomis formomis gali daryti poveikį projekte rengiamoms ir vykdomoms veikloms.

Žinia egzistuoja trys dalininkų grupės: Pirmiausia, tai žmonės (ar jų grupės / organizacijos), kurie daro sprendimus. Jie gali suteikti projektui reikiamų resursų (ar juos apriboti), jie gali įtakoti projekto tikslus. Tai vadinamoji sprendėjų grupė.

Antroji grupė – tai dalininkai, kurie savo kompetencija ir nusiteikimu ja pasiremti gali įtakoti darbų kokybę. Šie žmonės paprastai būna projekto darbinės grupės pagrindu, jos varikliu. Be jų išmanymo ir motyvacijos projektas nėra nei pareingiamas, nei realizuojamas. Bet net ir šios

grupės puikaus nusitiekimo ir profesionalumo nepakanka, kad projektas būtų tinkamai įgyvendintas. Būtina įvertinti (o tai reiškia ir dirbti) su dar viena dalininkų grupe.

Trečioji dalininkų grupė – tai projekto rezultatų vartotojai arba projekto naudos gavėjai. Esmingai žvelginat jie ir esti pagrindiniais dalininkais, nes naujovė nėra kuriama nei sprendėjams, nei kompetencijos dalininkams, o tik tiems, kurie ta naujove naudosis. Aišku, kad realiame gyvenime šios trys grupės nėra taip griežtai atskirtos, kartais būna tam tikro „persidengimo“, kuomet vienas asmuo esti dviejų (na, labai retai net ir visų trijų) grupių nariu. Tačiau esminė šios ilgesnės kalbos apie dalininkus mintis yra ta – reikia įvardinti skirtingas dalininkų grupes ir su jomis dirbti.

Ką reiškia dirbti su projekto dalininkais?

Du dalykus. Pirmiausia, jie turi būti reguliariai (numatytais laiko intervalais) informuojami arba tiesiogiai įtraukiami į projekto rengimo ar jau jo realizavimo veiklas.

Antra, šis reguliarus darbas turi būti įvertintas laiko sąnaudomis, t.y. turi būti paskaičiuota, kiek laiko užims šis informavimas ar įtraukimas į sprendimus. Juk idėjų / informacijos pristatymas, aptarimas, nuomonių derinimas, bendro sprendimo paieška yra laikui imli veikla, ir ji turi būti numatyta bendroje projekto veikloje.

Kokios dažniausios klaidos, ties kuriomis suklumpa projektų rengėjai ir realizuotojai?

Jos yra dvi. Pirmiausia, būtent tik ką aptartasis darbo su dalininkais neįvertinimas, ypač laiko šiam darbui paskaičiavimas. Antra labai esminė. Mes Lietuvoje dažniausiai susikoncentruojame į veiklas, į atlikimą, t.y. į KĄ reikia padaryti. Tai suprantama, tačiau veiklos tvarumas pasireiškia ne sprendimais, o įsipareigojimu tą sprendimą vykdyti.

Mes turime daug gerų sprendimų, įstatymų, koncencijų, net planų, kurie tik ir lieka tekstais popieriuje, tačiau jie netampa mūsų gyvenimo savastimi, realybe, kuria galėtume (ir turėtume) visi džiaugtis.

Todėl įsipareigojimas sprendimo realizavimui yra nepaprastai svarbus. Kaip jis gaunamas? Palaipsniui. Jis – ugdomas. Įsipareigojimas veiklai gali būti momentinė inspiracija, tam tikras užsidegimas, tačiau dažniausiai tai yra gana nuoseklių, kryptingų pastangų pasekmė.

Taigi, mes turime kreipti dėmesį į tai KAIP mes rengiame savo sprendimus, KAIP priimame darbinius / tarpinius sprendimus, KAIP dirbame su dalininkais, nes nuo to priklauso mūsų projekto ne tik parengimas, ne tik jame numatytų tikslų pasiekimas, bet ir jo rezultatų gyvybingumas, peraugantis į kitas veiklas maitinančias duomenis ir idėjas.

Apie tai ir kalbėsime toliau.

Kas ir kodėl svarbiausia rengiant ir įgyvendinant projektus?

Atsakymas gana konkretus, jį galima įvardinti šešiais punktais:

a. *Bendros vertybės* padeda derinti sprendimus;
b. *Reguliarus dalinimasis informacija* sukuria pagrindą koordinuotai veiklai;
c. *Įsiklausymas į kitus* kuria atvirumo kitokiai nuomonei nuostatą bei ugdo gebėjimą klausimus aptarti įvairiais rakursais;

d. *Konkreti kalba* demonstruoja realią pagarbą bendrai veiklai, formuoja aiškios veiklos prielaidas,
e. *Įsipareigojimas* susieja kalbas, sprendimus ir darbus;
f. *Veikla* rodo realią motyvaciją ir veda link užsibrėžto tikslo

Kodėl būtent šie dalykai yra svarbiausi rengiant ir įgyvendinant projektus, aptarsime žemiau.

Bendrosios vertybės

Veikdami turime daryti sprendimus. Juos darydami remiamės informacija, šios informacijos vertinimu. Tačiau ne vien racionalūs dalykai lemia mūsų apsisprendimus, neretai įtaką sprendimams turi emocijos, mūsų įsitikinimai ir vertybės.

Todėl kuomet veikla yra jungtinė, t.y. dalyvauja daug žmonių, tikslinga prieš pradedant šią bendrą jungtinę veiklą, aptarti tai, kas kiekvienam šios veiklos dalyviui yra svarbu, t.y. ką ji(s) vertina, kaip ji(s) supranta bendrą darbą, ko tikisi iš kitų, kam pati(s) įsipareigoja, koks jo(s) nuomone elgesys demonstruoja tai kas yra vertinga.

Šių klausimų aptarimą ypač svarbu organizuoti projektinėse grupėse. Kodėl? Todėl, kad šios grupės formuojamos iš įvairių žmonių, neretai mažiau ar visai vienas kito nepažįstančių ir veiklai jie turi labai apibrėžtą (dažnai neilgą) laikotarpį. Tad tam, kad jų bendras darbas vyktų sklandžiai nuo pat pradžių, kad veikla „užsisuktų“ greitai, jiems reikia darbo pradžioje aptarti aukščiau minėtus klausimus.

Reguliarus dalijimasis informacija

Kuomet tikslo siekia grupė žmonių, tuomet svarbu, kad jie derintų savo veiksmus. Aišku, kad tai atlikti galima tik tada, kada kiekvienas žino savo darbą bei žino ko tikėtis iš kitų veikloje dalyvaujančiųjų. Tam reikia keistis informacija.

Tačiau tiesiog dalintis informacija nepakanka, ja reikia dalintis *reguliariai*. Ne iškilus problemai ar susiformavus poreikiui, o nustatytais, t.y. grupėje sutartais laiko intervalais. To priežastis paprasta – reguliarus keitimasis informacija suteikia veiklai ritmingumą, galimybę koordinuoti ir savalaikiškai tikslinti veiksmus eigoje. Tai ne tik padeda pasiekti rezultatą, bet ir, svarbiausia, nuolatos kuria bei palaiko motyvaciją bendrai veiklai.

Greta to reikia pastebėti, kad reguliarumas ugdo disciplinuotumą bei puoselėja įsipareigojimą. Juk numatytiems susitikimams reikia ruoštis, organizuoti savo veiklas taip, kad sutartu metu keitimasis informacija vyktų sklandžiai ir būtų naudingas jame dalyvaujantiems žmonėms.

Įsiklausymas į kitus

Tai dažnai mūsuose kartojama frazė, tačiau kiek ji realiai įgyvendinama? Remiantis sava patirtimi ir bendru socialiniu kontekstu Lietuvoje galima teigti, jog mums nelabai sekasi. Priežastys? Matyt, galima būtų įvardinti ne vieną, tačiau čia trumpai norėčiau aptarti dvi.

Pirma priežastis – kartojimas „politiškai korektiškų“ frazių be jų girdėjimo. Tokia fraze galime laikyti ir čia aptariamą sakymą: „įsiklausyk į kitus“. – „Pats negirdžiu savo sakymo „įsiklausyti į kitus“, tai kaip

galiu girdėti kitus, jei negirdžiu pats savęs?! Ką reiškia „negirdėti savęs“? Gana konkrečius dalykus. Tai nuolatinis skubėjimas, nenoras ir negebėjimas sustoti ir atsakyti sau į trumpus, bet svarbius klausimus: kiek man yra svarbu tai ką darau? Kodėl man tai svarbu? Be įsimąstymo, be refleksijos apie savo veiklą yra labai sunku, o kartais net neįmanoma kalbėti apie gebėjimą girdėti kitus.

Antra priežastis – noras pristatyti savo mintis, noras būti išgirstam ir pastebėtam prieš norą ir gebėjimą išgirsti kitą, kitokią nuomonę ir ją suprasti. Šią priežastį labai skatina šiandieną plačiai propaguojama konkurencija, rezultatų siekimas bet kokia kaina, asmeninės sekmės išaukštinimas. Nepamenu kas yra pasakęs, bet pasakęs iš tiesų labai tiksliai: „jei aš noriu susikalbėti su kitu žmogumi, tai mano tikslas yra ne nugalėti, bet suprasti jį“. Tokia nuostata suponuoja ir visai kitokią elgseną, visai kitokį bendravimą.

Kodėl svarbu įsiklausyti į kitų žmonių mintis, nuomones, jų teikiamą informaciją? Aišku, kad įsiklausydami į kitus žmones galime gauti svarbios ir naudingos informacijos. Tai suprantama ir gerai. Tačiau greta to egzistuoja ir dar viena labai svarbi priežastis kodėl šis įsiklausymas yra svarbus. Įsiklausydamas į kitą žmogų aš jam rodau tikrą, o ne parodomąjį dėmesį, jis mato mano pastangas jį suprasti, tokiu elgesiu šiam žmogui aš rodau nedeklaratyvią pagarbą.

Konkreti kalba

„Aiški kalba lemia tikslius veiksmus, tikslūs veiksmai lemia kokybišką rezultatą“, dažnai minima ši vokiška frazė. Iš tiesų aiškumas, tikslumas, konkretumas yra kokybiškos veiklos palydovai.

Tačiau konkreti kalba svarbi ir kitu aspektu. Kad per ribotą laiką aiškiai pateikčiau turimą informaciją, kad ši pateikiama informacija būtų suprantama tiems, kuriems ją adresuoju, kad turėčiau papildomus argumentus pateiktos informacijos paaiškinimui, turiu kruopščiai ruoštis. Būtent šis kruopštus pasiruošimas lavina manyje labai svarbius gebėjimus: sistemiškumą ir disciplinuotumą, pastabumą ir atidumą, galvojimą apie kitus ir empatiją.

Kita vertus, konkreti kalba – tai ne tik kruopštaus pasiruošimo rezultatas, tačiau ir gyvas jos (tokios parengtos informacijos) pateikimas. Konkreti kalba visada kontekstuali, t.y. ji visada atsižvelgia į situaciją, aplinkybes kurioje ji yra sakoma ir tai reiškia, kad ją sakantysis demonstruoja savo lankstumą čia ir dabar.

Įsipareigojimas

Įsipareigojimas tiesiogiai susijęs su motyvacija įsipareigojamai veiklai. Juk negali žmogus būtų nemotyvuotas ir įsipareigojęs. Taip, jis gali vykdyti tam tikrus darbus, kuriems nėra motyvuotas, bet juos paprastai žmonės vykdo iš „pareigos“ (labai netinkamas apibūdinimas), tiksliau pasakius verčiami.

Įsipareigojimas yra svarbus dėl šios veiklų/nuostatų veiklai sekos: įsipareigojęs žmogus būna atsakingas už tai ką jis daro, atsakingas asmuo rūpinasi veiklos (kas ir kaip yra daroma) kokybe ir dėl tos priežasties tokie žmonės esti iniciatyvūs ir kūrybingi. Argi tai nėra siekiamybė?

Veikla

Anglai mėgsta sakyti: „analizuoti tai reiškia terorizuoti“. Aišku, kad tai šiek tiek ironiška frazė, bet kuomet ji taikoma vietoje, tada tikrai yra tiksli. O ši vieta esti tuomet, kada asmuo ar grupė įsivelia iš detalias ir ilgai trunkančias analizes bei aptarimus, kuomet norima aptarti „visus įmanomus“ atvejus, numatyti „visas galimas“ rizikas.

Toks maksimalizmas yra pavojingas, nes jis lėtina darbus, vargina žmones svarstymuose, jie netenka motyvacijos veiklai, o tai reiškia, kad iškyla reali grėsmė, kad darbai nebus atlikti nei laiku, nei kokybiškai.

Tai koks „priešnuodis“ tokiai situacijai? Veikla. Pro-aktyvumas. Mūsų ilgas diskusijas, mūsų siekimą „viską suderinti iki galo“ gali ir turi įveikti konkreti veikla. Geriau daryti tarpinius sprendimus, eiti mažais žingniais, dažniau tikrinti, nei sudaryti detalią veiksmų schemą ir po to ją įgyvendinti. Juk galutiniai argumentai visada slypi veikloje. Mūsų sofistikuotos kalbos gali net užtemdyti pačią veiklą, o štai mažiau ambicingi bei konkretūs veiksmai gali spartinti trokštamo rezultato pasiekimą.

Kad darbai būtų atliekami, kad būtų kryptingai judama link užsibrėžto tikslo, reikia mokėti laiku sustoti, daryti sprendimą (nors ir abejotiną) ir jį išbandyti veikloje.

Kaip tai gali būti daroma grupėje bus kalbama vėliau, nes žinia, kad derintini sprendimai kartais gali trukti ilgai. Tad žemiau aptarsime kaip reikia siekti tarpinių kompromisinių sprendimų, norint pasiekti ilgalaikį konsensusą.

Kokiais veiksmais realizuojame šias svarbias projektinio darbo charakteristikas?

Kaip susikuriame bendras vertybes?

Bendros veiklos vertybės aptariamos pirmojo susitikimo metu. Jau buvo minėta, kad formuluojant grupės bendrąsias vertybes, būtina aptarti tris esminių klausimų grupes:

- ką ji(s) vertina arba kas žmogui yra svarbu?
- kaip ji(s) supranta bendrą darbą arba ko ji(s) tikisi iš kitų; kam pati(s) įsipareigoja?
- kokiu elgesiu pasireiškia konkreti vertybė?

Šios trys klausimų grupės apima visus svarbiausius bendros veiklos aspektus. Kaip organizuojamas šis aptarimas? Rekomenduojama tokia seka:

- Pirmiausia yra aptariami pirmų dviejų grupių klausimai (kas man svarbu? Ko tikiuosi iš kitų?).
- Po to grupė suformuluoja bendrą vertybių sąrašą, remdamasi atsakymais į pirmų dviejų grupių klausimus
- Galiausiai apibrėžtos vertybės aptariamos pageidaujamu elgesiu (trečioji klausimų grupė).

Dabar detaliau aptarsime atskirų klausimų svarstymo eigą. Paprastai yra naudojama tokia seka:

1. pirmiausia aptariami išskirti klausimai individualiai. Tam skiriama nuo 5 iki 10 min.;

<u>Metodinis komentaras</u>: Individualus etapas yra labai svarbus, nes kiekvienas turi susikoncentruoti ties šiais svarbiais klausimais, į juos įsimąstyti, „pabūti su savimi“ (juk taip retai žmonės turi šią galimybę!).

Todėl vedantysis turi būti gana griežtas ir saugoti šias tylos minutes. Žmonės, kurie susirenka naujam darbui ir ruošiasi jame intensyviai dirbti turi geriau vienas kita pažinti, net pajusti nuo pirmųjų susitikimų. Todėl bendruose darbo susitikimuose jie turi turėti įvairesnes galimybes vienas kitą geriau pažinti, - tiek tyliai greta dirbant individualiai, tiek diskutuojant ir aptariant klausimus porose, tiek svarstant mažose grupėse, o taip pat ir ieškant bendro sprendimo visoje grupėje.

2. po to porose arba grupelėse po tris (bet ne daugiau!) žmonės pasidalina tai, ką įvardino. Šiam aptarimui skiriama 10-15 min.

<u>Metodinis komentaras.</u> Geriausia, kad žmonės pasikalbėtų porose, bet esant nelyginiam grupės narių skaičiui gali būti suformuotas ir vienas trejetukas. Šiame etape būtina skatinti žmones komentuoti savo užrašus, o ne perduoti vienas kitam juos pasiskaityti. Tuo siekiama pratinti žmones kalbėtis, įvardinti, klausytis ir tikslintis. Jeigu mes siekiame kokybiško bendro rezultato, jeigu mes pasisakome už bendruomeniškumo puoselėjimą, tuomet prasmingo ir dėmesingo kalbėjimosi niekada nebus perdaug.

3. Trečiajame žingsnyje visa grupė dalijama į grupeles po 3-5 žmones (reiktų stengtis suformuoti ne daugiau 4 grupelių). Grupelėms skiriama iki 20 min. surasti bendrus atsakymus. Atsakymai surašomi ant didelių popieriaus lapų. Po to grupės juos pristato, komentuoja, kiekvienos grupės pristatymui skiriama iki 5 min.

<u>Metodinis komentaras.</u> Jei grupėlių būtų daugiau, tuomet grįžtamojo ryšio surinkimas užtrūktų ilgiau, tai vargintų žmones, kristų darbo ritmas, menkėtų dalyvių motyvacija. Todėl jeigu grupėje daugiau nei 20 žmonių, tektų grupelėse turėti ir daugiau nei 5 žmones, tai nėra gerai (didesnis nei 5 žmonių skaičius mažoje grupelėje ženkliai apsunkina išsamų ir kokybišką svarstomų klausimų aptarimą), bet geriau didesnis grupelės nei bendras 4 grupelių skaičius.

4. Ketvirtas žingsnis – vieningo vertybių sąrašo kūrimas visoje grupėje. Kadangi ankstesniuose žingsniuose išskiriamų vertybių skaičius nebuvo ribojamas, tai jų bendrasis sąrašas gali būti gana ilgas. Tačiau efektyviam grupės darbui organizuoti reikia apčiuopiamo, neilgo sąrašo. Todėl paprastai išskiriamas 3-5 vertybių sąrašas. Šis procesas grupėje gali trukti labai įvairiai, jis priklauso nuo pasirinktojo metodo. Egzistuoja įvairių būdų kaip grupėje išskirti bendrąjį sąrašą iš kelių pasiūlytųjų, bet čia apsistosime ties vienu iš jų - taip vadinamu „multibalsavimo“ variantu. „Multibalsavimui“ reiktų skirti nuo 20 iki 40 min. (jo eiga aprašyta šio punkto metodinėse rekomendacijose).

<u>Metodinės rekomendacijos.</u> Multibalsavimas yra taikomas tuomet, kada grupei žmonių iš bendro didelio sąrašo reikia pasirinkti fiksuotą (neilgą) sąrašą sprendimų. Darbas vyksta taip:

   a. *Pirmiausia suskaičiuojamas bendras pasiūlytųjų variantų skaičius, eliminuojant ar apjungiant sutampančius, panašius ar artimus pasiūlymus. Jie sunumeruojami.*
   b. *Po to kiekvienam grupės nariui suteikiamas n/3 balsų skaičius, kur n yra visų pasiūlymų skaičius.*
   c. *Po to kiekvienas grupės narys individualiai (visai neaptarinėjant nei su vienu grupės nariu) pasirenka savus sprendimus, pasižymi jų numerius.*

d. *Kuomet visi grupės nariai jau padarę individualius sprendimus, atliekamas multibalsavimas, t.y. vedantysis skelbia sprendimo/pasirinkimo numerį, o jį pasirinkę grupės nariai balsuoja, skaičiuojami balsai, rezultatas rašomas prie svarstomo*

5. Po to kai grupė turi prioritetų sąrašą, vyksta rezultato svarstymas visoje grupėje. Paprastai galutiniam apsisprendimui yra skiriama nuo 30 iki 60 min.

Taigi šiems penkiems žingsniams reikia skirti nuo 105 min. iki 165 min. Laiko skaičiavimas čia svarbus, nes proceso negalima pagreitinti. Juk kiekvienam grupės nariui reikia skirti dėmesį, idant kiekvienas turėtų galimybę išsiaiškinti, komentuoti, argumentuoti, išklausyti, suprasti ir priimti. Priešingu atveju tai bus šios veiklos profanacija.

Po to kai grupė jau turi išskirtas vertybes, tikslinga aptarti trečiosios grupės klausimą – kokiais veiksmais, elgesiu mes demonstruosime šias įvardintąsias vertybes.

Metodinės rekomendacijos. Šis etapas paprastai atliekamas dviem žingsniais:

a. *Pirmiausia mažose grupelėse kiekvienai išskirtai vertybei pateikiamas pageidautinas elgsenų sąrašas (dažniausiai apsiribojama 2-3 teiginiais). Darbui paprastai skiriama nuo 20 min. iki 30 min.*

b. *Po to bendroje grupėje nagrinėjama po vieną pasirinktąją vertybę. Pasirenkama pirmoji vertybė ir pirmoji grupė pasiūlo jai parinktą savo pavyzdžių sąrašą. Po to antroji grupelė papildo dar neįvardintais pavyzdžiais, po to trečioji, ketvirtoji. Tikslinga panašius pavyzdžius apjungti, stengtis išvengti pasikartojimo. Šis darbas trunka nuo 15 min. iki 30 min.*

Sukurtas vertybių sąrašas ir išskirtų elgsenų pavyzdžiai reguliariai peržvelgiami po grupės bendro darbo sesijų.

Kaip reguliariai dalijamės informacija?

Kaip dažnai grupė susitinka ir aptaria darbų eigą, ji turi pati nuspręsti pirmame susitikime. Gali būti, kad pradžioje nebus aišku, koks ritmas būtų optimalus, to nereikia baimintis, nes bet koks padarytas sprendimas gali būti keičiamas, svarbiausia antrame ar net trečiame susitikime aiškiai atsakyti į klausimą: ar mums reikia susitikinėti dažniau, ar rečiau? Šiame projekte numatyta, kad grupė su ekspertais susitiks kartą į mėnesį, bet tai neriboja jos pačios susitikimų be ekspertų ir aktualių klausimų svarstymo savarankiškai.

Pirmiausia reikia pasakyti, kad susirinkimai būna dviejų tipų. Kartais abu tipai būna viename susirinkime kaip dvi atskiros dalys. Tai:

1. Informaciniai susirinkimai (ar jų dalis)
2. Sprendimų susirinkimai (ar jų dalis)

Dažniausiai susirinkimai turi šias dvi dalis. Tai suprantama. Tačiau didžiausia klaida daroma tuomet, kada šios abi dalys yra apjungiamos, kada jos persipina. Būtina jas išlaikyti atskirtas dėl dviejų priežasčių. Pirmiausia, todėl, kad tolimesniems svarstymams suteikiamas pilnas grupės turimas situacijos kontekstas. Antra, šiuo paprastu veiksmu pademonstruojama kiekvieno grupės nario svarba, ji(s) įtraukiama(s) į bendrą darbą. Jeigu atskirų klausimų svarstymas prasideda dar nesibaigus dalinimusi kitų narių atsinešta informacija, tuomet pažeidžiami aukščiau minėti svarbūs bendro darbo aspektai, kurie gali mažinti neišklausytųjų grupės narių motyvaciją bendram darbui, o svarbiausia tokia nenuosekli darbo eiga ilgina bendrą susitikimų eigą, sunkina efektyvų laiko valdymą.

<u>Metodinės rekomendacijos.</u> Susirinkimai turi turėti numatytą laiko reglamentą, kuris turi derėti su vertybes demonstruojančiu elgesiu. Įvardintų dalykų turi būti laikomasi, jie ne tam paskelbti, kad papildytų archyvinius failus. Jeigu esame įvardinę vertybę „pagarba“, kurią apibūdinome elgsena „išklausome kiekvieną iki galo, nenutraukdami“, tai taip ir turime elgtis. Paprastai susirinkimo reglamente nurodomi tokie dalykai:

- *Pasisakymo trukmė (nuo 1 iki 4 min.);*
- *Pristatoma informacija: a). nuveikti darbai, b). iškilę klausimai, c). kontekstinė informacija, kuri gali būti svarbi ir kitiems;*
- *Esminės elgsenos: pvz., gerbiu kiekvieno laiką, t.y. pateikiu paruoštą informaciją, apgalvotą klausimą; išklausau kolegą iki galo, nepertraukiu; esu punktualus; susirinkimo metu visą dėmesį skiriu bendram darbui, neužsiimu kitais darbais; laikausi bendrų susitarimų.*

Labai svarbus yra vedančiojo grupės susirinkimą elgesys. Ji(s) ne tik turi prižiūrėti kaip grupės nariai laikosi reglamento ir įvardintų vertybių elgsenų bei korektiškai, reikalui esant jas priminti, bet ir pats savo elgesiu turi demonstruoti šias elgsenas.

Būtina paminėti dar vieną svarbią detalę. Ji mūsų susirinkimuose yra arba užmirštama, arba apeinama. Kalbame apie kreipimąi vardais. Kaip matysime žemiau, pirmo susirinkimo metu skiriamas gana ženklus laikas susipažinimui, vienas kito pažinimui. Tai yra daroma ne šiaip malonumui ar kokiam mandagumui, tai daroma tam, kad pažinę vienas kitą galėtume vienas į kitą kreiptis vardu. Kreipinys vardu yra labai svarbus, nes vardas pabrėžia tiek konkretaus žmogaus dalyvavimą, tiek jo dalyvavimo čia svarbą. Todėl vedantysis susirinkimą ypač turi stebėti, kad grupės nariai nesikreiptų vienas į kitą nuasmenintais kreipiniais tokiais kaip „kolega“, „direktoriau“, „mokytoja“ ir pan., o kreiptųsi „Jonai“, „Onute“, „Petrai“.

Ką darau, kad girdėčiau kito ir kitokią nuomonę?

Kad girdėčiau kitus ir kitokį kalbėjimą, turiu turėti ne tik gebėjimus, bet pirmiausia nuostatas to siekti. Jau buvo minėta, kad įsiklausymas demonstruoja tikrą pagarbą žmogui, kad įsiklausydami į kitus, mes stipriname tarpusavio santykius.

Nuo ko prasideda įsiklausymas? Nuo pastabumo. Pastabumo žmonėms, situacijai, sau. Oscar‘as Wilde‘as yra taikliai pasakęs: „Tik paviršutiniškiems žmonėms nerūpi detalės“. Nereikėtų suabsoliutinti šios tezės ir tapti pernelyg smulkmeniškiems ir net priekabiems, bet atidumas ir galvojimas apie tai ką, kodėl ir kaip mąsto bei jaučia greta tavęs esantysis yra svarbus bendro darbo aspektas.

<u>Metodinės rekomendacijos.</u> Taigi, ką darau, kad būčiau pastabus? Kaip jau buvo minėta – pirmiausia pastabumas sau, refleksija. Gebėjimas surasti laiką ir skirti jį sau. To laiko nereikia labai daug, pakanka pradėti nuo 10 min. po svarbios dienos ar darbų. Tose minutėse turėčiau atsakyti sau į tokius klausimus (savo atsakymus užsirašyti sau patogioje vietoje - specialiai susikurtame faile, ar tokiems užrašams skirtoje užrašų knygutėje):

- *kas įvyko? Kame aš dalyvavau?*
- *Kuo tie dalykai man svarbūs? Ką tai man sako apie mane patį?*
- *Ką su tuo ketinu daryti ateityje? Kokie bus (arba nebus) mano veiksmai?*

Kaip jau minėjau pradžioje, tai gali būti trumpi atsakymai, tačiau tęsdami šią praktiką pastebėsite, kad jie ilgėja, laikas bėga greičiau... tai nėra blogai, tačiau reiktų vengti tokius užrašus tęsti ilgiau nei 20 min. Kodėl? Todėl, kad ilgainiui, po tam tikro laiko (rekomenduojama bent kartą per 3-4 mėnesius) peržvelgti savo užrašus ir atsakyti į tuos pačius klausimus už visą peržvelgiamą laikotarpį. Šie užrašai vadinami mokymosi dienoraščiu. Tai efektyvi asmeninio augimo forma, taikoma įvairių gebėjimų ugdymui, tačiau ypatingai tinkanti mokymosi mokytis kompetencijai, refleksijos gebėjimų ir nuostatų ugdymui.

Kartais savarankiškai pradėti vesti šiuos užrašus yra sunku, ypač jei niekuomet anksčiau nerašėte asmeninio dienoraščio. Todėl labai rekomenduojama šiuos užrašus pradėti rašyti projektinėje grupėje. Darbo dienos pabaigoje siūloma skirti nuo 20 iki 30 min. šiems individualiems užrašams atsakant į aukščiau minėtus klausimus. Paparastai po individualios dalies yra skiriamas laikas pasikalbėjimjui porose apie savo užrašus. Kadangi užrašai yra asmeniški, tai jie nėra duodami vienas kitam skaityti, bet apie savo užrašus yra pasikalbama. Kiekviena(s) komentuoja tiek, kiek jai(-m) leidžia savasis atvirumas.

Kita vertus, yra konkretūs gebėjimai, kurie padeda man išgirsti kitą žmogų, įsiklausyti į jo nuomonę. Tai vadinamieji aktyvaus klausymosi įgūdžiai. Šiuo kausimu yra daug literatūros, tad nenorėdamas kartotis čia paminėsiu du, mano galva, ypač svarbius aktyvaus klausymosi įgūdžių taikymo momentus:

1. Reikia atminti, kad susikalbėjimo pagrindas yra aiškumas tarpusavio santykiuose. Todėl norėdami bendradarbiauti turime stengtis vienas kitam *leisti* žinoti ką ir kaip suprantame kito mintį, ką jaučiame tai suprasdami. Tuo tikslu klausantysis/girdintysis bendraudamas sako: „noriu pasitikslinti, sakydamas ... tu norėjai ... pabrėžti, ar kokį kitą dalyką?“, arba „žinai, kuomet tu kalbėjai apie ... aš tiesiog susigūžiau, nes man tai priminė ...“. Toks grįžtamasis ryšys ne tik padeda geriau suprasti vienas kitą, bet ir formuoja atvirą bendravimo terpę, kiekviename iš dalyvaujančiųjų ugdo atvirumo kitiems nuostatas.
2. Aktyvus klausymasis reikalauja maksimalios koncentracijos. Todėl labai svarbu, kad šią klausytojo koncentracija *matytų* kalbantysis. Tačiau koncentracija, dėmesys turi būti ne parodomasis, ne manipuliacinis, o nuoširdus, t.y. demonstruojamas elgesys turi remtis giluminiu noru suprasti kalbantįjį, nuostata priimti nepatinkančius dalykus, idant galėtume įvertinti savas nuostatas, apibrėžti skirtumus ir ieškoti sąlyčio taškų.

<u>Metodinės rekomendacijos.</u> Aktyvaus klausymosi gebėjimus galima lavinti ir grupėje, organizuojant praktines grįžtamojo ryšio sesijas diskusijų metu. Pavyzdžiui po didesnės apimties informacijos pateikimo (pavyzdžiui po ekspertinio tam tikro klausimo pristatymo) organizuoti grįžtamojo ryšio sesiją. Jos seka būtų tokia:

1. *Prieš informacijos pateikimą visos grupės paprašoma individualiai pasižymėti svarbius pristatymo dalykus.*
2. *Po pranešimo skiriamos 5-10 min. peržvelgti savo užrašus ir atsakyti į tokius klausimus: kas man buvo svarbu šiame pristatyme? Kaip aš aiškinu jų svarbą sau/mūsų grupei? Kokius jausmus man tai sukelia?*
3. *Po to siūloma dar iki 15 min. pasidalinti grupelėse po 3, aptarti savo atsakymus, apibendrinti juos ir galiausiai pateikti grupelės nuomonę bendrame grupės aptarime.*

Šios vadinamos „žodžio aido“ sesijos pasitarnauja tiek informacijos pateikėjui (gauna konkretų grįžtamąjį ryšį), tiek informacijos priėmėjams (jie labiau įsigilina į pateikiamą informaciją, apmąsto jos reikšmę), tiek visai grupei (stiprina sutelktesnės veiklos pagrindus).

Ir dar reikia paminėti vieną svarbią detalę. Kadangi jau kelintą kartą miniu darbą grupelėse, tai būtina grupelių sudėtis kiekvieną kartą keisti, kad visi grupės nariai turėtų galimybę darbuotis vis su kitais bendros grupės nariais. Tad sudaromos galimybės vis geriau pažinti vienas kitą, geriau suprasti vienus kitiems.

Kaip aiškiai perteikiu savas mintis?

Vyresnės kartos žmonės prisimena jiems dažnai cituotą Markso sakinį, kuris skambėjo taip: „atsiprašau, kad rašau ilgą laišką, nes neturiu laiko trumpam“.

Taip, aiškumas, glaustumas reikalauja glūdinimo, jam pasiekti reikia pastangų. Į ką aš turiu atkreipti dėmesį, norėdamas pasiekti kalbos aiškumą? Žemiau pateikiamos kelios rekomendacijos.

Metodinės rekomendacijos.

1. *Aiški kalba visada yra adresuota auditorijai, žmonėms, kuriems ją ketinu pasakyti. Geras kalbėtojas niekada nesivadovauja posakiu „kalbėsiu kaip moku, o ar jie supras ar ne - tai jų reikalas“. Turiu kalbėti taip, kad jie mane suprastų, o tai reiškia kelis dalykus:*
    a. *Žinau kokie žmonės bus auditorijoje, kokios jų galimos nuomonės mano pristatomos informacijos atžvilgiu. Aišku, kuomet dirbama pastovioje grupėje, kuomet susitinkama ne pirmą kartą, tuomet tokio aiškinimosi nereikia, tačiau būtina pergalvoti apie jų galimas momentines nuostatas pristatomo klausimo atžvilgiu, t.y. kaip dabartinio momento kontekstas gali įtakoti šių žmonių nuotaikas, nuomones.*
    b. *Žinau kiek žmonių bus auditorijoje. Dalyvių skaičius labai ženkliai gali įtakoti mano informacijos pristatymo formą. Kuo daugiau žmonių, tuo kalbėjimas turi būti griežčiau struktūruojamas, kuomet yra mažiau žmonių informacija gali būti pateikiama diskusijos forma teikiant diskusinius klausimus, skatinant dalyvius įsitraukti į komentavimą ir po to komentuojant pateikti savas mintis, vertinimus.*
    c. *Kartu su informacijos paruošimu turiu paruošti ir klausimus auditorijai, padedančius man išryškinti pagrindinius pateikiamos informacijos aspektus. Šiuos klausimus gali suformuluoti ir patys klausytojai, tačiau iš savo pusės aš turiu būti „atlikęs namų darbus“ jeigu jie užduotų kitus klausimus arba iš viso neužduotų. Taip pat šis paruoštas „namų darbas“ padeda man realizuoti lankstumo principą, informacijos aktualizavimą dabartiniame konktekste. Nes užsimezgusi diskusija visada yra kontekstuali jei ne konkrečių faktų atžvilgiu (gali vykti teorinė diskusija), tai požiūriu, emociniais vertinimais. Žmonių emocijos niekada nebūna „teorinės“, jos yra momentinės, atspindinčios tai, kaip jie jaučiasi. Taip, žmonės gali būti neautentiškais situacijai, stengtis apsimesti, suvaidinti vienokias ar kitokias reakcijas, bet net šis jų vaidinimas yra autentiškas situacijai, o tai svarbi man informacija!*
2. *Kalbėjimo struktūra padeda sekti mintį, išlaikyti auditorijos dėmesį, įsisavinti medžiagą. Paprastai yra naudojama trijų žingsnių schema:*
    a. *Pradžioje įvardinu pagrindinę kalbos mintį, paminiu tolimesniame kalbėjime aptariamus punktus;*

b. *Po to yra detaliai ar detaliau pristatau minėtus punktus. Pravartu punktus numeruoti ir šiuos skaičius minėti („pirmuoju klausimu noriu pabrėžti ...“), nes skaičiai padeda koncentruoti klausančiųjų dėmesį;*

c. *Pabaigoje apibendrinu pristatytą informaciją, gerai yra pasiremti minėtais punktų skaičiais, jie dar kartą įtvirtina konkrečių idėjų esminę žinią.*

Ir dar. Mano paties pastangos parengti aiškią ir suprantamą informaciją ne tik manyje ugdo disciplinuotumą, lavina informacijos struktūravimo ir pateikimo, bet ir ugdo manyje pagarbą kitų pastangoms parengti aiškią ir informatyvią kalbą.

Kaip įsipareigoju?

Tinkamai organizuotos diskusijos gali didinti mano įsipareigojimą bendrai veiklai, stiprinti ryšius su grupės nariais ir priešingai, - netinkamai organizuotos ir vedamos diskusijos ne tik neskatina įsipareigojimo, neprisideda prie bendro darbo kultūros puoselėjimo, bet netgi nuteikia priešiškai tokiai veiklai.

Kas iš esmės padeda įsipareigoti? Gilesnis būsimos veiklos supratimas. Kas pasitarnauja gilesniam supratimui? Galimybė tikslintis, užduoti klausimus, išsakyti savo nesupratimą, nesutikimą, savo jausmus. Tokias galimybes kuriame bendromis pastangomis grupėje pirmiausia remdamiesi mūsų įsivardintomis bendromis vertybėmis, bet tam ženkliai padeda diskusijos vedančiojo elgesys. Ji(s) turi mokėti tinkamai jas fasilituoti..

<u>Metodinės rekomendacijos.</u> Tam, kad diskusija būtų įtraukianti ir sudarytų jos dalyviams maksimalias prielaidas įsipareigoti būsimai veiklai, diskusijos vedantysis turi:

1. *Sudaryti sąlygas kiekvienam diskusijos nariui tiek pateikti savo nuomonę, tiek užduoti kausimus kitiems grupėms nariams, tiek jai(-m) pageidaujant patylėti (bet nenusišalinti). Šias sąlygas fasilitatorius sudaro laikydamasis sutartos darbo tvarkos, stebėdamas grupės narių elgesį ir dažniau, daugiau kalbančius pristabdydamas, rečiau pasisakančiųjų perklausdamas ar nenori pateikti savo minčių ar klausimo.*
2. *Jeigu grupėje formuojasi skirtingos, net priešingos nuomonės svartomu klausimu, fasilitatorius organizuoja mažas grupeles. Grupelių sudėtyje turi būti įviarias nuomones atstovaujantys žmonės, jie diskutuodami turi ieškoti sąlyčio taškų. Darbas besikeičiančiose grupelėse tęsiamas tol, kol grupelių požiūriai priartėja, ir tuomet organizuojamas galutinis aptarimas bendroje grupėje.*
3. *Būti atidus emocinėms dalyvių reakcijoms. Juk emocijos ženkliai įtakoja nusiteikimą veiklai. Ji(s) turi apginti tuos, kurie patiria spaudimą, ji(s) turi pernelyg energingųjų dėmesį atkreipti į tai, kad jie savo energija gali eliminuoti nuosaikesnius iš bendros veiklos.*

Apibendrintai galima pasakyti, kad fasilitatoriaus pagrindinis uždavinys – sudaryti kiekvienam grupės nariui pasijusti bendros veiklos aktyviu dalyviu.

Būtent šis bendros veiklos pojūtis lemia kiekvieno asmeninį įsipareigojimą. Žmogus tuomet jaučiasi svarbus šioje veikloje, jai(-m) nelyka abejonių dėl sprendimų, nes ji(s) buvo lygiavertis ir aktyvus dalyvis priimant tą sprendimą.

Tuo pačiu pastebėta, kad kuo žmonės daugiau tarpusavyje diskutuoja, vienas kitam aiškina, klausosi vienas kitų argumentų, tuo labiau jie įsipareigoja tam, ką jie bendrai nusprendžia. Bet įsipareigoja tik

tuomet, kada priimamas sprendimas nepaneigia atskirų idėjų, o jas įjungia į galutinį sprendimo variantą.

Taigi išsikalbėjimas, išklausymas, atsakymai į keliamus klausimus, rūpesčių ar nerimų viešas aptarimas kuria atvirą bendravimo kultūrą, kuri lemia dalyvaujančiųjų tiek įsipareigojimą, tiek atsakomybę, o taip pat puoselėja iniciatyvą ir kūrybiškų sprendimų paiešką.

Kas man padeda atlikti darbus? Veikla vs. svarstymus

Maži, bet konkretūs žingsniai. Aukščiau minėtas kiekvieno įtraukimas į sprendimus ir konsensuso siekimas (kuomet *kiekvienas* pritaria) gali procesą labai ištęsti, ypač jei klausimas yra svarbus, paliečia daug žmonių, yra socialiai ar kitaip jautrus. Tokiais atvejais, kaip jau buvo minėta aukščiau, reikia daryti tarpinius sprendimus. Kaip? Šis kelias vadinamas „tarpinių kompromisų siekimas, vedančių link ilgalaikio konsensuso“.

Metodinės rekomendacijos. Tuomet, kada disksija „užstringa“ ir kuomet yra pavojus, kad diskusija nesibaigs be suderinto sprendimo, yra daromas kompromisinis sprendimas. Jį priimant būtina prisilaikyti šių reikalavimų:

1. *Pirmiausia, vedantysis, matydamas situaciją turi garsiai įvardinti „užstrigimo“ momentą ir paprašyti grupę (tam galima vėl ją padalinti į mažas grupeles) pasiūlyti kompromisą apibrėžtam (gana trumpam) laikui. Dėl laiko trukmės irgi turėtų nuspręsti grupė. Laikas yra nepaprastai svarbus, nes visiems susitarimo dalyviams turi būti aišku po kiek laiko jie pasitikrins ar jų priimtas sprendimas veikia, ar ne.*
2. *Po to, kai priimtas kompromisinis sprendimas, įvardintas jo galiojimo laikas, yra sutariama kada, kur įvyks kompromisinio sprendimo tarpinio rezultato aptarimas. Svarbu įvardinti, kas konkrečiai bus vertinama ir kokie bus vertinimo kriterijai.*

Po tokio sprendimo yra vykdoma veikla ir atėjus numatytai datai organizuojamas kompromisinio sprendimo rezultatų aptarimas. Jeigu aptarimo metu paaiškėja, kad rezultatas nekelia nepageidaujamų efektų, dėl kurių buvo nuogastaujama pirminėje diskusijoje, tuomet kompromisinis sprendimas pratęsiamas ir numatoma kita kontrolinė jo tarpinio rezultato data. Jeigu paaiškėjo, kad nerimai pasitvirtino, tuomet daromos sprendimo korekcijos ir taip pat numatoma konkreti monitoringinio susitikimo data bei tarpiniai rezultatai ir jų vertinimo kriterijai, būdai.

Kartais užtenka vieno, dviejų monitoringinių susitikimų, kad būtų galima pasiekti galutinį bendro sutarimo (konsensuso) sprendimą.

Aukščiau aprašytoji konsensuso per tarpinius kompromisinius sprendimus siekimo tvarka padeda formuoti pro-aktyvią poziciją. Ji skatina svarstančiuosius, susidūrusius su sunkiau suderinamais klausimais, imtis veiklos tam tikro neapibrėžtumo sąlygomis ir tik veikloje įsitikinti ar svarstymų metu iškilę nuogąstavimai pasiteisina ar ne. Ir tuomet turint šią informaciją daryti tolimesnius sprendimus. Taigi, geriau judėti, nei svarstyti ir laukti idealaus sprendimo.

Kelios idėjos apie mokymąsi veikloje

Ką reiškia mokytis veikloje, kodėl tai svarbu ir kaip tai darau?

Šį kartą visus tris klausimus aptarsiu vienu ypu.

Dažnai girdime frazę „mokytis visą gyvenimą“. Bet ar susimąstome, ką ji reiškia ir kaip tai realizuojama? Teko girdėti net vieną profesorių aiškinantį, kad jis pritariąs nuostatai mokytis visą gyvenimą, tačiau jis klausė, o „kada žmogus tada dirbs?“ Net keista, kad šiuolaikinis profesorius gali nežinoti, kad mokymasis gali būti ne tik studijose, institucijose, seminaruose, konferencijose ar stažuotėse, bet savo konkrečioje veikloje.

Neveltui Donald‘as Schön‘as, kurio netenkino akademinis specialistų rengimas, įvedė „reflektuojančio praktiko“ sampratą bei sukūrė sistemą, kaip galima praktiškai mokytis iš savo veiklos. Kaip, matyt, pastebėjo atidus skaitytojas, paminėta yra „refleksija“. Taip, mokymasis, giluminis mokymasis visada susijęs su refleksija. Aukščiau jau buvo minėta, kad refleksiją skatina trys esminės klausimų grupės:

- Kas su manimi vyksta? Kokiuose įvykiuose dalyvauju?
- Kuo jie man svarbūs? Ką jie man sako apie mane patį?
- Ką su tuo ką pastebėjau, apmąsčiau ketinu veikti ateityje? Artimiausiu metu?

Projektinė veikla kaip nei viena kita yra ypatingai dėkinga mokymosi požiūriu. Kaip jau pradžioje buvo minėta, projektas sukuria produktą, kurio iki tol nebuvo ir tai reiškia, kad dalyvaujantiems jo kūrime gali tekti daryti dalykus, kurių jie niekada anksčiau nėra darę. Jeigu mes šiuos veiksmus atliksime ir neperžvelgsime kas, kaip mums pasisekę ir neįvertinsime, kuo šios naujovės mums buvo naudingos/žalingos, tai mes neišnaudosime puikios mums patirties padovanotos galimybės kai ką sužinoti apie save, realiai įvaldyti tuos veiksmus, kurie davė gerą rezultatą.

Kodėl visa tai daryti svarbu? Ne tik, kad augame profesine prasme ir asmeniškai, ne tik, kad pasiekiame kokybiškesnių rezultatų, bet svarbiausia, kad tokiu savo elgesiu demonstruojame kūrybišką santykį su veikla, propaguojame atkaklios veiklos pozityvų poveikį.

Taigi, labai raginu projekto metu vesti mokymosi dienoraštį, savo mokymosi „pėdsaką“, kuriame sukaupta informacija bus naudinga ne tik šiame projekte, bet ir vėlesniuose darbuose.

Projekto grupės pirmos darbinės sesijos plano pavyzdys

Žemiau pateikiamas tik rekomenduotinas planas, kuris gali ir net turi būti koreguojamas, atsižvelgiant į konkrečios grupės specifiką.

Pateikiama darbotvarkė yra sudaryta grupėms, kurių maksimalus dalyvių skaičius yra 20 žmonių. Laiko limitai, esant kitokiam dalyvių skaičiui, keičiasi.

Pirmoji projekto grupės darbinė sesija

Laikas	**Tema**	**Metodas, jo paaiškinimas**
10 min.	Įžanga	Pasisveikinama ir trumpai pristatomi dienos tikslai, darbo tvarka

40 min.	Susipažinimas	Pasikalbama porose, po to vienas kitą pristato visai grupei. Klausimai/temos gali būti labai įvairios: profesiniai, asmeniniai, nežinomi daugumai čia esantiems faktai ir pan. Po to kiekvienas porininkas pristato savo kolegą grupei. *<u>Metodinė pastaba</u>. Rekomenduotina skirti pakankamai daug laiko. Susipažinimas svabus ta prasme, kad dalyviai turi gerai vienas kito atžvilgiu „sušilti“, nes klausimų svarstymas ir sprendimų derinimas bus tiek intelektualiai, tiek emociškai įtemptas darbas, tad kuo geriau žmonės vienas kitą pažins, kuo labiau suartės, tuo atviresni vienas kito atžvilgiu bus. Ir tai labai svarbu ne tiek demokratiniams, kiek pilietiniams sprendimams.*
20 min. (prezentacija) ir 10 min. (atsakymai)	Projekto pristatymas: vizija, tikslai, eiga	Prezentacija. Pateikiama projekto vizija, jam keliami tikslai, pristatoma visa projekto seka. *<u>Metodinės rekomendacijos.</u> Turi būti skaidrėse pateikta schema, kada kokie vyks renginiai, kaip jie tarpusavyje derės, kokių tikimasi rezultatų.* *Būtina pasiruošti atsakyti į klausimus*
15 min (prezentacija) ir 15 min. (atsakymai į klausimus)	„Kuriame respubliką“ idėjos pagrindimas (ekspertinis pristatymas)	Prezentacija. Pateikiama „Kuriame respubliką“ pagrindinė idėja. Ekspertas turi pristatyti filosofinius – politinius projekto pagrindus. *<u>Metodinės rekomendacijos.</u> Tai turi būti motyvuojanti kalba, kuria kalbėtojas turi aiškiai deklaruoti šio projekto svarbą, „uždegti“ dalyvius dalyvauti ir kurti šiame projekte*
70 min.	Galimų projekto idėjų generavimas	Grupė turi sugeneruoti idėjas galimam projektui. Tai ypatingai svarbi šios pirmos dienos dalis. Jei po diskusijai skirto laiko grupė turės keletą idėjų apie galimus projektus, tuomet galima teigti, kad diena labai rezultatyvi. *<u>Metodinės rekomendacijos</u>. Pirmiausia tikslinga grupę padalinti į mažas grupeles, po 3-5 žmones, kuriose aptartų galimas projekto idėjas. Nerekomenduojama riboti galimų projektų skaičiaus, jie gali būti pasiūlyti ir „minčių lietaus“ forma.* *Po to grupelės pristato savo variantus bendroje grupėje ir pakomentuoja savo pasirinkimus.* *Sudarius bendrąjį sąrašą, „multibalsavimo“ būdu išrenkamos 2-3 idėjos ir jos dar kartą aptariamos bendroje grupėje.* *Šios pasirinktos idėjos turėtų būti aptartos su interesų grupėmis kaip „namų darbai“ ir po to kitoje sesijoje pasirinkta*

		viena bendra idėja projektui.
105 - 165 min.	Vertybių aptarimas	Vertybių svarba buvo aptarta aukščiau. *<u>Metodinės rekomendacijos.</u> Darbo schema yra pateikta aukščiau. Siūlomas darbo ritmas būtų toks:* *5 -10 individualus darbas.* *10 - 15 min. porose aptariami minėti klausimai;* *20 min. tie patys klausimai aptariami mažose grupelėse;* *20 min. grupelių darbo pristatymai* *20 – 40 min. multibalsavimas* *30 – 60 min. diskusija bendroje grupėje ir galutinis sprendimas.*
10 min.	Vaidmenų pasiskirstymas	Ši dalis nors ir trumpa, tačiau tai svarbi pirmojo susitikimo dalis. Joje turi būti aiškiai apibrėžta, ko galime tikėtis vieni iš kitų. Tik ką įvardintos vertybės tam labai pasitarnauja. Kartais šie vaidmenys gali būti užrašomi susitikimo protokole.
15 min.	Namų darbų pasiskirstymas ir kitos sesijos temos įvardijimas	Būtina bet kurios sesijos dalis
20 - 30 min.	Mokymosi dienoraščio rašymas	*<u>Pagrindiniai klausimai:</u>* *1. Ką naujo sužinojau, į ką atkreipiau dėmesį, kas man šiandien įstrigo (faktų ir savijautos prisiminimas)?;* *2. Kodėl į tai atkreipiau dėmesį, kodėl man tai svarbu, ką tai, į ką atkreipiau dėmesį, man sako apie mane?;* *3. Ką su tuo darysiu ateityje, kada?.* *<u>Metodinės rekomendacijos.</u>* *5 - 10 min. rašo kiekvienas individualiai* *10 - 15 min. kalbasi porose apie pasižymėtus dalykus.* *5 min. vedantysis paragina pasidalinti individualiais pastebėjimais, tačiau to nedaro primygtinai, bet palieka dalyviams patiems apsispręsti.*
5 min.	Apibendrinimas	Apibendrinamas dienos darbas, patikslinama kito susitikimo vieta ir laikas.

Tolimesnių sesijų galima darbotvarkės schema

Paprastai darbiniai projektinių grupių susirinkimai trunka nuo 6 iki 8 akademinių valandų, t.y. trys arba keturios dalys po 1,5 val.

1. Įžanga. Dienos tikslų aptarimas.
2. Atliktų namų darbų pristatymas.
3. Pasirinktos temos/klausimų svarstymas
4. Namų darbų pasiskirstymas
5. Kitos sesijos temos įvardijimas
6. Mokymosi dienoraščio rašymas
7. Apibendrinimas.

Apibendrinimas

Rengdami ir vykdydami projektą ne tik sukuriame naują dalyką, bet ir daug ko išmokstame. Tuo projektai turi didelę vertę. O pilietiniai projektai ypatingi dar ir tuo, kad juose mes stengiamės išmokti ilgai trunkančio bendro veikimo ir sugyvenimo formų, kurios mums visiems teiktų džiaugsmą ir puoselėtų mumyse kūrybiškumą.

Lai šie rengiami ir įgyvendinami projektai tampa tokiu laipteliu kiekvieno iš mūsų gyvenimuose.

2 Priedas: Kūrybinės laboratorijos metodas

Kuriant ir įgyvendinant pilietinės veiklos projektus siūlome remtis kūrybinės laboratorijos metodu.

Kūrybinė laboratorija – metodas, kuris buvo sėkmingai išmėgintas įgyvendinant projektą „Kuriame Respubliką“. Šis metodas buvo pasitelktas Pilietinės visuomenės institutui tyrimais įvertinus esamą pilietiškumo ugdymo būklę. Tyrimas atskleidė nepakankamą mokyklos bendradarbiavimą su socialiniais partneriais: „Pilietinė veikla yra užsklęsta mokykloje, kurios nesieja bendradarbiavimo ryšiai su pilietinės visuomenės organizacijomis, kurios savo ruožtu yra vertinamos kaip nepasirengusios tokiam bendradarbiavimui ir per silpnos“. Taip pat tyrimas parodė, kad nepalanki pilietiškumui ugdyti yra konkurencinė aplinka: „Viena iš galimų projektinės veiklos kliūčių – konkurencinės, o ne bendradarbiavimo kultūros vyravimas, susijęs tiek su atskiromis mokyklų bendruomenėmis, tiek su sisteminiais švietimo aspektais (ypač mokinio krepšeliu)“.

Kūrybinės laboratorijos metodas skirtas bendradarbiavimo kultūrai stiprinti. Juo remiantis, projekto dalyviai vertinami kaip lygiaverčiai, glaudžiai bendradarbiaujantys ir aktyvūs naujų idėjų bei prasmių kūrėjai.

Dalyvaudamos projekte „Kuriame Respubliką“ mokyklos subūrė savo pilietinių projektukų įgyvendinimo komandas (vadovas, iniciatyvinė grupė, dalyviai, partneriai). Atskirose savivaldybėse projektukų įgyvendinimo komandos reguliariai (kartą per mėnesį) susitikdavo vienoje erdvėje – kūrybinėje laboratorijoje: komandų nariai susipažino su projekto „Kuriame Respubliką“ idėjiniais, vertybiniais pagrindais, susitarė dėl bendrų vertybių, aptarė praktinius projektukų įgyvendinimo klausimus, dalinosi savo veiklų patirtimis ir pasiekimais.

Kūrybinė laboratorija veikė kaip mokykla: projektukų komandų nariai mokėsi įsiklausyti į kitų nuomones, kalbėti konkrečiai, įsipareigoti, reflektuoti. Kūrybinių laboratorijų vadovai ir atvažiuojantys ekspertai konsultuodavo projektukų komandas specifiniais, nuo projektuko pobūdžio priklausančiais klausimais (ekonominiais, istoriniais, teisiniais, aplinkosauginiais ir kitais). Buvo siekiama, kad nė vienas projektukų „neužsidarytų“ tik savo mokykloje, nes Respublikos kūrimui reikalingi visi bendruomenės nariai. Todėl į kūrybines laboratorijas buvo kviečiami vietos bendruomenės nariai, nevyriausybinių organizacijų, savivaldos ir kitų įstaigų atstovai. Pasirodė, kad laboratorija veikia kaip labai stiprus skatintojas: dirbti kartu ir lengviau, ir smagiau.

Bendras darbas kūrybinėje laboratorijoje padėjo derinti būsimus sprendimus, klojo pamatą aiškiai, koordinuotai, nuosekliai ir tvariai veiklai, ugdė atvirumo kitokiai nuomonei nuostatą ir tarimosi įgūdžius. Todėl įgyvendinant mokyklose pilietinius projektus siūlome remtis kūrybinės laboratorijos metodu.

Pagrindiniai kūrybinės laboratorijos metodo žingsniai:

- Organizuokite visų mokykloje įgyvendinamų projektų vadovų susitikimą.
- Susitarkite taikyti kūrybinės laboratorijos metodą.
- Sukvieskite visų mokykloje įgyvendinamų projektų komandas į pirmąjį kūrybinės laboratorijos susitikimą ir jame:
  - išsirinkite kūrybinės laboratorijos vadovą,
  - pristatykite vieni kitiems savo vykdomus projektus,
  - aptarkite, kokios vertybės sieja jūsų veiklas ir kaip jos dera su bendromis mokyklos vertybėmis,
  - susitarkite dėl bendrų vertybių,
  - susitarkite, kaip reguliariai vyks susitikimai ir kokios bus susitikimų temos.
- Reguliariai organizuokite kūrybinės laboratorijos susitikimus:
  - dalinkitės informacija apie vykdytas ir numatomas veiklas,
  - svarstykite, kaip galėtumėte padėti vieni kitiems,
  - susitarkite dėl dalyvavimo bendrose veiklose,
  - aptarkite naujai kylančias idėjas ir galimybes jas įgyvendinti,
  - reflektuokite.

Rekomenduojamas kūrybinės laboratorijos susitikimų periodiškumas – vieną kartą per mėnesį. Trukmė – 1,5 valandos.

Nepamirškite, kad kūrybinės laboratorijos vadovas nėra labiau nei jūs atsakingas už organizuojamą veiklą – tai komandinis darbas. Puikus būdas neleisti kūrybinės laboratorijos vadovui pavargti – taikyti rotacijos principą (pavyzdžiui: vadovauti kūrybinei laboratorijai po 3 mėnesius).

Kūrybinės laboratorijos susitikimo struktūra:

- Susitikimo temos/klausimų pristatymas: kūrybinės laboratorijos vadovas pristato susitikimo temą/klausimus (vėlesniuose susitikimuose – pristatomi atlikti namų darbai) – iki 10 min.;
- Susitikimo temos/klausimų svarstymas: dalyviai pasisako svarstoma tema/klausimais – iki 15 min.;
- Bendra diskusija: dalyviai kelia idėjas, siūlo sprendimus – iki 35 min.
- Susitarimų priėmimas (namų darbai) – iki 20 min.
- Kito susitikimo temos įvardijimas – 5 min.
- Apibendrinimas, refleksija – 15 min.

Organizuodami kūrybinės laboratorijos susitikimo darbą palaikykite individualaus darbo, darbo porose, grupelėse ir bendroje grupėje etapus. Tai padės kryptingai judėti užsibrėžto tikslo link, užtikrins konsensusą ir leis pasiekti reikiamus sprendimus.

Nepamirškite, kad dalyvavimą kūrybinės laboratorijos susitikimuose motyvuoja:

- įdomi, nauja, prasminga idėja,
- noras tobulėti,
- savanoriškumas,
- bendruomeniškumo jausmas,
- tarpusavio pasitikėjimas.

Nepamirškite į kūrybinės laboratorijos susitikimus pasikviesti mokyklos vadovus, mokytojus ar vietos bendruomenės narius, kurie galėtų prisidėti prie Jūsų idėjų įgyvendinimo.

Sėkmės!

3 Priedas: Mokyklos, kaip mažosios Respublikos, vertybių ir veiklos sričių sąsajos